

NÂMİK KEMÂL ALEYHİNDE AÇILAN BİR TAHKİKATTEKİ İDDİÂLAR VE ŞÂİR'İN CEVAPLARI

M. Kaya BİLGEGİL

Nâmık Kemâl'in Midilli mutasarrıflığı devresinde, ada ahâlisi tarafından aleyhinde Mabeyn'e, Sadaret'e, Dâhiliye Nezâreti'ne, Cezâyir-i Bahr-ı Sefid Vâlîliği'ne şikâyetler gitmişti. Bu şikâyetlerin tahkikine Vâlî İsmâil Hakkı Paşa me'mûr edildi. Bu yazıda sözü geçen tahkikatla ilgili vesikalar neşredilecektir.

Hâdiseleri iyi tasrîh edebilmek, Şâir'in bu adadaki me'mûriyeti hakkında toplu bilgi vermeyi gerektirmektedir. Bu yüzden yazımıza bir giriş kısmı ilâve ettik. Bu kısımdaki bilgiler: Ord. Prof. İ. Hakkı Uzunçarşılı, M. Cemal Kuntay ve F.A. Tansel'in gayretleriyle bulunan, bir araya getirilen malzemedен çıkartılmıştır; bu kısma tarafımızdan ilâve edilen vesikalar, dolayısıyla temâs edilen bir iki küçük nottan ibâret kalacaktır.

Okuyucularımızın çoğunun talebemizden teşekkül edeceğini düşünerek, Nâmık Kemâl'in projeleriyle ma'rûz kaldığı mu'âmelerle iyice karşılaştırabilmeleri için bu kısmı biraz geniş tutuyoruz.

G i r i ş

1.— Gayretli ve ihatalı bir mutasarrıf :

3 Muharrem 1297 (17 Aralık 1879) tarihli bir «tezkire-i sâmiye» ile Nâmık Kemâl'in Midilli mutasarrıflığına ta'yiini «istizân» olunmuş; 4 Muharrem 1297 târihinde de, bu ta'yiin için «irâde-i seniyye» çıkmıştı (1). Arada dört ay kadar bir müddet ma'zûl

(1) Başbakanlık Arşivi, *İrâde D.*, Dâhiliye 1541, Ayrıca Midhat Cemal Kuntay, *Nâmık Kemâl*, II, K-II, 1956, Ss. 334-335.

kalmak, me'mûriyete i'âdesinden sonra da ma'zûliyet devresine âit ma'âşları almak şartıyla, şâir, beş yıla yakın bu vazîfede kaldı.

Midilli me'mûriyetinin ilk devresinde, Nâmık Kemâl'in, yabancılar karşısında millî mes'elelere gösterdiği hassâsiyetten dolayı, zamânın pâdişâhı İkinci Sultân Abdülhamîd'i memnûn bıraktığı anlaşılıyor: Hükümdârı memnûn eden ilk hâdise, İzmir, Ayvalık, Midilli arasında yolcu ve yük taşıyan, «taharrîden mu'âf» olmalarından yararlanarak kaçakçılığa da imkân bulan Mobil ve İstafanos adlı vapurlar karşısındaki tutumudur. Bunlar, İngiliz bayrağı taşıyan rum nakil vâsıtalarıydı. Kemâl Bey, İngiliz konsolosu'na mantık ve âdet icâbı bu seyr ü seferin durdurulması lüzûmunu bildirdi; bu teşebbüsünden netîce alamayınca; keyfiyeti, Vilâyet'e ve Sadâret'e aksettirdi. Bu mevzûda Sadâret'e giden telgrafın bir sûreti, Telgrafhâne tarafından Mabeyn'e yollanmış, Pâdişah, meseleyi benimsemiş; bir yandan Bab-ı âlî'ye işin mutlaka halledilmesini emretmiş; diğer yandan da, Nâmık Kemâl'e doğrudan doğruya Saray'la muhâbere etmesi için telgraf şifre anahtarı göndertmişti (2). Bundan böyle, Kemâl Bey, ehemmiyetli mes'elelerde doğrudan doğruya Mabeyn'le telgraf muhâberesine girişecektir.

Hünkâr'ın himâyesini dâvet eden ikinci husûs; İtalyan balıkçıları karşısındaki tutumudur. İtalyanlilar, «trata» adını verdikleri denize dayanıklı büyük yelkenli kayıklarla, Midilli'nin sardalyası meşhûr Kolonya Körfezi'nde balık avına çıkarlar; cihazları sâyesinde, yüzlerce okkalık balığı birden tutarlar. Bu, yerli balıkçıları telâşa düşürmüştür. Mutasarrıf'a baş vururlar. Kemâl Bey, «trata»larla balık avlamağı yasak etti. İtalya Konsolosu Fidelli Tezi, çok sert bir dille bir protesto kaleme aldı; bu yazı ile, mutasarrıf tarafından verilen emrin, kapitülasyonlara münâfi olduğunu bildiriyordu. Nâmık Kemâl, yazdığı cevâbda daha şiddetli bir dil kullanmıştı. Hâdise, tahkikat mevzûu olarak Vilâyet'e intikal etti. Vilâyet, Kemâl Bey'i tutuyordu (3). Hâdisenin bu ölçüde ehemmiyet kazanması, İtalya Sefiri'nin Bâb-ı âlî nezdindeki teşebbüsü yüzündendir: keyfiyete Sakız İstinaf Mahkemesi'nde ru'yet edilirken Mabeyn de, mutasarrıflık, «hâsseten mutasarrıf» tarafından idi. Bâb-ı âlî, İtalyan Sefirinin ısrârına mukâvemet edemedi. **Bir müdetcik sonra yine Midilli'deki vazifesine i'âde olunmak üzere, 9 Re'û'l-evvel 1298 (9 Şubat 1881) de muvakkaten 'azlı için irâde-i**

(2) M. C. Kuntay, a.e., s. 340-341.

(3) a.e., S. 340

seniye çıkarttırdı. Fakat 21 Cumâde'l-ahire 1298 (21 Mayıs 1881) târihli diğeri bir irâde ile de (4), eski mutasarrıflığına ifâde edecektir. Kemâl Bey ve —onun kanâ'atince— şahsında Türk devleti, da'vâyı kazanmıştır. Şâir, bu vesile ile Pâdişâh'a sunduğu 'arızada, teşekkürlerini dile getirirken, aksâ-yı merâtib-i beşeriyeye ve hattâ 'ömr-i ebediye mazhar olmakdan ziyâde kullarınca mesâr ve iftî-hârı mûcib olmağla (5) ... diyor. Bu netice, Namık Kemâl'e göre, Zât-ı şâhânenin, himâyet-i hamiyet-pîrâye-i mülûkâneleri ... ve ... metânet-i cihân-pesend-i şehriyârileri eserdir (6).

İtalyan balıkçıları mes'elesinin akabinde, Nâmık Kemâl, Pâdişâh'tan bir taltif görür : Şâir bu sırada Celâleddîn Hârezmşâh'ı birtirmiş, Hünkâr'a sunmuştur. Bu münâsebetle Sûltân İkinci Abdülhamîd, kendisine bâlâ rütbesi verir. Bu rütbe ile ilgili irâde metnini ilk def'a neşre delim :

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Midilli Mutasarrıfı Kemâl Beyefendi Hazretleri'nin hâ'iz olduğu rütbenin bir derece terfî'i muktezâ-yı emr ü fermân-ı Hazret-i Pâdişâhî'den bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân Hazret-i veliyü'l-emrindir Fî Gure Zi'l-ka'de sene 98 ve fî 13 Eylûl sene 97,

Ali Rızâ (7)

Bu rütbeye dâir fermân da, 2 Zilka'de 1298 (26 Eylûl 1881) de Divân-ı Hümâyûn'dan çıkmıştır.

Kemâl Bey, daha «ikâmete me'mûr» olarak bulunduğu —takriben iki buçuk yıllık— süre içinde Midilli'nin mes'ele ve ihtiyâçlarını tesbît etmişti; mutasarrıflığında da, bunların halli ve giderilmesi çâreleriyle uğraşıyordu. Geçici olan, ancak İtalyan Sefiri'nin muvâfakatıyla (!) kaldırılan azl; fa'âliyetini kesintiye uğrattı. İki ayrı irâde-i seniye üzerine Bâb-ı âli Cezâir-i Bahr-i Sefid

(4) Başbakanlık Arşivi, *İrâde D.*, Dâhiliye, 140., M.C. Kuntay, a.e., s. 731

(5) Ord. Prof. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Namık Kemâl'in Abdülhamîd'e takdim ettiği Arızalar ile Ebüzziyâ Tevfik Bey'e yolladığı Bazı Mektuplar, Belleten*, XI, 42, Nisan 1947 - Fevziye Abdullah Tansel, *Namık Kemâl'in Mektupları*, III., s. 61.

(6) a.y.

(7) Başbakanlık Arşivi, *Husûsî İrâde T.* 67377. Bu târih, bir zühûl eseri olarak Uzunçarşılı tarafından 4 şevvâl 98 - 12 Eylûl 97 sûretinde kaydedilmiştir.

vâlîliğinden vilâyette bulunan ahâlinin umûmî durumu ile burada icrâsına lüzûm görülen islâhâtın neler olacağını sormuştu; Nâmık Kemâl'in Midilli ile ilgili olarak bu mevzûlarda Vilâyet'e gönderdiği iki yazı; ne kadar ihâtalı bir idâre adamı olduğunu ortaya koymaktadır. **Doksan üç sene-i hicriyyesinden telgraf-nâmenin** (Bâb-ı âlî'den gelen şifreli telgraf) vusûlüne kadar Adada'ki doğum, ölüm, ölüme sebep olan hastalıkları, katil, **her sınıf ahâlden** en ziyâde kıdem ve haysiyeti hâiz olanlar, servetçe ileri gelenler, İngiltere ve diğer devlet konsoloslarının ahâli üzerinde tahrîkatta bulunup bulunmamaları... ile alâkalı 26 Şevval 1297 (1 Ekim 1880) tarihli yazıda, bilhassa üzerinde durulacak husûs; rum sekenenin Yûnân'a temâyülü, Yûnân Konsoloshânesi'nin de o fikri beslemeğe temâyülü üzerindeki dikkatidir (8). 27 Şevval 1297 (2 Ekim 1880) târihini taşıyan ikinci yazı; ma'ârifî, zirâ'ati, nâfi'ayı, ticâreti, 'adliyyeyi ... içine alan büyük bir çalışma programı mâhiyetindedir (9). Midilli'nin kalkınması için neler yapılabilir, nasıl yapılabilir? Bunları Kemâl iyi biliyordu.

Vaktıyla Cezâir-i Bahr-i Sefîd'de nahiye müdürlüğü ve kaymakamlıklarda bulunmuş olan Fazlı Güleç, İzmit vâlîliği sırasında Nâmık Kemâl'in Akdeniz Adaları'nda yaptırdığı mekteb ve câmilerden, açtırdığı yollardan da uzun uzadıya bahsetmişti.

Kemâl Bey, Midilli'de vazîfeye başladığı zaman, müslümanlar arasında bir Cem'iyet-i İlmiyye kurulmuştu: Daha önce ibtidâî mektebler, ancak harekeli yazıyı okutabiliyorlardı; rüşdiyeler ise diğer yerlerin ibtidâîleri seviyesinde idiler. Esâsen Cemiyet-i ilmiyye'nin teşekkülünden önce yalnız Midilli ve Molova Kasabalarında birer rüşdiye mektebi vardı. Sözü edilen cemiyet, mektep sayısını artırmış, öğretim sistemini değiştirmiş, **bir çocuğu altı ay içinde okuduğunu yazmağa, yazdığını okumağa muktedir** hâle koyacak «tarz-ı cedîdi» tatbîk ettirmeğe başlamıştır. Nâmık Kemâl'in mâlî kaynaklarını da içine alan teklifinde şu ibârelere rastlanıyor: ... Evvelâ **Cezîre'nin islâm bulunan her karyesinde etfâl-i zükûr için bir, mümkün olur ise kız çocukları için bir ibtidâî mekteb bulundurularak ... cebrî tahsil ka'idesini tamâmiyle fi'le getirmek ve sâniyen kasabalardaki rüşdiyelerde askerî rüşdiyelerin**

(8) Ord. Prof. İ.U. Uzunçarşılı, *a.e.*, Ss. 244 vd. - F. A. Tansel, *a.e.*, s. 32 (Bu eserin giriş kısmı ve eserde metin üzerindeki izâh ayrıca ehemmiyetlidir.)

(9) Ord. Prof. İ.H. Uzunçarşılı, *a.e.*, Ss. 246 vd. - Tansel, *a.e.*, Ss. 33 vd.

öğretim usûllerini tatbik etmek, bu mekteplerde köy çocukları için birer de yatılı sınıf açmak, **islâm ve hıristiyan fukara çocukları için bir sanayi^c mektebi açmak, Cezire halkının herşeyden ziyâde müsta^cid olduğu gemicilik fenninde tüccar sefinelerine kapdan yetişdirilebilecek bir husûsî mekteb inşâ eylemek.** Cem^ciyet-i İlmiyye'nin de islâhiyla uğraşan Şâir; Ada'da onbeşi mütecâviz kız ve erkek mektebi açılmasını sağlamıştır.

Zeytincilikten sabun sanâyrine, debbağlığa, tuz mes'elesinin halline, vergi sisteminin islâhına, iç gümrüğe, yol tesviyesine, li-manların ihtiyâcı karşılayacak hâle getirilmesine, ticâretin geliştirilmesine, mahkemelerin artırılmasına, adâletin bilgisiz kimseler eliyle dağıtılmasının önlenmesine, idârî teşkilât ve taksimâtın islâhına kadar çeşitli mes'eleler üzerinde geniş bir projesi olan Nâmık Kemâl; iş yapma gayreti içinde idi; fakat bu projeyi gerçekleştirme imkânını bulamıyordu. Ayrıca F. A. Tansel'in de dikkatini çektiği gibi yalnız Midilli işleriyle değil, diğer Akdeniz adalarıyla, Aydın vilâyetinin de mes'eleleriyle meşğûldü; Girit hâdiseleri karşısında Hükûmet'i uyarmak istiyordu (10).

Mutasarrıfı bulunduğu adanın, coğrafi mevkii icâbı, diğer Anadolu şehirlerinden farklı bir husûsiyet taşıdığını gözden kaçırmayan Kemâl Bey; **mezâlim-i vâkı'asıyla** Bulgaristan mes'elesini çıkarmış olan Rum Patrikhânesi'nin şimdi de Akdeniz Adaları'nda ahâliyi, Hükûmet aleyhine çevirecek teşebbüsât içinde olduğunu müşâhade etmiş, keyfiyeti bir 'arıza ile Pâdişâh'a bildirmiştir (11).

İkinci Sultân Abdülhamîd'in Nâmık Kemâl'e olan teveccühü, Midilli me'mûriyetinin ilk günlerinden beri Şâir'in hem resmî, hem husûsî hayâtında muhtelif vasilelerle kendini gösterir. Kemâl Bey de, her fırsatta bunun şükranını gerek nazmen, gerek nesren dile getirmiştir. Nitekim Fî 27 Ramazân Sene 1300 (1 Ağustos 1882) târihli **irâde-i seniyyeden** Şâirimize **ikinci rütbeden bir nişân-ı Osmani** verildiğini öğreniyoruz. Nâmık Kemâl de Mabeyn Başkitâbeti'ne yolladığı Selh-i Ramazân (4 Ağustos 1882) târihli yazısıyla bu lutfu karşı şükranını bildirecektir. Kızının evlendirilmesi oğlunun Avrupa'ya tahsile gönderilmesi mes'elelerinde dahi Pâdişâh'ın yardımına mürâcaat etmiştir. Darüssa'âde Ağa'sı Hâfız Behram, Kemâl Bey'e «Kerîmenizin Rif'at Bey'e tenkîhi, mahdûmunu-

(10) *a.e., Giriş.*

(11) Başbakanlık Arşivi, Yıldız, 67/VI - 138.

zun Almanya askerî mektebine taraf-ı Hazret-i Pâdişâhî'den gönderileceği muktezâ-yı emr ü fermân-ı Hazret-i Şehinşâhî ...»dir diye telgraf gönderir. Nâmık Kemâl, bu nikâh mes'alesini dâmâdına bildirdiği gibi, kızı Feride'ye de «irâde-i şâhâne ile nikâh olunacak Hanımefendi Hazretleri» hitâbiyle başlayan mektup yazar.

İlk def'â bu yazıda neşredilecek aşağıdaki telgraf sûretinde de, Ali Ekrem'in gördüğü «inâyet»lerden biri için ifâdesinde âciz kalınan «mahmedet» bahis «mevzu»u oluyor :

2. — İhtilâtlar ve ihtilâflar :

Nâmık Kemâl'in husûsî hayâtı, umûmî efkârın kusursuz me'mûr anlayışıyla bağdaşmazdı : Fazla içki içiyordu; iş sâhiplerini evi ile Hükûmet konağı arasındaki köşkte kabûl ediyordu; üzerinde dâimâ gecelik entârisiyle görülüyordu, bu yüzden de idâre meclisi toplantılarına riyâset etmek üzre ya Müftî Efendi'yi ya Muhâsebeci'yi vekîl bırakıyordu.

Fakat sağlam bir vazife duygusu, sarsılmaz bir ta'kip fikri vardı. Seciyesinin bu iki ana çizgisi; türk, rûm, yerli, yabancı birçok kimselerin menfa'atını sarsmıştı; böylece Kâmal'le ba'zı şahıs ve zümreler arasında ihtilâtlar, ihtilâflar çıktı; bu can sıkıcı hâdiseler, kaba-taslak şöyle sıralanabilir :

a) Yerlilerle ihtilâtlar :

Bunları Midilli sâkinleri, Cezâyir-i Bahr-i Sefîd vilâyeti ileri gelenleri, İstanbul'daki ba'zı devlet ricâliyle Şâir arasındaki uyumsuzluklar olarak gruplandırmak mümkündür.

Midilli'de işe başladığı zaman, bütün kaçakçılarını yakalamakla şöhret kazanmıştı. «Uhdeme tevdî olunan bir yeri hırsızlara, papaslara, konsolalara, koncoloslara imtihân-gâh-ı tecâvüz» ettiremem diyordu (12). Mürtekiplere, mürteşilere göz açtırmıyordu. Yere nâhiyesinde vergi sû'i istimâlinden dolayı sorguya çektiği on üç kişiyi, —sû-i istimâlleri sâbit olduğu için— tevkîf ettirmişti (13). Yalnız kendi icrâatı değil, adliyeye âit ba'zı hususlar da ona yükleniyordu: Nitekim, Hazîne'ye borcu olan Ligor-

(12) Tansel, a.e., s. 256.

(13) a.e., s. 54 vd.

manto ya âit çiftlik, adliye yoluyla haczettirilmiş, fakat iş, mülki idâreye yüklenmişti (14). Vaktiyle Midilli limânının, fennî esâslardan uzak olarak inşâsı yüzünden, vapurlar adadan uzakta demirliyorlar, bunu fırsat bilen bir kısım acentalar, yolcu taşıyan yarmacılarla gizli anlaşmalar yaparak, bunların ve kayıkçıların halktan fâhiş para almalarına imkân hazırlıyorlardı: Nâmık Kemâl, zâbıtayı yarmacı ve kayıkçı esnâfının peşine takmış, ayrıca Belediye mârifetiyle de «bu sınıfa bir kethûdâ nasb» ettirmiştir (15). Şâir tarafından yasak edilen şeylerden biri de, şehre ölü gömülmesiydi : Bunu önlemek için müslümanlara ve hıristiyanlara birer «makbere» yaptırmıştı (16). Yıldırıldığı adamlar, yalnız tü-tün kaçakçıları değildi; Şira'dan Midilli'nin «hücrâ ve muhâfazadan hâli olan iskelelerinden birine» gelen bir sefîne de, 50 torba saçma ve 150 boş barut fıçısı yakalatmıştı. Bu işi, barut kaçakçılığı sayıyordu (17). «İstanbul'dan, hattâ Patrikhâne'den» koğulmuş olan İpokrat Tavlaryos adlı bir terceman, Cezâyir-i Bahr-i Sefid vilâyetinde her tarafta söz yürütmekte iken, Kemal Bey'in mukâvemeti, onun «Midilli üzerindeki tasallutunu def'e kâfi» gelmişti (18). Nâmık Kemâl aleyhinde, bir tiyatro mes'elesinden şikâyet vardı : Şâir, bu şikâyetin, Ticâret Mahkemesi a'zâsı Hüseyin Efendi'nin teşvikiyle vukû bulduğunu işitmişti : Ahâlî arasında çiftliğine giderken bu zâtın üstünün Müfettiş İspiro'ya arattırıldığı, muzîr evrak bulunmayınca da, kendisinin hapse atıldığı şâyiası dolaşıyordu. Ayrıca Kemâl tarafından himâye gören bazı şahıslar da kusurlu çıkmıştı : Şâir, 500 kuruş ma'âsla bir adamı bir vazifeye getirmiş; o da —rivâyete göre— halka haksız yere yüklediği nakdî cezâlarla kendisine konak ve dükkânlar yaptırmış, da'vâcı olanları haksız çıkarmıştı. Pilihnit Nâhiyesi Müdîri Mehmed Efendi, Mutasarrıf ve Muhâsebeci ile anlaşamadığı için, vazîfesinden isti'fâ etmek zorunda kalmıştı. Şeriyye Mahkemesi Re'îsi Es'ad Efendi de, şikâyetçiler yanında yer alıyordu.

Kemâl Bey, teşebbüslerinde Vilâyetten de her zaman yardım görmüyordu : Şâir Molova kazâsında, halkın yardımıyla bir hükümet konağı yaptırmak istemiş; Vilâyet, güçlük çıkarmıştı (19).

(14) Kuntay, *a.e.*, Ss. 383-384.

(15) Tansel, *a.e.*, S. 478.

(16) Tansel, *a.e.*, s. 479.

(17) Uzunçarşılı *a.e.*, Ss. 291-292 (ordan naklen) Tansel, *a.e.*, S. 444.

(18) Uzunçarşılı, *a'e'*, s. 267 ve Tansel, *a.e.*, s. 67.

(19) *a.e.*, S. 151 vd.

Bir aralık Cezâyir-i Bahr-i Sefid vâlisi olan Kürd Saîd Paşa'dan, onun Berlin sefirliği esnâsında bir mektup alan Midilli Mutasarrıfı'nın «Merdivenli Hamam dellaklarında bu kadar rezîl adam var mıdır» (20) diye söz etmesi, gözden kaçmayacak bir husûstur. Şüphesiz, memnûn olduğu vâliler vardı. Fakat bir arzâsında şu satırlara rastlıyoruz :

Padişâhım, Cezâyir-i Bahr-i Sefid Vilâyeti kullarının Midilli'de vücûdunu her ne sebepten ise istiskâl ediyor. Refâkat-i kemter-âneme verilen me'mûrlardan şikâyet etsem şükür ve şükretsem şikâyet yerine geçiyor. Elimden bir müdiri 'azledecek kadar iktidar nez' olunmak isteniliyor. Zâbıtâ Riyâseti'ne gönderilmiş ve iktidâr-sızlığı huzûr-ı Hazret-i Cihân-dârilerine 'arzdan te'dib (?) olunacak ba'zı ahvâlî cihetiyle taraf-ı kemter-âneme kabûl olunmamış bir tabur-ağası için, Harbiye Nezâret-i Celîlesi, üzerine sevk olunmak arzûsunda bulunuyor; hattâ, refâkat-i çâker-ânemde bulunan bir tabur-ağasına ya Sakız'a gidersin yâhûd kaydın terkîn olunur yolunda vazife-i mülkiyyeye hiç müdâhalesi olmayan Alaybeyliği ma'rifetiyle emîr veriliyor (21).

Fakat Cezâyir-i Bahr-i Sefid müslümanları arasında, Nâmık Kemâl için en haysiyet kırıcı davranış, bu vilâyette Adliye Müfettişi olan Abdullah Hasîb Efendi'den sâdır olacaktır : Hasîb Efendi (Kemâl'in ta'birıyla arab), **Vakit** gazetesinde bir takım imzâsız yazılarla harekete geçmişti. Şâir'i yermek için gerçek, asılsız birçok hâdiseler anlatıyordu. Bunlar da, **Tercemân-ı Hakikat**'te yine imzâsız olan başka yazılarla cevaplandırıldı. Adliye Müfettişi, bir tek misâle dayanarak, mülkiye me'mûrlarının adliye işlerine karıştığından şikâyet ediyordu (22). Bu şahsın hem-pâları da vardır : «İzzetlû Hasîb Efendi ile hem-pâlarının kuvvetli bir mu'îni Sakız Müftîsi faziletlû efendidir. Bu Faziletlû Müftî Efendi 84 târihinde bir iftirâ mahzarı tertibetdiği için Rodos'a sürülmüş-tü (23). Nâmık Kemâl, bu müftînin yazı yazmayı bilmediğini, yerine, kâğıtları adliye me'mûrlarının imzâladığını da ileri sürüyor.

İstanbul'da ehemmiyetli bir mevki'de bulunduğu anlaşılan bir zât, —Midhat Cemâl Kuntay'a göre Alî Sürûrî Efendi— Kemâl

(20) Tansel, *a.e.*, s. 411.

(21) Tansel, *a.e.*, s. 134.

(22) Kuntay, *a.e.*, s. 386.

Bey'den bazı şahıslara âit mektupları istemiş; Şâir buna sert cevap vermiştir (23) .

Midilli'de bulunan maiyyet vapuru **Eser-i Nüzhet**'in Sakız'a alınıp **Müjde-resân**'ın Midilli'ye gönderilmesi bahsi de, Nâmık Kemâl'le Bahriye Nâzırı arasında —hoş olmayan— telgraf muhârebesine ve yazışmalara yol açmış; **Eser-i Nüzhet**'in eski yerine i'âdesi ile Şâir'le Nâzır'ın arası düzeldi (24).

b) Yabancılarla ihtilâtlar :

Pâdişâh'ın Şâir üzerindeki teveccühünden söz ederken İngiliz ve İtalyan Konsoloslarıyla arasındaki ihtilâfa da dokunmuştuk. Kemâl Bey, bir mektubunda, İngiliz Konsolosu nun yerini değiştirdikleri hâlde, kendisine İstanbul'dan bir suâl dahî gelmemiş olduğunu bildirir (25). **Vakit** gazetesi, 15 Receb 1299 târihli sayısında, **Eastern Express** gazetesi muharririne atfen, **İngiliz ve Yûnan bandıralı vapurların Midilli'ye uğramalarının cânib-i Mutasarrıfı'den** men' olduğunu yazar : Bunlar, Culi kumpanyasına âit dört beş vapurdur; kumpanya, ba'zısına türk, ba'zısına yunan, ba'zısına ingiliz bayrağı çekmektedir. Ayrıca bu vapurlarla pulsuz mektûblar da taşınıyor: Hattâ bu yüzden acenta beş lira para cezâsına mahkûm olmuştur. Diğer yandan farklı bayrak çekmek sûretiyle kendini gösteren kabotaj Devlet'in iznini almağı gerektirirdi; kumpanya böyle bir izin almamıştır. Aksine Devletten izin almadan kabotaja çıkan Non Paril, Mari Luviz adlı vapurlar ise, yalnız pulsuz mektup taşımakla kalmamışlar; Ada'nın «ücrâ» yerlerine —müteaddid defalar— yolcu ve ticârî emti'a indirmişlerdir. Nâmık Kemâl'in beyânına göre, bir taraftan gümrük ve posta gelirini **hasâra** uğratan, diğer yandan Ada'ya **mechûlü'l-ahvâl** kimse getiren bu vapurlara da mahallî hükûmet müdâhâle etmişti (26).

Başka bir gemi mes'elesini Mutasarrıf'ın kaleminden ta'kîb edelim: **Yûnan konsoloshânesiyle bidâyet-i ma'mûriyetimde bir vak'a zuhûr etdi; herif Hükûmeti protesto da'îyesinde iken nizâma tevfi-k-i hareket olundu; Hazîne-i devlet için iki yunanlı gemi müsâdere edildi. Bizim infisâl-ı muvakkatden istifâde ile gemileri yine**

(23) Kuntay, a.e., s. 478 ve Tansel, a.e., Ss. 57 vd.

(24) Kuntay, a.e., S. 545.

(25) a.e., S. 277.

(26) a.e., Ss. 389-390.

bigayr-i hakkın Yunanlı'ya vermek istiyorlar (27). Nâmık Kemâl, bir de amerikan gemisini müsâdere ettirmiştir.

Şâir'in İtalya Konsolos u ile diğer bir ihtilâfı daha vardır: Bu da, Konsoloshâne'nin resmî tercemân kullanabilmesi için, Devlet'ten izin alması gerektiğini yazmasından doğmuştur (28).

Şâir'in Rusya Konsolos vekili İzvilariç'le de arası iyi değildir: Bu şahıs, verâset mevzû'uyla ilgili bir da'vâda, Meclis-i idâre'yi «haydutluk»la vasıflandırmak sûretiyle tahkîr etmiştir. Bunun üzerine Mutasarrıf, onunla da münâsebeti keser (29).

Nâmık Kemâl'i büyük sıkıntılara sokan, şu hâdisedir: 20 Nisan 1300 (2 Mayıs 1884) de Midilli yakınında demirleyen Yûnan gemisini, Midilli Metropolit'i ziyâret etmiş; avdetinde de, ona hürmeten gemiden onbeş pâre top atılmıştı. Bunun üzerine Kemâl Bey, biri 21 Nisân 1300 (1 Mayıs 1884), diğeri 10 Mayıs 1300 (22 Mayıs 1884) de iki protesto mektubu yazarak Yûnân Konsoloshânesi'ne yolladı (29).

Bundan sonra Metropolit, hıristiyan ahâliyi Mutasarrıf aleyhinde şikâyete teşvik edecek; rumlar ise, —Kemâl Bey'in iddîâsına göre— borç para vermemek tehdîdiyle şikâyet-nâmelerini ba'zı müslümânlara da imzâlatacaklardır.

3 — Şikâyetler ve Gazeteler :

17 Eylül 1884 ile 8 Ekim 1884 târihleri arasında, Mâbeyn'le çeşitli makamlara, Nâmık Kemâl aleyhinde birkaç şikâyet dilekçesi gönderilir. Bunlardan ilki, Pâdişâh'a çekilmiş, Midilli mahreçli, iki yüzü mütecâviz imzâyı taşıyan bir telgraftır. 23 Ekim 1884'te, Ada'dan hıristiyan ahâlinin vekili olarak gelen dört rum; Mutasarrıf aleyhinde Dâhiliye Nezâreti'ne dilekçe vermişlerdir. 7-8 Ekim 1884 gecesi, yine iki yüzü mütecâviz imzâ ile Ayvalık'tan Sadr-ı a'zam ve Dâhiliye Nâzırı'na ayrı ayrı şikâyet telgrafları yollanır. Bu imzâlardan bir kısmının nasıl toplanmış olacağına dâ'ir —kesin olmamakla berâber— mes'ele ile ilgili Şûrâ-yı Devlet mazbatasında ip-ucu verecek bir kayıt vardır: .. **Metropolid-i mûmâileyh «Ayasodorisa»**

(27) Uzunçarşılı, *a.e.*, S. 269 ve Tansel, *a.e.*, S. 70.

(28) Tansel, *a.e.*, s. 484.

(29) *a.e.*, 252 vd.

(29) Kuntay, *a.e.*, 3. 533 vd.

karyesi ahâlisine başka bir madde için mahzar tertibolunacağını bildirdikten sonra mühürlediği mahzarın Mutasarrıf aleyhinde tebeyyün etmesi. Kemâl Bey, hakkındaki şikâyetin, Metropolit'ten başka, mahalli mecâlis ve mahâkim a'zâsının teşvik ve iğfâlâtından doğduğunu ileri sürmüştü.

Şâir'e isnâd edilen kusurlar; sarhoşluk, hükûmet vakârını zedeleyecek hallerde bulunma, resmî işleri yüz-üstü bırakma, zulüm, başkalarının zulmüne imkân verme maddeler etrafında toplanabilir.

Mes'elenin tahkîkî, Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Vâlisi İsmâil Hakkı Paşa'ya havâle edilmişti. Bu dilekçelerden birinde tahkîkat sona ermeden yeni bir mutasarrıf ta'yini, diğesinde **netâyic-i tahkîkat ü muhâkemeye intizâr olunmayarak** Nâmık Kemâl'in **hemen mutasarrıflıktan 'azl ü ihracı**, üçüncüsünde **dûçâr olunan hâl-i buhrândan kendilerinin kurtarılması istenmiştir.**

Şikâyetlerin resmîyete intikâli üzerine, **Tarîk** gazetesi 6 Ağustos 1884 ten 12 Ağustos 1884 e kadar mütemâdiyen Nâmık Kemâl aleyhinde neşriyatta bulunmuş; hattâ bir defasında da, Şâir'i müdâfaa için **Tercemân-ı hakikat** bahse karışmak zorunda kalmıştı.

Kemâl Bey, bu hücumların hiçbirine cevap vermez; Sadr-ı a'zam Saîd Paşa'ya gönderdiği bir yazıda yer alan şu satırlar, çok mânîdardır: **Hilâfet-i İslâmiyenin bir me'mûru, bir cezîrenin hıristiyanları ile uğraşiyor. İstanbul'da da Osmanlı kalemiyle yazılmış bir hıristiyan gazetesi, sellemehü's-sellâm o me'mûru tahkîr ediyor da, mud'e-i 'umûmilik bile, vazifesinin icrâsına çalışmıyor (30).**

Fakat Şâir'i **Tarîk**'ın dilinden, bu neşriyâta muttali olan İkinci Sultân Abdülhamîd'in 10 Ağustos 1884 (18 Şevval 1301 - 29 Temmuz 1300) târihli irâdesi kurtardı: Pâdişâh, **münâsebitsiz ve lâyık-sız saydığı bu neşriyâtın kat'an tecvîz olunamayacağı'nı** bildiriyordu; irâde-i seniyyede, **Vakit** gazetesine bu mevzûda **tenbihât-ı şedide-i mü'essirede** bulunulması istenmişti. Zîrâ, henüz tahkîkat sona ermiş değildi.

Vâlî, tahkîkat sonunda evrâkî ekleriyle Dâhiliye Nezâreti'ne gönderdi: Bu ekler arasında **müşârûnileyhin idâresinden beyân-ı hoşnûdî ve memnûniyeti hâvî** kâğıtlar da vardı (Maalesef, bu kâğıt-

larla şimdiye kadar karşılaşamadık). Nezâret, mevzû ile ilgili kâğıtların «topu» nu Şûrâ-yı Devlet e sevkederek. Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye Dâ'iresi'nce kaleme alınan 7 Ekim 1884 (25 Eylül 1300) târihli mazbatada, tahkikatın birçok yönleriyle, bilhassa yalnız Kemâl Bey'in ifâdesiyle iktifâ edilmiş olmasıyla eksik bulunduğu; bu yüzden bir karâra varmanın imkânsızlığı bildiriliyor. Daha sonra bütün bu evrak Dâhiliye Nezâreti mârifetiyle Sadâret'e gönderilir. Sadâret, Mabeyn'e yolladığı 15 Ekim 1884 (3 Ekim 1300) târihli tezkirede **vilâyetce icra kılınan tahkikatda maddeten bir şey sâbit olmadığından, mahkeme başka yere nakledilse ondan başka netice alınamayacağından, üstelik ahâlinin mahallî idâreyi ittihamda devâm edeceğinden Mutasarrıf-ı müşârünileyhin ya Rodos Mutasarrıfı ile icrâ-yı becâyışı yâhûd ahar bir mutasarrıflığa nakli husûsunu Pâdişâh'ın irâdesine arz eder. Aynı gün Şâir'in Rodos mutasarrıflığına ta'yîni için irâde-i seniyye çıkar.**

Ortaya koyacağımız vesikalardeki maddelerin ta'kibi, böyle bir girişe ihtiyaç gösterirdi. Girişin bu ölçüde geniş tutulması, —talebimizi de hesâba katarak— Nâmık Kemâl'in nasıl hizmet etmek isterken hangi hâdiselerle karşılaştığını onların gözünde canlandırmak içindir.

I — Vesikalar (31)

1 — Bulabildiğimiz İlk Dilekçe

Midilli ahâlisi, Nâmık Kemâl hakkındaki şikâyetlerini 73 maddede toplamıştır. Bu vesikalardan ilkinin o maddeler teşkil ediyor; Arşiv'deki evraktan anlaşılıyor ki, 28 Temmuz 1300 (22 Temmuz 1884)te kaleme alınmış bulunan bu şikâyet-nâmenin aslı, rumcadır; tahkikat, türkçeye tercemesi üzerinde yürütülmüştür.

İddiâlar, iki ana madde etrâfında toplanıyor :

- a) Nâmık Kemâl'in husûsî hayâtı ile ilgili hususlar,
- b) Resmî hayâtı ile ilgili hususlar.

Bunlardan Şâir'in husûsî hayâtı ile ilgili hususlar, muhakkık tarafından tahkikat dışı bırakılmıştır; hangi maddelerden ibâret olduğu ileride görülecektir.

(31) Başbakanlık Arşivi, *İrâde-Dahiliye*, 73407.

Resmî hayâtı ile ilgili şikâyetler :

Bunları on grupta toplayacağız :

1° Muâmelâtında şiddet kullanması :

Mutasarrıf işlerin yürütülmesi için ahâliyi korkutma yolunu seçmiştir : Bu şiddet; —hiçbir adlî karâra dayanmaksızın— insanların tutuklanması, örfî yollara baş vurularak döğdürülmesi, resmî vazîfelerinden azl edilmesi sûretiyle tecelli ediyor.

2° Seçimleri hiçe sayması :

Muhtarlıkların, belediye başkan ve üyeliklerinin Mutasarıf'ın istediği adamlara verilmesi yolu tutulmuştur. İddiâya göre, Kemâl Bey, ba'zan bir seçimi feshedebilir. Ba'zı kimseleri seçme ve seçilme hakkından da mahrum etmiştir. Sevilmeyen adamları belediye başkanlıklarına getirdiği de vâki'dir.

3° Meclisler ve husûsî cemiyetler karşısındaki tutumu :

İdâre Meclisi'ni nâdiren toplantıya çağırıldığı, bu mecliste de ancak kendi temayüllerine uygun re'y verebilecek kimseleri bulundurduğu ileri sürülmektedir. Böyle toplantılarda, bir madde hakkında kendi düşüncesine aykırı netîce çıkar gibi görünürse o maddenin müzâkeresini, **ilâ-gayr-i nihâye ta'lik** ettiği de şikâyet mevzuları arasındadır. **Seb ü rec** hakkındaki emri, Meclis'e getirmemiştir.

Ayrıca meclislerin itibârını sarsmaktan da çekinmez: İhtiyâr Meclis'i tarafından azledilmiş bir bekçiye, —bu meclisi dinlemesizin— vazîfesine devâm etmesi emrini vermiştir.

Mutasarrıf, lüzûm görürse, cemiyetlerinde selâhiyetini kullanmaktadır; Cem'iyet-i İlmiyye, da'vacı olmadığı hâlde, **mekâtib-sandûku'na** âitliği iddiâsıyla da'va açtırmıştır.

4° Mahkemelere müdâhalesi :

Şâir aleyhindeki şikâyet mevzûlarından biri de mahkemelerin işine müdâhalesidir: Nitekim Todoros Pavlaki ve Forli kardeşlerin arasındaki ihtilafli mes'elede, Bidâyet Mahkemesi'nin selâhiyetine tecâvüz etmiştir. Ayrıca, Midilli Ticâret Mahkemesi'nden Sakız Ticâret Mahkemesi'ne yollanacak bir telgraf-nâmeysi zabt ederek çekilmesini önlemiştir.

5° Ba'zı kâğıtlara el koyması :

Kemâl Bey'in ba'zı husûsî mektublarla, ileride resmîyet kazanacak ba'zı kâğıtlara el koyduğundan da şikâyet olunuyor: Midilli Metropolitiden Taiki Papazı'na gönderilen mektub, bu papazın evinden **ahz ü zabt** olunmuştur. Vilâyet Tercemânı sabık İpokrat Terlaryos'un Midilli Tercemânı Teofrastos'a gönderdiği mektup, aynı âkibete uğramıştır. Midilli Metropolitiden ahâlî arasındaki iyi bağları kuvvetlendirmek maksadıyla imzâlanmakta olan dilekçe ile metropolitlik **dâ'vet-nâmeleri** de **ahz**'dan kurtulamamıştır.

6° Din mes'eleleri karşısındaki tutumu :

Mutasarrıf, din mes'elelerinde de islâmîliğe karşı hususî bir tercih göstermiş idâreci hüviyetiyle karşımıza çıkıyor: İddi'aya göre, ihtida etmiş iki kız mes'elesinde mazbataları keyfî irâdesine göre değiştirmiştir. Kötü kadınları da olsa, onları müslümanlığa kazanma gayretindedir: Mezhep değiştirmeye teşvik ettirir. Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nden gelen ve islâmîliğin kabûlü ile ilgili bulunan tah-rîratı, **tenfiz** ettikten sonra İdâre Meclisi'nin ıttıla'ına sunar.

Bu tercih, mekteb işlerinde dahî kendini gösterir. Ba'zı köylerde cemâ'at ferdlerine âit emlak bedellerinin bütün mekteplere verilmesi gerekirken müslüman mekteplerine verdimiştir. Hıristiyan yetimlerine âit malların **taksimine tasaddisi** de şikâyet mevzû'udur.

7° Gemiler müsâdere ettirmesi :

Vrişe köyü ahâlisinden Palikara'ya âit bir gemiyi mahkeme kararı olmadan müsâdere ettirmiştir. Yûnanlılık iddi'asında bulunan fakat Osmanlı tebe'ası olan Panayot Rifa'nın gemileri de aynı mu'âmeleye ma'rûz kalmıştır.

Ayrıca bir iki gemi acantasını kazandırmak için, diğer acantalar aleyhinde bulunduğu da ileri sürülmektedir.

8° Cem'iyet-i ilmiyye'yi kayırması :

Terme köyünde bulunup Belediye tarafından tasarruf edilen ılıcaları, —eski bir vasiyet-nâmeye dayandığını ileri sürerek, Belediye'den alıp Cem'iyet-i ilmiyye'ye vermiştir.

9° Teşkilâtçılığı :

Kemâl Bey'in teşkilâtçılığı da şikâyet maddeleri arasında yer alıyor: Yirmi altı köyde mahkeme açtırmış, Adliye Nezâreti'nin izni olmadan bunlara liyâkatsiz başkanlar, üyeler ta'yin etmiştir.

10° Kötü insanlarla münasebeti :

Hazîneye büyük borcu olan, ahâli tarafından istenmeyen, cinâyet töhmetiyle İtalya'ya gönderilmiş bulunan, içinde Belediye'ye âit toprağın da yer aldığı sâhil arâzisini bahçesine katan kötü adamların dostudur; bunlara yardım eder, bunları memnûn etmekle başkalarını mağdûr, âmmeyi izrâr etmekten çekinmez.

Şimdi bu şikâyetleri —çok teferrûatlı hâliyle metinden ta'ki-bedelim :

Midillü Mutasarrıfı Kemâl Beyefendi Hazretlerinin ʿaleyhinde olarak Midillü ahâlisi tarafından huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhiye takdîm kılınan maʿ-vekâlet-nâme mâhzara mücmelen muharrer ʿumûmiyyâtın tafsilâtını taʿyîn-i mevâd sûretiyle hâvî olup bu kerre ahâli-i merkûme tarafından ʿarz u takdîm olunan fi 28 Temmuz sene 300 târihli rûmî'ül-ʿibâre lâyhada muharrer mevâddın tercemesidir

Madde :

1. Mutasarrıfım isti'mâl ettiği mürevvicân-ı efkâr ellerinde türkce yazılı varak-pâreler tutarak ve nefsi Midillü kasabasiyle Midillü köylerinin sokak ve yollarına koşup geçerek mezkûr varak-pâreleri türkce bilmeyen ahâliye müftehirâne gösterüp baʿzan ʿâfiyet-i zî-kıymetini (?) istifsâr ve baʿzan kerimesi için dâmâd iʿzâmını tebşîr ve baʿzan dahî fenn-i ʿaskeriyeyi tahsîl için mahdûmunu Berlin'e irsâle müsâ'ade yolunda ve baʿzan buna mümâsil dürlü dürlü iltifât tarzında taraf-i mustecmi'ü'l-mecdi ve ş-şeref-i Hazret-i Pâdişâhiden Mutasarrıfa keşide buyurulan telgrafnâmeler idüğünü söylemek mürevvic-i efkârının ser-firâzı olmak gibi vesâ'te mürâca'atle kuvvet ve kudret sâhibi olduğunu ahâliye anladup ahâliyi korkutmak

2. İstıratı İspireli bütün Ayasu karyesinin mekrûhu iken ve devâ'ir-i belediye rû'esâsının intihâbı ahâliye â'id bulunur iken ta-

raf-ı Mutasarrıfı'den karye-i mezkûre dâ'ire-i Belediyesi Riyâsetine ta'ÿîn ve bugüne kadar me'mûriyyetinde ibka olunmak

3. Pire karyesi Dâ'ire-i Belediye Re'isi Prokop Lefter öyle bir mu'âmele-i 'örfiyye-i Mutasarrıfı ile 'azl olunmak

4. Midillü'de Hafız 'Ali Ağa bizzât taraf-ı Mutasarrıfı'den Dâ'ire-i Belediye Riyâsetine ta'ÿîn olunmak

5. Dâ'ire-i Belediye-i merkeziyye olan nefsi Midillü dâ'ire-i belediyyesi Mutasarrıf'ın emri olmadıkca hemân birşey yapmamak

6. Ayasu'lu Panayot Sabnadeli muhtarlığına ta'ÿîn olunmuşken Mutasarrıf'ın mazhar-ı hüsn-i iltifâtı olan merkum İstıratı İspireli'nin tatyîb-i hâtırıyçün intihâb-ı vâki' fesholunmak

7. Pafilâ karyesi ahâlisinden birçoğu intihâbetmek ve olunmak hakkından mahrûm olmak

8. Midillü mu'teberânından Panayot Vasiliyo a'zâlık gibi me'mûriyyetlere intihâbolunmak hakkından mahkûm kalmak

9. Memleketin ileri gelenlerinden Apostol Larka muhtarlık vesâ'ire gibi hıdemâta intihâb olunmak hakkından sâkit olmak

10. Vasil Mandra memleket hıdemâtına intihâb olunmak hakkından mahrûm olmak

11. Külliyyen nizâmı dâ'iresinde intihâb olunan Molovalı Yani Kareli'nin Mutasarrıf'ın hüsn-i nazarını hâ'iz Zafiraki'nin taltifiyçün hakk-ı intihâbdan müstesnâ tutulmasına dâ'ir tahrîren emir verilmek

12. Harekât-ı mezkûre-i 'örfiyyeyi mercî'inden aldığı emir üzerine yaptığını söyler iken mağdûrînden Apostol Luka'nın makâm-ı celil-i Vilâyete olunan mürâca'atı üzerine öyle bir emir verilmediği cevâb-ı makâm-ı Vilâyet'den verilmek

13. Nizâmen hey'et-i müşâvere 'addolunan Meclis-i idâreyi ender 'akde indirmek ve 'akdi hâlinde evvelce kurduğu efkârın icrâsına bilâ-müzâkere serfürû-bürde-i itâ'at olacak bir hey'et üserâ-yı nüfûz olmasını istemek

14. İn'ikâd-ı Meclis-i İdâre takdîrinde bir madde hakkında efkârına gayr-ı muvâfık ekseriyet-i ârâ hasıl olur ise o maddeyi Vasil Mandri'nin işi gibi ilâ-gayr-ı nihâyeye ta'lik ve te'hir etmek

15. İki kızların tahvil-i dîni mes'elelerinde olduğu gibi mazbataları irâde-i keyfiyyesine göre değiştirmek

16. 'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i Celîlesi'nden şeref-südûr ve bir ihtidâ maddesine mute'allik tahrîrât-ı 'aliyye münderecâtını tenfiz ettikten sonra Meclis-i İdâre'ye koymak

17. Seb' ü rec' hakkındaki emr-i 'âliyi Meclis-i İdâre'ye koymamak bile

18. Dâ'ire-i Belediye 'arsasının bir kısmı dâhil olduğu hâlde sâhil-i deryâdan ba'zı arâzinin gûyâ Hüseyin Efendi'ye satılmış olduğuna dâ'ir mazbata tanzimini hüsn-i teveccühünü hâiz Bostânî'nin hâtiriycün tecvîz ettirmek

19. Midillü Mutasarrıflığı'na ta'yininden evvel muntazaman haftada iki def'a Meclis-i İdâre 'akd olunduğu hâlde şimdi Meclis'in nâdiren in'ikâdı cihetiyle bey' ü şîrâ-yi emlak için kasabaya gelen köylüler burada haftalarca kalmak mecbûriyetinde olmak

20. Kendüsünün veyâ hüsn-i teveccühünü hâ'iz olanlardan birinin manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olmamak bahtiyârlığına uğramış olanlar çoluk çocukları ortasından ekseriyâ gece vakti cebren alınıp habs olunmak ve tevki'f müzekkeresi isdâr olunmaksızın veyâhûd Kemâl Bey'in perver-i didesi ve emrine mutî' irâde-i keyfiyyesinin mürevvici olan Tefvik Bey ile Artin ve Es'âd Efendi'lerden mâ'ada müdde'i-i 'umûmî mu'âvini veyâ mustantiklerin ma'lûmatı bile olmaksızın aylarca habsde oturturulmak

21. Vrişa karyesi ahâlisinden Palıkar nâm kimsene bir seneyi mütecâviz müddet habsde yatırılmak ve behâne olarak Sakız'dan i'âm sudûrundan sonra bile sebili tahliye olunmamak

22. Tilonya karyesi ahâlisinden Pasareli nâm kimsene Kalonya Manastırı mes'elesince muhâlifü'l-efkâr olduğu cihetle keyfiyyetin itmâm-ı ru'yetine değin muvakkaten tahliye-i sebili için binler ile liralık kefâlet istenilmek

23. Biciladi nâm kimsene mahkemece bir güne mu'âmele cereyân etmeksizin hânesinden alatürka sa'at on ikide kuvve-i müsellâha ile ahz ü gasb olunarak habse atılmak ve kemâl-i havfinden dolayı orada 'alâmât-ı ihtilâl-i şu'ûr zuhûr etmekle sabah oldukça evlâd ü 'ayâli gelip merkûm bir hasır üzerine konularak lâ-ya'kil hâlde hânesine götürülmüş ve sekiz aydan sonra kesb-i ifâkat et-

miş ise de tamâmiyle sıhhat bulamamak ve lede'l-muhâkeme Mutasarrıf'dan 'azv olunan ve şu hâle gelmesine sebep olan ihlâl-i tarîk-i mübâh-ı 'amme töhmetinden berâ'atine hüküm ve karâr verilmek

24. Herse karyesi mu'teberânından velâkin Mutasarrıf'ın hüsn-i teveccühünü o zaman gayr-ı hâ'iz olan Ahilef Koko bağteten katl töhmetiyle iftirâ olunmağla ol vakt 'aleyhinde bulunan Mutasarrıf vapur-ı hümâyûna râkiben oraya varup bilâ-a'zâ bizzât ettiği istintak üzerine merkümü buraya getürüp habs-hâneye atmak ve ba'de çok zahmetler ve masraflar çekildikten sonra berâ'atine hüküm verilmek ve evvelce i'dâma şâyân gibi tehdid olunan merküm Koko el-yevm Mutasarrıf'ın manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olmak

25. Altı yedi bin neferi hâvî Ayasu karyesi muhtarları Strati Galıçeli ve Panayot Kakavan karıların kendi hâneleri kapılarında oturmalarını men'eden emr-i şedîd-i Mutasarrıfâne'nin ta'dilini talebetmiş olmak bahânesi ve lâkin manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan Strati Spireli'nin efkârına muhâlif bulunmak sebep-i asliyyesiyle habsolunmak

26. İhtiyâr Meclisi'nin 'azl ettiği bekciyi de devâm-ı ifâ yı vazifeye ve İhtiyâr Meclisi'ni dinlememeğe emr etmek

27. Müdde'i-i 'umûmî Mu'âvini veyâ Mustantik veyâ Hey'et-i ittihâmiyye bir adamın sübût-ı berâ'atinden sonra tahliye-i sebilini emreder ise mahâkim ve nizâmâtın fevkinde duran Mutasarrıf nizâmen yolu (?) salıverileni habsda durdurmak harekât-ı 'örfiyesinden biri olmağla Molovalı üç kişi bir töhmetden dolayı ba'de'l-istintak töhmetleri mertebe-i sübûta vâsıl olmadığı cihetle sebil-leri tahliye olunduktan sonra Mutasarrıf sâlifü'z-zikr üç kişiyi tek-râr der-destle buraya getürmek ve İstintak Dâ'ire'since bir işin ru'yetine girişildikde artık zâbita-i 'adliyye vezâ'ifine mahal kalmadığını unudarak gûya zâbita-i 'adliyye vezâ'ifini ifâ eder gibi merkümları bizzat istintak etmeğe başlamak ve Sakız Hey'et-i ittihâmiyyesi tarafından berâ'atlerine karâr verilip tahliye-i sebilleri batelgraf emr ve emr-i vâki' Müdde'i-i 'umûmî Mu'âvinliği tarafından icrâ olunması üzerine Mutasarrıf bundan haber-dâr oldukda bir süvârî gönderüp merkümları esnâ-yı râhda abz u girift etdirmek ve ba'zan habsde ve ba'zan zâbita nezâreti tahtında bulundurarak iki ay müddet daha tevkîf etmek ve bundan sonra köy-

lerine gitmeyeceklerine kefâlet almadıkca serbest bırakmamak ve bu sûretle zâbıta nezâreti tahtında bulundurulmak mücâzâtı mücrimler hakkında mahâkim tarafından hükm olunan bir mücâzât iken Mutasarrıf için âid olduğu mahkeme tarafından berâ'atine gidilmiş adamları zâbıta nezâreti tahtında bulundurmak

28. Petra karyesi sâkinlerinden Koniçe Vuli nâm hâtun ile Apostol Manol beyninde mütekevvin bir da'vâ üzerine verilen ve icrâ-yı ahkâmı için Adliyye Nezâret-i Celilesinden Vilâyet 'Adliyye Müfettişliği'ne gönderilen i'lân-ı kat'iyü'l-hükm Mutasarrıf'ın umûr-ı 'adliyyeye müdâhalesi ve hürriyet-i mehâkimi bend ü takyid etmesi cihetiyle hâla icrâ olunmamak

29. Evkâf-ı Celâliye bâ-irâde-i şâhâne Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celilesinin dâ'ire-i islâhiyetinden hâric olup meşâyih-i mahalliyeye muhavvel ve mevdû' iken ve Apostol Luka Ayasu kariyesinde kâ'in Evkâf-ı Celâliye'den İbrâhim Dede nâm bir mülkün Çelebi Efendi'nin bir kıt'a sened-i resmîsi mücibince takriben yigirmi seneden berü mâlik ve sâhibi bulunur iken Mutasarrıf manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan İspirali tarafından keyfiyyet-i hâlden haber-dâr oldukda Apostol Luka'nın 'aleyhinde olan kîn ü garazını icrâ etmek için mezkûr mülkü gasbetmeği kurup sûret-i tasarruf yolsuz olduğundan bahsile bidâyet mahkemesi huzûruna ikâme-i da'vâ etmesini bura vakıfçısına emretmek ve da'vâ bidâyetini reddolundukdan sonra vakıfçının gûyâ vekili lâkin Mutasarrıf'ın hâ'iz-i hüsn-i teveccühü Avukat Artin Efendi vâsıtasıyla Sakız'da istinâf ettirmek ve da'vâ-i istinâfiyye reddolunmuş ise de Artin Efendi'nin ücret nâmiyla aldığı yüz lira Vakıf Sandığı'ndan verile idi defâtir-i mahsûsasında el-yevm görünmeyen kaydı bulunmak lâzım geleceğine nazaran müdde'î zâhiren Vakıfçı iken asıl müdde'î anın arkasında gizlenen Mutasarrıf olmak

30. Bi'l-kesr a'şârı iltizâmından dolayı Hazîne'ye otuz dokuz bin lira borcu olan Ahilef Amira gece ve gündüzün yigirmi dört saatinde hâl-i sermestide bulunduğu ve binâ'en'aleyh Mutasarrıf Bey ile berâber zevk ü safâlar sürdüğü cihetle mazhar-ı hüsn-i teveccüh-i fevka'l-âdesi olmak

31. Ahilef Amira köşkünün kurbünde tarîk-i 'âmdan bir mikdâr yeri kendi bağçesi derûnuna almağa tasaddî eyledikde mutazarrır komşuların mahkemeye olunan mürâca'atları üzerine divânın men'î inşâsına karâr ve bu babda i'lâm verilmişken Muta-

sarrıf Ahilef Amira'nın tatyîb-i hâtıryıcün Ser-teftiş ile altı refer zabtiyeyi mahall-i inşâata gönderüp dîvârın itmâm-ı inşâsına de-ğın orada bulundurmak

32. Vrîşe karyesi ahâlisinden Palikara'nın bir gemisini bilâ-mu-hâkeme müsâdere etmek

33. Panayot Rifa Yunânîlik iddi'asında bulunsa bile şeref-vâ-rid-i evâmîr-i 'aliyye-i mütevâliyeye göre kendüsine Yunânlı naza-ryıla bakmağa hiçbir hakkı olmadığı hâlde müverred gemilerini müsâdere için kendüsine Yunânî nazarıyla bakmak ve gemilerini bilâ-muhâkeme müsâdere etmek

34. Yere nâhiyesi Müdürî ve kendisinin nâ'il-i hüsn-i teveccühü Hasan Bey'i ahâlinin şikâyâtına karşı olarak müddet i medîde müdürlikde ibkâ etmek

35. Yere Nâhiyesi Müdürî Hasan Bey ekserîsi 'örfen ve nizâm-sızca tahsil etdiği cezâ-yı nakdî paralar hesabının men'î rü'yeti taraf-ı Mutasarrıf'den emr olunduğu ve defterleri Makam-ı Muta-sarrıf'ye gönderdiğini beyân etmek

36. Manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan Ahilef Amira ile Dimitri Ami-ra'nın ihbârât-ı kâzibânesi üzerine nefsi Midillü ahâlisinden ve 'ırz ü nâmûs erbâbından Terzi Cuvano'yu mağazasından kuvve-i müsellâhe ile ahz ü girift ile habs etmek ve sebilini iki üç gün sonra tahliye eylemek

37. Merkûm Cuvane mütevâliyen ikâme-i da'vâ etdiyse de hakkına nâ'il olamayup yalnız en sonra Mutasarrıf ile merkûm Ahi-lef'in araları bozuldukda hakkına nâil olmak

38. Ahilef Amira bir akşam Mutasarrıf'ın odasında müdâvim-i bezm-i zevk ü safâ olan sekiz arkadaşları ile berâber iken terbi-yesiz ve şehvet-kârâne hakaret etmek

39. Todori Pavlâki ile Forli birâderleri beyninde mütekevvîn olup bidâyeten ru'yeti henüz bitmemiş olan bir da'vâya dâ'ir ve-rilen bir kıt'a lâyiha nizâma müstenid olduğu hâkim-i evvel tara-fından tanılup kabûl olunmuş iken muhâkeme Mutasarrıf tarafın-dan men' olunmak ve bu sûretle da'vâ yüz üstüne kalmak

40. Bayram-zâde Ahmed Bey bir zeytinliğini başkasına satmış-ken Mutasarrıf mezkûr zeytinliğin mekâtib sandukuna 'â'ididir behânesiyle mu'âmele-i bey' ü fûrûhtunun feshi için ikâme-i da'vâ-

ya Ma'ârif Cem'iyetini tazyik etmek ve Cem'iyet-i Ma'ârif öyle bir da'vânın nizâmsızlığına ve haksızlığına nazaran ikâmesinden ictinâb eyledikten sonra kendisi müdde'î olmak ve tarafından o zaman Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini bulunan Tevfik Bey'i tevkil eylemek

41. Terma karyesinde kâ'in mine'l-kadim Belediye'ye 'â'id olup i'âne-i 'umûmiye ile ta'mir olunan ılıcakları gûyâ yüzlerce sene-den evvel yapılan bir vasiyet-nâmeye istinâden Dâ'ire-yi Belediye'den alup Cem'iyet-i 'İlmiyyeye vermek

42. Herse ve Petre ve Vire ve Masatupo karyeleriyle kura-yı sâ'ireden efrâd-ı cemâ'ata 'â'id birtakım emlâk satılıp esmânî müştereken köyler mekâtibine verilmeyüp müştereken mekâtib-i İslâmiyyeye verilmek

43. Kapi karyesi ahâlisinde Halino Kalonya manastırı mes'alesindeki mesleki Mutasarrıf'ın hoşuna gelmemiş olması sebab-i aslîsi velâkin efrâd-ı ahâliden tarafeyni sulh etmekde ve bu sûretle Mahkeme-i Bidâyet vâridâtını sektelelendirmekte olması behânesiyle cebren ahz ü girift olunmak ve bilâ-muhâkeme burada bir ay müddet durdurulmak

44. Vilaşpot karyesi sâkinlerinden bir kişi ednâ bir sebab ilk gece vaktinde der-destle zabtiyeler tarafından darb olunarak hapse atılmak ve müteessiren çend rûz mürûrunda vefât etmek hâline getirilmek

45. Merkûmun teb'asından olduğu Rusya devletinin buradaki konsolos-hânesine bu babda ikâme-i da'vâya sebebiyet verilmek ve da'vâ henüz bitmemek

46. Cemâ'atin paralarını gûyâ sû-i isti'mâl etmiş ve lâkin şimdiye kadar bir güne sû-i isti'mâlâtı meydâna çıkarılamamış olan Skopl karyesi ehl-i İslâmları bilâ-muhâkeme hayli günler mahbûs olmak

47. Vilaşpot karyesi muhtarları Mutasarrıf'ın mazhar-ı hüsn-i teveccühü Hüseyin Efendi'nin huķûķ-ı tasarrufiyesi idüğü iddi'âsında bulunduğu karye civârındaki mer'âya gûyâ kendilerinin hakk-ı tasarrufları olduğunu beyân etdikleri cihetle karâr-nâme yoģiken hapse atılmak ve sebilleri bâbında mahkeme tarafından tebliğât icrâ olunduktan ve mekâtib-i İslâmiyyeye teberru'an bir mikdar şey' vermek şartıyla Hüseyin Efendi ile uzlaşmağa mecbûr olunduktan sonra tahliye olunmak

48. Vrişe karyesi mu'teberânından sekiz on kişi umûr-ı cemâ'ati esnâ-yı idârede sû'i istîmâlât etdiklerinden bahsle der-dest ü habs olunmak ve yigirmi senelik hesâb istenilmek ve gâh köyle-rine gönderilerek ve gâh tekrâr buraya getirilerek üç seneden beri müezzî (metinde «elifle» müezzâ) olmak ve haklarında hükm ü karâr it'tâsını defe'âtle istedikleri hâlde bir gûne hükm ü karâr verilmemek ve ru'yet-i muhâsebeye taraf-ı Mutasarıfiye'den me'mûr kılınan Vasil Yani işi bâde'l-ifâ muhâsebâtı teslim için zahmetinin ücretini istediği cihetle habs olunmak ve ücretinin verilmemesi merkûm sekiz on kişiye emr olunmak

49. Mahkeme-i Bidâyet Cezâ Dâ'iresi A'zâsından Necâti Efendi ile Vasil Mandara ifâ-yı vezâ'if-i me'mûrelerine Mutasarıf'ın esîr-i nüfûzu olmak istemedikleri ve vicdânlarından başka kimseyi dinlemedikleri cihetle me'mûriyetlerinden 'azl ve hattâ Necâti Efendi bir behâne ile kırk altı gün habs olunmak

50. Mutasarıf'ın esîr-i nüfûzu olan Tevfik Bey ile Artin ve Es'ad Efendi'ler müdde-i 'umûmî mu'âvinliğinde buldukları müddetde şimdiki Müdde-i 'umûmî Mu'âvini ile şimdiki Hâkim Efendi habshânelerden berü'z-zimmeleri çıkarmağa haftalarca hasr-ı iştiğâl edecek derecede mustantik karâr-nâmesi veyâ mahkeme karârı olmaksızın bir takım külliyyen berü'z-zimme ve bir takım kısmen müttehem adamlar ile habs-hâneleri doldurmak

51. Apostol Simandri ile Vasila beyninde da'vâya dâ'ir midillü Ticâret Mahkemesi'nden Sakız Ticâret Mahkemesi'ne keşide olunacak bir telgraf-nâme zabt u men' olunmak

52. Midillü Metropolitidi'nin Piki karye papazına gönderdiği bir kıt'a mektup papazın hânesinden ahz ü zabt olunmak

53. Vilâyet tercemânı sâbık İpokrat Tavlaryos'dan Midillü tercemânı Teofrastos'a gönderilen bir kıt'a mektup ahz ü zabt olunmak

54. Midillü Metropolitidi'yle ahâli beyninde husûl-i i'tilâf için ahâli tarafından hüsn-i rızâ ile imzâlanmakda olan bir 'arz-ı hâl ve metropolitlik da'vet-nâmeleri ahz ü zabt olunmak

55. Himâyesini istid'a etmiş olan Tolmidî'nin Acentası olduğu Bozca-ada Vapuru'nu ve Dimitri Amira'nın Acentası bulunduğu Yahya Kumpanyası vapurlarını iltizâm için sâ'ir kumpanyaların 'aleyhinde bulunmak ve bu sûretle murâkâbet-i süfenin umûr-ı ticâriyeye getirdiği fâ'ideyi sektelendirmek

56. Yerlilerden olup hıdmet-i devletde ihtiyarlanmış ve vezâ'ifini sâdıkâne ifâ etmiş birçok adamlar bilâ-muhâkeme me'muriyetlerinden 'azl ve yerlerine evâmir ve işârata mutî' sû'i ahvalli giridliler ve birtakım Ernabudlar ta'ÿin etmek

57. Cinayet irtikâbından dolayı İtalya'ya gönderilmiş olan ve lâkin manzûr ı nazar-ı iltifâtı bulunan Dimitri Amira 'Osmanlı postasının çarşındaki şu'besine ta'ÿin olunmak ve kefâlet itâ edip etmediği mechûl bulunmak

58. Kurânın bu'd ü mesâfesi ve memleketin efkâr ve menâfi'i gözedilmeksizin ve keyfiyet velev yalnız kâ'ide yerini bulmak için olsun Meclis-i İdâreye konulmaksızın yigirmi altı mahkeme teşkiline Hükûmet-i seniyyeye lüzûm göstermek ve Adliye Nezâret-i Celilesi'nin izni olmaksızın rü'esâ ta'ÿin etmek ve rü'esâ iktidarsız ve ma'lûmâtsiz ve bir takımı da sinn-i nizâmiye gayr-ı bâliğ olmak ve biri olan Mustafâ Efendi hıdmetce vefâsızlıktan dolayı mahkeme kitâbetinden kovulmuş bulunmak ve mahâkim-i mezkûre hâsılâtından idâre olunduğu için behâneler ile de'âvî tekvîn olunmak ve zikri 'ayıb nizamısızlıklara sapılmak ve ni'met-i 'adâlete yakışmaz alçaklıklara vardırılmak

59. Mahallî ahâlinin re'yini sormaksızın re'y-i hodu ile mezkûr bidâyet mahâkimi a'zâsını ta'ÿin etmek

60. A'zâ-yı merkûmeden yalnız birkaçının isimlerini re'y sormak için değil sırf bir usûl ve kâ'ideden ibâret kalmak için nefsi Midillü Dâ'ire-i Belediye Re'isi'yle Meclis-i İdâre a'zâsından birine bildirdiği ve cevâben Polihnit karyesi Bidâyet Mahkemesi a'zâlığına ta'ÿini istenilen ve ahvâl-i seyyi'esi ma'lûm olan Istrati Vali'nin ta'ÿinine ittirâzât-ı mühimme 'arz olunduğu hâlde merkûmu ta'ÿin eylemek ve ba'de merkûmun 'azlıcûn ahâli tarafından istid'a-nâme takdîm olunmuş iken mazhar-ı nazar-ı iltifâtı olduğu için infikâk etmemek

61. Mehâkimin teşkilinden dolayı ef'âl-i cürmiyye azalacak yerde çoğalmak ve Molova'da bir senede dört katil vukû' bulmak ve Zeytunlu'dan bir kız ile berâber gitmiş olan bir adam ortalıktan gâ'ib olduğu gibi kızın hânedan hâneye gezdiği mütevâtir iken ve vukû'-ı hâl ba'zı efrâd-ı Müslime'nin şehâdetiyle sâbit iken efrâd-ı merkûme habs olunmak ve ba'de sebilleri tahliye olunduktan sonra bir daha şehâdet etmek mecbûriyetine gelmemek için anlar dahi ortalıktan nâbûd olmak.

62. Grigor Mandra keyfiyeti sekiz seneden beri ru'yet ve evâmir-i 'aleyh ile iltizâm olunduğu hâlde hâlâ bitmemek

63. Der-sa'âdet'e i'zâmı evâmir-i 'aleyh ile bi'd-defa'ât emr olunan Kalonya manastırı gommosu ve Mutasarrıf'ın müstazıllı cenâh-ı himâyesi Bedeon nâm keşiş Patrik-hâne'ye tahkiren Mutasarrıf'ın ihbârâtıyla hânedan hâneye nakletdirilmek ve Der-sa'âdet'e i'zâmına değin iki sene mürûr etmek

64. 12 Zî'l-ka'de sene 1292 târihli fermân-ı zî-şân-ı Şâhâne'nin ahkâm-ı münife-i sarıhasına muğayir olarak 'alâkadârlarının istidâ ve da'vâsı yoğiken eytâm-ı Hıristiyanıyye'nin taksim-i emvâline tasaddî etmek

65. Hâl-i ser-mestî-i dâ'imide bulunduğu kimsece meçhûl olmamak ve bütün gece Sezar Pinto ve Zül Pinto ve Ahilet Amira ve Dimitri Amira ve Avukat Artin ve vaktıyla me'mûriyetde bulunmuş olan Tefvik Bey ve Es'ad Efendi ile berâber tâbe-sabâh süren eğlencesinden dolayı öğleden evvel kalkmağa hâli olmamak ve Meclis-i İdâre'-de riyâset etmeği münâsib gördüğü zamanlarda a'zâ-yı Meclis kendüsini sa'ât sekiz ve dokuza kadar beklemek mecbûriyetinde olmak ve rikkati câlib şu 'illet yalnız işine kayıdsızlık etmeğe ve umûr-ı idâreyi sektelelendirmeğe sebep olmayıp Hükûmet-i seniyye'nin vekili sıfatını hâ'iz bir zâta ahâli tarafından ifâsı vâcib olan hürmet ve ri'âyetden ve 'ale'l-umûm me'mûriyet-i devletin hâ'iz oldukları haysiyyetinden 'ârî kalmak

66. İki sene evvel tiyatro içinde sarhoşluk te'sirâtıyla yer yüzüne düşmek ve kay etmek ve hıdmetkârlarının kaldırılıp lâ-yu'kal bir hâlde götürülmek

67. Yere nahiyesinde Meclis-i İdâre odasında taht-ı riyâsetinde meclis 'aleni akdolunduğu hâlde sarhoşluk istifrâgatına tutulup yere düşmek

68. Hükûmet konağı bahçesindeki Küçük Köşk ün kendisinin hem ikâmet-gâhı hem kabûl odası hem de iş kalemi olup meyhâne hükmüne tenezzül etmek ve oraya herhangi sâ'atde girilir ise kendüsünü gecelik elbisesiyle ve ortada 'arak ve etrâfında müskiratca olan arkadaşları görülmek ve eşhâs-ı merkûme hâl-i sermestîden hâsıl olan keyf-i 'acib icrâyı ahkâmına başladıkda müşâvirlik ve müşevviklik vazifelerini ifâ etmek ve sarhoşluk esnâsında zikri bile 'ayb olan velâkin ferdâsı çarşıda bir hayli adamların ma'lûmu olup ötede beride işâ'a olunan hâller vukûc bulmak

69. Küçük Köşk'de serhoşluk esnâsında Ahilef Amira ile Mu-hâsebeci el ele tutuşarak bir nev'î kavga etmek ve Kalyopi Simiryoti nâm karının 'arz-ı hâli kabûl ve havâle olunmak ve Teofani (?) nısfu'l-leyl'de ahz ü giriftle istintâk olunmak

70. Paskalya gibi mezhebce büyük yortular merâsiminin icrâsı esnâsında bir kol zabtiye göndermek 'adet-i kadîmini lâğvetmek ve dürlü dürlü tedâbir ve vesâ'ite mürâca'atla bir takım mezmû-mü'l-ahvâl karıların mezheblerini tahvîl etdirmeğe ve yüzlerce se-nelerden beri karındaş gibi geçinen islâm ve hristiyan vatandaşları beynine mürâkabat ve münâza'at-ı mezhebiyye tohumunu ekmeğe çalışmak ve Midillü cezîresindeki metropolitler ile Midillü sancağına tâbi' Yunda kazâsı piskoposuna karşı mu'âmelât-ı tahkîriyyede bulunmak ve metropolidi'nin 'aleyhine 'arz-ı hâl tanzim etdirdiği hâlde lehine imzâ olunan 'arz-ı hâller Mutasarrıf'ın nâmına olarak men' olunmak ve Metropolit'i sıfat-ı me'mûriyetinden ıskat ve Metropolit-hâne'nin emlakını gasb ve metropolitlik 'â'idâtını tev-kîf ve meclis-i 'umûmiye 'akd ve izdivâc için izin-nâmeler iftâ ve şunları da Hükûmet'in ma'lûmât-ı tâmmesi tahtında icrâ edecek derecede Metropolit'in hılâf-gîranına cesâret vermek ve Metro-polid'in Hükûmet'e mürâca'atları semeresiz kalmak

71. Bir kız bir ehl-i İslâm'a ta'aşşuk ederek erkek elbisesiyle Komi kariyesine götürülerek ihtidâya arzû göstermiş behânesiyle oradan kal'a hats-hânesine ilkâ ve gece vakti Pikbi kariyesine ma'a-boru (?) bir bölük 'asker sevk ile karye istilâ ve etrafı ihâta ve mu'teberândan yigirmi iki kişi girift ü bend kasabaya nakl ile kal'a hats-hânesine ilkâ ve mu'teberân-ı merķûmânın 'aleyhine evrâk-ı istintâkiyyede muharrer iftirânın esnâ-yı muhâkemedede efkârı ile 'aksi isbât olunmak ve ihtidânın da aslı olmamak

72. Ahâlinin Mutasarrıf'ın 'aleyhine evvelce yaptığı mahzar mahall-i maksûda erişdirilmemek ve mu'teberândan 'Azîz Ağa der-dest ve üstü başı taharri ve ba'de kendüsi on beş gün hats olunmak ve ahâli korkutulmak

73. Ahâli tarafından olunan şikâyet münhasıran Mutasarrıf'ın şahsına 'â'id iken Hükûmet'in 'aleyhine imiş gibi anlatmağa çalışılmak ve nümâyiş-i âsâyiş-intimâyı nümâyiş-i 'asiyâne gibi göstermeğe çabalamak ve memleketin içinde gece gündüz tüfenkli 'askerler gezdirmek ve nümâyiş edenler memleketin en mu'teber-leri iken Mutasarrıf'ın divârlara yapışdırdığı beyân-nâmede müfsid

ve konsolos-hânelere gönderdiği takrirlerde miskin sıfatıyla tavsif olunmak

2 — Başka Bir Dilekçe

13 Agustos 1300-4 Zi'l-ka'de 1301 (25 Agustos 1884) târihini taşıyan ve Midilli ahâlisinin İstanbul'daki vekilleri tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne sunulan bu dilekçe: Kemâl Bey'i Pâdişah karşı-sındaki tutumundan dolayı ithâmı başlıyor: Şikâyetçilere göre, Hükümdâr'ın taltif ve takdirine uğrayanlar, gayretlerini artırırılar. Nâmık Kemâl'de bunun aksi görülmüştür: Midilli'ye ikamete me'mûr geldiği hâlde: burada kendisine mutasarrıflık, rütbe ve nişan verilmiştir. Buna karşılık kendisi hergün biraz daha artan bir «gadr ü zulm» yolunu tutmuştur.

Zulüm ve istibdat, Mutasarrıf'ın fitratında vardır. Haklıyı haksız, haksızı haklı çıkarır; Şikâyeti; hapishâne ve maiyyetinde bulunan me'mûrlarıyla önleyeceği kanâatindedir. Vesîkada, «erâzil ve haşarât»tan diye vasıflandırılan bu me'mûrların, Kemâl Bey'le «fikren ve fi'len» ortak olduğu bildiriliyor. Ser-teftiş İspiro, ahâlinin gözünü yıldırım için, umûmî yerlerde türkçe ibâreli ba'zı telgraf-nâme ve tahrîrât «ibrâz»ı ile Pâdişah tarafından Mutasarrıf'ın hâlinin sorulduğunu, kızı için **Karîha-i Şâhâne**'den dâmât seçildiğini, oğlunun tahsil için Berlin'e gönderileceğini ifâde etmektedir. Bu kâğıtlar köylere bile gitmiştir.

Zulüm, seçimleri hükümsüz bırakma, ihtidâ mes'eleleri, Midilli Belediyesi'nin Kemâl Bey'in rızâsını almadan bir iş yapamaması kaymakam ma'rifetiyle i'lâm istirdâd ettirme, kendisine mensûb olanların himâyesi... gibi çeşitli mes'eleler: birinci dilekçedekilerin aynıdır. Oradaki madde madde sıralama usûlü, burada bırakılmıştır. Burada yer, zaman, şahıslara âit vasıf tasrihine, bir hâdisenin kendisiyle ilgili diğer hâdiseye bağlanmasına; kanun ismi, ba'zan kanun maddesi zikrine daha fazla ehemmiyet verilmiştir.

Metin şöyledir :

Midillü ahâli-i 'umûmiyesi tarafından Bâb-ı 'âli cânib-i sâmine takdîm kılınan mahzarda münderic şikâyat-ı mücmelenin tafsilât ü izâhâtına dâ'ir Der-sa'âdetle Bulunan vekilleri cânibinin Dâhiliye Nezâret-i celilesine takdîm kılınan lâythâ sûretidir.

Saltanat-ı seniyye'nin vaz'etdiği kavânin-i 'adâlete tevfiik hareket edecek me'mûrlar evvelâ cânib-i me'âli-menâkib-i Hazret-i mü-lûkânededen ve sâniyen bi't-teselsül mensûb olduğu devâ'ir-i 'aliyye tarafından mazhar-ı taltif ü takdîr ve ahâlice dahî şâyân-ı medh ü tahsîn oldukları ve anlar dahi taltîfleri tahsînleri gördükce sadâ-kate hüsn-i gayret ve hıdmetlerini bir kat daha artırdıkları emsali şehâdetiyle müsbetdir Şu kadar ki, bu kâ'ide-yi 'umûmiyye var ise ihtilâf-ı zât ü zamân ve mekân cihetiyle ba'zan tehâlîf ediyor İşte ez-cümle bizim Mutasarrıfımız Kemâl Beyefendi Hazretleri Midil-lü'de ikâmete me'mûr iken 'avâtıf-ı 'aliyye-i Hazret-i Pâdişâhî'den mutasarrıflığa nâ'il olmuş ve rütbe ve nisân ve ihsân dahî almış olduğuna bakılınca ve kâ'ide-i 'umûmiyyeye tatbik edilince bu ni'met-i 'uzmâ-yı Hazret-i veli-i ni'metin kadr ü meziyyetini (?) bilerek ve ahâlî ve tebe'a hakkında olan mekâsid-i merâhim-merâsid-i Hazreti hılâfet-penâhi'nin ve evâmir-i Bâb-ı âli'nin harfi harfine yerine getürmekle bir kat daha kesb-i iftihâr ve 'ulviyyet etdiği o tarîk-ı selâmet-refîkde devâm eylemesi 'aklı başında olanlara göre lâzım geldiği hâlde müşârünileyh bunca ni'âm ve 'inâyât-ı seniyyeyi başka bir sût-i ma'cneya haml ile gösterdiği gadr ü zulmü gitdikce tezyîd ve teşdide çalışmış ve bi-çâre ahâlîyi bir fındık kabuğuna sokmuş ve gûyâ bu vazife-i seyyi'e kendüsüne ciddî ve resmî tevdi' kılınmış gibi hudûd ve dâ'ir-i müz'icesinden çıkmağa tenezzül ve efkâr-ı gayr-ı 'âdideyi tezelzül etmemişdir 'Ale't-tevâlî vukû' bulan mezâlim ve ta'diyyât-ı takat-fersânın birer birer sayılması kâbil olamayacağından hâtır-güzâr-ı 'acizânemiz olan ba'zı vukû'âtın zirde 'arz ü beyânıyla müşârünileyhin Midillü ahâlisi hakkında icrâ etdiği mu'âmelât ne kadar elim ve şedîd olduğu andan istidlâl ve bu münâsebetle cânından bile bezmiş olan ahâlîye mü-kâfat olarak merhamet ve 'adâlet-i seniyye istihsâl ve ibzâl buyurur ümmîd-i sahîhindeyiz.

Mutasarrıf'ın fitratında merkûz olan istibdâd ve zulm ve inâ-dı (?) ve istediği haksız haklı ve haklıyı haksız çıkarmasında bi't-tâbi' ahâlî sızlanup şikâyet edeceklerini bildiğinden bunun önünü almak ve şikâyât-ı ahâlînin kapusını kapamak mütâle'a-i hâsirâne-siyle ma'iyetine aldığı me'mûrların cümlesi kendüsüyle fikren ve fi'len şerîk olduğu gibi erâzil ve haşarâtdan bulduklarından kendi tabî'at ve hisablarına dahî başka mu'âmelât-ı gayr-ı lâyıkkaya ibtidâr eyledikleri setri kâbil olamayacak vukû'ât-ı zâhiredendir. Vâkı'a bunlardan bir ikisi başka yerlere gidüp anların tasallutun-dan 'ibâdullah biraz nefes almış ise de kusûrları mevcûd olup ser-

teftiş İspiro Efendi ber-minvâl-i ma'rûz ahâlinin gözünü yıldırım için aralıkda 'adî ve husûsî Türkiyyü'l-'ibâre bir telgraf-nâme ve yâhud bir tahrîrât-ı husûsiyyeyi nefis-i şehir sokak ve caddelerinde ve mecma'-ı nâs olan gazinolarda şuna buna ibrâz ettiği lisân-ı Türki'yi bilmeyen halka gösterüp ve hattâ köylere bile gönderüp gûyâ taraf-ı eşraf-i Pâdişâhî'den şeref-vârid olmuş ve münderecâtı Mutasarrıf'ın sıhhat ve selâmetini sormak ve selâm-ı selâmet-encâm-ı Cenâb-ı Mülûkâneleriyle müşerref eylemek ve kerimesi için kariha-i Şâhâne'den intihâb ile dâmâd yollamak ve mahdûmunu 'ulûm-ı harbiyyeyi istihsâl zımnında bâ-irâde-i seniyye Berlin'e göndermek ve masârifât-ı vâkı'a ciyb-i hümâyûn-ı Hazret-i Mülûkâne'den ihsân buyurmak ve kaleme aldığı tiyatro risâleleri ve ba'zı te'lifât-ı âhiresi rehîn-i nazar-tahsîn-i Şâhenşâhî olmak ve istediği zamâna kadar 'azl ü tebdilden masûniyyetle Midilli'de mutasarrıf ve sâhib-i nüfûz kalabilmek ve ef'âl ü harekât-ı resmîyesinde Bâb-ı 'âlî'ye ve devâ'ir-i merkeziyyeye ve makâm-ı Vilâyete karşı mes'ûl olmayup bundan dolayı «hâşâ» taht-ı himâye-i zillu'llâhîde bulunmak gibi efkârına uydurmuş olduğu şâyî'ât-ı kâzibeyi kalb-i sıdk u hakka ifrâğ ve 'alenen beyne'n-nâs neşr ü îlân ile herkesi titretmiş ve ne yapar ise şimdiye kadar ahâliyi tahammüle mecbûr etmiştir. İltifât-ı ihsân-gâyât-ı Hazret-i Pâdişâhî e'âzım için bile medâr-ı fahr ü mübâhât olduğundan neşriyyâtın sıhhatı var ise böyle şeref-i 'azîme nâ'iliyyet 'ayn-ı sa'âdet ise de bunu sût-i isti'mâli ile lûtf u hilm yerinde ahâliye gadr ü zulm sûretiyle hiçbir vakit merhamet-i müselleme-i Hazret-i Hilâfet-penâhiye tevâfuk edemeyeceğini (dahî) bilür ise de ne çâre ki bu bâbda şimdiye kadar sabr ü tahammül edebilmişlerdir.

Her nâhiye kendi umûrunu hüsn-i tesviye için muhtârını ve ihtiyâr meclisini ve devâ'ir-i belediyye a'zâsını nasb u intihâb husûsu nizâmât-ı mevcûde ahkâmına tevfikân ol nâhiye ahâlisine mevdû' ve muhavvel iken Mutasarrıfımız işbu nizâmâtı tanımıyor. Zîrâ ahâli tarafından intihâb olunan me'mûr ve a'zâ taraf-gîr değilse ahâlinin efkâr ü intihâbına mürâca'at etmeksizin anı 'azl ile başkasını nasbediyor. Ez-cümle Ayasu karyesi ahâlisinden İstirati İspirli nâm kimesne bi'l-cümle ahâli 'indinde mezmûm ve menfûr olduğu hâlde emr-i mutasarrıfı ile karye-i mezkûrede Belediye Vekili nasb ve bu misillü bir emr-i 'örfî ile yere nâhiyesi Belediye Vekili dahî 'azlolunmuş ve Molava kazâsında ise Mutasarrıf tarafından olmak üzere Hâfız 'Ali Ağa Belediye Re'isi ta'yîn kılınmıştır. Hele merkez Dâ'ire-i Belediyyesi vazifesinin icrâsında serbest ol-

mak şöyle dursun Mutasarrıf'ın tazyik ve emri tahtındadır. Belediye Dâ'iresiyle mu'teber tüccârdan birinin leb-i deryâda müceddeden inşâ olunup olunmaması hakkında Midillü'de ru'yet olunan da vâ istinâf edelüp ebniyesinin hitâm-ı muhâkemeye kadar Dâ'ire-i Belediye tarafından lüzum-ı ta'tili 'ale'l-husûs istinâfdan tebliğ olunmuş iken Mutasarrıf bu tebliğât-ı muhikka ve kânûniyeye 'adem-i isgâ ile ebniyeye devâm olunması için Belediye'ye kat'iyen emir vermesiyle ebniye inşâ ve ikmâl olunmuştur. Şu hâle nazaran Belediye Dâ'iresi şöyle kalsun Mahkeme-i İstinâf'ın kararını bile hükümsüz bırakmıştır. Bafla karyesi ahâlisini intihâbetmek ve müntehâb olmak hakkından iskât ve istisnâ eylemiştir. Hemşehrimizin ba'zı mu'teberânı hakkaniyet ve 'adâlete hıdmet ettiklerini ve edeceklerini ve istediğini yürütmeyeceğini bildiğinden me'mûriyyet-i mülkiyye ve 'adliyye ve meclis a'zâlığına intihâb olunmaları için intihâb defterine isimlerini idhâle mâni' olmuşdur. Nefs-i Molova'da nizâmı dâ'iresinde intihâb kılınan Yanı Kızalı'yi tarafgiri bulunan Zafirâki'nin hatırına mebni mûmâileyhin intiâbdan çıkarılması zımnında Mutasarrıf-ı müşârünileyh Molova Kâ'im-makamlığı'na resmen ve tahrîren iş'âr ve Kâ'im-makamlık'dan mûmâileyhe tebliğ ve ihtâr olununca Kızalı'nin cümle nazârında memdûh olduğundan intihâba konulmaması 'illet ü sebebinin izâhı için ahâlî tarafından Kâ'im-makamlığa arzuhal verdiler ise de henüz cevâb verilmemiştir.

Meclis-i İdâre devletin mühim işlerine bakmak ve mesâlih-i ibâdı ru'yet etmek için teşkil buyurulduğu hâlde pek nâdir içtimâ' eder ve bu ictimâ'da muhâsebeci vekil olup a'zâya söz söyletmeksizin ve a'zâlarına mürâca'at etmeksizin istediği işi istediği renge koyup o yolda mazbatasını tanzim eyler A'zâdan birisi kânûna istinâden ve sıfat ve salâhiyet-i resmîyesine i'timâden ednâ bir mülâhaza ve mütâle'asını beyâna başlar başlamaz kıyâmet başında kopar Mazbatanın çoğunu li-ecli't-temhîr a'zânın hâne ve mağazalarına irsâl eyler a'za bi-çâresi temhîr ederse fenâ temhîrden imtinâ eyler ise belâdır. Mutasarrıf 'ayş ü 'işretin ifrât ü şiddetine tahammül edemediğinden yedi ay kadar esir i firâş olup vekâleti Muhâsebeci Efendi der-uhde etmiş ve aralıkda in'ikâd eden Meclis-i İdâre'de kendi re'y ü fikrine veyâhud Mutasarrıf'ın emr ü ta'limine mugâyir a'zâ tarafından bir re'y verilmek isti'dâdını görünce velev müsta'cel olsun o mâddenin müzâkerâtını vakt-i âhere ta'lik ve esâs müzâkerâtı tebdil eyler Zamm-ı 'öşr maddesine dâ'ir şeref-südûr eden tahrîrât-ı 'aliyyeyi Meclis-i İdâreye koymak-

sızın mevkr-i icrâya koymuşdur. Leb-i deryâda kâ'in olup bir parçası Dâ'ire-i Belediye'ye 'â'id olan 'arsa-i hâliyenin ahbâbı bulunan Panayot Bosta'nın hatırına mebnî şimdi Aydın Vilâyeti Mektupçusu bulunan ve Mutasarrıf'ın her ahvâl ve ef'âlinde müşte-rek ve muhtelit olan Hüseyin Efendi'ye bey' ü fûrûhtu için Mec-lis-i İdâreden bir kı'ta mazbata tanzim etdirmiş olduğu hâlde a zânın muhâlefetiyle güç belâ ile kuvvede kalmışdır. İdâre Mec-lisi'nin 'adem-i in'ikâd ve ictimâ'ından nâşi emlak bey ü işti-râsı mu'âmelâtı için karyelerden gelen zavallı ahâli nereye gideceklerini bilemediklerinden haftalarca aylarca Midillû'da bekleme-ğe mecbûr oldukları gibi karyelerinde işlerini terk ile bilâ-lüzûm Midillû'da masraf ihtiyârına muztar buldukları cihetle fevka'l-'âde iztirâb içindedir Sûret-i zâhireye bakılır ise Meclis-i İdârenin küşâdı ahâliye nâfi' ise de min-cihetin insidâdı daha enfa'dır. Çün-ki Mutasarrıf ile Muhâsebeci'nin mezâlim ve agrâz-ı şahsiyelerinin merkez-i tenfizi olan kapu kapalı olur ise zulm ü gadri dahî bi't-tabîc' münteşir olub da mazarratı ahâliye şümülü olmaz El hâ-sıl böylece bir hey'et-i hükûmet elinde kalan Meclis-i İdâre kapalı dursa açılrsa yine mazarratdan hâli kalmaz

Hukûk-ı 'umûmiyeyi ve âsâyîş-i memleketi vikâye eden Usûli muhâkemât-ı cezâiyye Kânûnu Mutasarrıf'ımızın efkârına göre ta-gayyür ve tekallüb edüp ve istediği vakit işi mahkemeye havâle etmeyüp gûyâ zâbita-i 'adliyye sıfatıyla kendüsi görmek ve aylarca bilâ-hak bilâ-sebeb bilâ-hükm ve hattâ bilâ-zan habs etmek Mu-tasarıf'ın nüfûz-ı istibdat-kârânesine göre hiç hükmündedir. Çün-ki kendüsünün fikr ü re'yi me'elenin kangı cihetine ta'allûk eder ise isâbet-i mahza mutlaka anda olduğunu cezmen bilmekte ol-duğundan böyle lâ-yuhtî bir fikr-i müstebid elbette istediğini ya-par. Kânûn-ı mezkûr ahkâmına tevfikân bir adam hakkında tevkif müzekkeresi verilmeksizin ve Müdde-i 'Umûmî Mu'âvini veyâhud Mustantik'ın ma'lûmâtı olmaksızın aylarca adam tevkifi vukû'ât-ı 'âdiyye ve yevmiyye hükmüne girmişdir. Bu çığırı açan Müdde-i 'umûmî Mu'âvinlerinden Artin ve Tefvik Efendiler Mutasarrıf'ın emir ve sözünden kat'â çıkmaz ve mutasarıf her ne emr eder ise hükm-i kânûn ve 'adâletin fevkinde olduğunu bilmekten başka birşey bilmez olduklarından bunların zamanında geçen vukû'ât-ı 'adliyye ve mezâlimi mahalliyenin ta'dâdına kudretimiz yokdur Yalnız Mutasarrıf'ın emri ve bunların mübâşeretiyile hukûk-ı 'ibâd lâ-yüs'el lâ-yuhtâ bir idâre-i 'örfiyyenin eline geçmiş olan bu istib-dât hüküm sürmekte bulunmuşdur.

Vrişe karyeli Barikare nâm kimsene bilâ-hüküm bir seneden ziyâde habs olunmuş ve İstînâf Mahkemesi'nden tahliyesine dâ'ir i'âm sudûr etmiş ise de habsden çıkarılmamıştır. °Adliyyece hiçbir mu'âmele-i kânûniye icrâ edilmeksizin su yollarını bozmuş olmak töhmetiyle Yorgi Biciladi sâ'at on ikide hânesinden kuvve-i mu-sellâha ile çıkarılarak habse ilkâ olunmuş ve habshânedeki Mutasarrıf'ın korkusundan dolayı cünûn gibi bir fâci'aya uğraması üzerine sabahleyin zevcesi gelerek ma'dümü'l-his bir hâlde bulup hâsıra sararak hânesine götürmüş ve mu'ahharen mahkemece berâ'atine karâr verilmiş ise de biçâre sekiz ay tedâvî edildiği ve hayli mas-rafa uğradığı hâlde hâlâ lâyıkiyla kesb-i ifâkat edememiştir. Altı yedi bin nüfusdan ibâret bulunan ve cümlesi hıristiyan olan Ayasu nâhiyesi karyesinin kadınları kapuları önünde oturmamaları ve oturanlar olur ise cezâ-yı nakdî alınması hakkında Mutasarrıf'ın irsâl eylediği °acâ'ib bir emrin karılarca kâbil-i icrâ olmadığı ze-mîninde karye-i mezkûre muhtarları İstirati Galitli ve Panayot Ka-kavo beyân etmeleri üzerine merkûmânı celb ile dört gün bilâ-hüküm mücrimlerin habshânesinde tevkîf ettirmiş ve bir iki karı ve erkekden cezâ-yı nakdî almıştır. Husûsiyle köy nisvânınca örtü ile tesettür °âdet olmadığından hânesindeki ziy ü kıyâfetiyle ge-zebilen kadınların hâneleri kapuları önünde durmamaları hakkın-daki mütâle'aya hiçbir sebep olmadığı gibi hükûk-ı şahsiyyelerini bu sûretle tazyîk ve be-tahsîs böyle bir emr-i nâ-mesbûku kadın-lara istima° etdiremeyeceğinden dolayı iki muhtarı dört gün tevkîf etmek ve kadınlardan cezâ-yı nakdî almak şâyân-ı hayret ve °ib-retidir Karye-i mezkûrenin İhtiyâr Meclisi vazifesi iktizâsınca °azl eylediği korucusunu Mutasarrıf Bey re'y-i hoduyla ibkâsını ve İh-tiyâr Meclisi'nin sözüne bakılmamasını emr etmiştir.

Molova'dan üç islâm cinâyetden dolayı müttehem olup netîce-i tedkikatda merkûmun berüü'z-zimme olduklarına dâ'ir Mahkeme-i İstînâf-ı Cezâ'dan karâr verilmiş ve tahliye olunmuş iken Muta-sarrıf bir takım süvârî yollayıp yolda çevirdikten sonra iki ay zarfında gâh tevkîf edüp ve gâh zabtiye nezâreti tahtında bulun-durup karyelerine °azîmet etmeyeceklerine dâ'ir kefil aldıktan son-ra koyuvermiştir.

İki hıristiyan kızının tebdil-i mezheb etmesinden dolayı ol bâbda mu'âmele-i hakikiyyenin iyfâsı tafsîlâtına dâ'ir Adliyye Ne-zâreti Celîlesi'nden şeref-vürûd eden tahrîrâtın ictimâ° eden Meclis-i İdâre'ye °aynen irâ'esiyle okunması lâzım geldiği hâlde °ale'l-âde

Meclis Riyaseti'ni ihrâz eden Muhâsebeci Efendi tahrîrât-ı mezkûrenin me'âl-i muhtasarını mübeyyin bir varaka çıkarup vermiş olduğundan mezkûr tahrîrâtın 'aynen irâ'esi Metropolit Efendi tarafından Muhâsebeci'ye teklif olundukda Mutasarrıf Bey'in emri olmadıkca buna muvâfakat edemeyeceğini söyleyerek Meclis'i dağıtmış ve mu'ahharen Mutasarrıf-ı müşârünileyh tarafından mûmâileyh Metropolit Efendiye yazılan tezkirede Hükûmet'in yedinde bulunan tahrîrat-ı resmiyyeye kesb-i ıttılâc taleb etmeğe hak ve haddi nan tahrîrat-ı resmiyyeye kesb-i ıttılâc taleb etmeğe hak ve haddi olmadığından ve maamâfih tenezzülen bir kıt'a sûreti gönderildiğinden bahs ile pek şiddetli tekdîr ve tevbih olunmuştur. Gerek bu mes'ele-i mezhebiyye ve gerek diğere husûsât-ı mahalliyyeye â'id tedkikâtın te'mîn-i cereyânı mütâle'asıyla 'acabâ Meclis-i İdâre a'zâsından birisi dâ'ire-i merkeziyyeden mahallî hükûmetine gelmiş bulunan bir tahrîrat-ı resmiyyenin Meclis-i İdâre'ye irâ'esini taleb eylemesinde neden hadd ü hakkı olmasun eğer hey'et veyâhud Devlet ol a'zâdan emîn değil ise nizâmına tevfikân tebdiline mübâşeret etmelidir 'yok ise emîn demek olduğu Meclis-i İdâre'de a'zâ bulunmasıyla sâbit olan Metropolit Efendi'den 'adem-i emniyyet göstermek ve muvâfık-ı kânûn bir talebine karşı tekdîr etmek muvâfık-ı 'akl ü hikmet değildir.

Midillü ahâlisinden olup ba'zı fırıldaklarını çevirmek ve iltizâm bedelâtından Hazîne'ye otuz dokuz bin lira kadar zimmetini güme yandırmak (?) için vaktiyle Rusya tâbi'iyetini ihtiyâr eden ve sû'i ahvâlinden dolayı Rusya İmparatoru'nun emri mahsûsıyla Rusya tâbi'iyetinden tard olunan Ahilef Amire nâm 'ayyâş tâbi'iyet-i Devlet-i 'aliyyeye utanmadan dehâlet etmeğe çalışmış ve henüz bu cihet kesidirilememiş ise de merkûm zâten gece gündüz fart-ı işretle meşhûr ve ahâlice menfûr olduğundan Mutasarrıf'ın nüdemâ-yı hâssı zümresine girmiş ve her istediğini yapmağa muktedir idüğünden bundan iki sene evvel Gâzi Hasan Paşa'nın köşkünün önünde vâkî tarik-ı 'âmın bir parçasını kendi bağçesiyle birleştirmek istediğinden andan mutasarrıf olan ahâli mahkemeye mürâcaat eylediklerine mebnî verilen karâra tevfikân divârın inşâsı ta'til ve te'hîr olunmuş ise de Mutasarrıf Ahile'in hâtırına riâyeten Ser-teftiş ma'hûd İspiro Efendi ile altı nefer zabtiyeyi mahall-i mezkûreye irsâl ile divârın hıtâm-ı inşâsına kadar iki üç gün orada bekletmiş ve birkaç karı ve erkek habs etdirmiştir. Bu

hâle bakılırsa Saltanat-ı seniyye kavânin-i ‘adliyyesini harfiyyen icrâ için kuvve-i müsellâhayı isti‘mâl ettiği hâlde Mutasarrıf Bey bi’l-‘akis kavânin-i ‘adliyyenin ‘adem-i tenfizi ve nazâr-ı umûmîde hükümden iskâtı ve kuvve-i galebe-i nüfûziyyesinin i‘lânı ve sarhoşların gayr-ı meşrû‘ arzularının icrâsı zımnında devletin kuvve-i müsellâhasını istihdâm eylediği anlaşıldığından artık bunun muvâzenesi mütâlâ‘a-i âliyyeye tevdi‘ kılındı.

Yere nâhiyesi Müdürü Hasan Bey Mutasarrıf Bey’in müntehab ve muhibbelerinden vâsf ü ta‘biriyle ne adam olduğu anlaşılacağından tafsil-i ahvâline hâcet messetmez ise de bu adamın icrâ ettiği mezâlim-i câhilânesinden usanmış olan ahâlî tarafından Mutasarrıf Bey’e telmihen işrâben ve mu‘ahharen ‘alenen olunan şikâyât-ı mütenevvi‘a gûyâ ahâlinin şükrini isti‘mâ ediyor gibi daha ziyâde mezâlimine yol vermiş hattâ bundan akdem Vilâyet’in Sem‘ine kadar Hasan Bey’in hâl ve etvârı yetişmiş olduğundan Meclis-i İdâre-i Vilâyet’in karârıyla Hasan Bey’in serî‘an tebdili zımnında tahrîrât-ı müte‘addide yazılmış ise de buna iltifât olunmamış ve Hasan Bey el‘an yerinde müdür kalmıştır. Nihâyet Hasan Bey’in ekserisi nizâmsız ve ‘örfî olarak ‘âlemden tahsil eylediği cezâ-yı nakdilerin hesâbının i‘tâsına da‘vet olunmuş ise de defterlerini Mutasarrıf’a verdiğini cevâben bildirmiş olduğu gibi Mutasarrıf dahi hesâbının te‘hîr-i ru‘yetini emr etmiştir Mutasarrıf’ın tarafdârı sâlifü’l-beyân Ahilef ve merkûma tezvîrde rezâletde halef olabilecek birâder-zâdesi Dimitri Amira’nın yalan yere vukû‘ bulan ihbârları üzerine nefsi-i Midillü ahâlisinden Terzi Civano’yu dükkânından kuvve-i müsellâha ile kaldırıp habse ilķâ edilerek iki üç günden sonra tahliye olunmuştur. Merkûm Civano mükerreren mahkemeye mürâca‘at etmiş ise de ancak bir gece meclis-i ‘işretinde Ahilef’in bir takım edebsize muhâlefetinden nâşi Mutasarrıf ile şeker-reng olduktan sonra ihķâķ-ı hakka muvaffak olmuştur.

Cihâz maddesinden dolayı Todori Pavlâki ve Fortuna birâderleri beyninde Mahkeme-i Bidâyet’de derdest-i fasl bulunan münâza‘aları üzerine Pavlâki’nin vekili Temistokli Kayarlı’nın takdîm eylediği bir kıt‘a lâyhâsını Re’is-i Mahkeme kabûl ve muvâfık-nizâm ‘addetmiş ise de Mutasarrıf kabûlünü men‘ etmiştir.

Bayram-zâde Ahmed Bey’in bir kıt‘a mülk zeytunliğini Kata-toz (?) kariyesi ahâlisinden Panayot Hacı bey‘ etmiştir. Mutasarrıf mezkûr zeytunlik mekteblerin ‘â’idâtından olduğu ‘iddâsıyla

akd-i bey'î fesh etmek üzere Cem'iyet-i İlmiyye'yi da'vâya kıyâma icbâr etmiş ise de Cem'iyet-i İlmiyye bu da'vâ haksız ve hılâf-ı nizâm olduğu beyânıyla iddi'adan ictinâb etmiş olduğu hâlde Cem'iyet-i İlmiyye'nin Nâzırı 'Umûmî ve Reîsi sıfatını fuzûlen der-uhde ederek Bidâyet Mahkemesi'ne da'vâ etmek üzere tarafından ol vakt Müdde'i-i 'umûmî Mu'âvini sâlifü'l-beyân Tevfik Bey'î tevkîl etmiş ise de da'vâsı Mahkeme'den redd olunmuştur. Vaslicot (?) karyesine ahâlisinden olup da bir müddet Rusya'da ikâmet eden Fapîro isminde birisi ehemmiyetsiz bir sebebden dolayı geceleyin zaptiyye tarafından habse kaldırılacağı esnâda yolda şediden darbolduğundan birkaç günden sonra vefât etmiştir. Ve Rusya tebe'asından bulunduğu Rusya Konsoloshânesi'nin kıyâm eylediği da'vâ henûz hitâm bulmamıştır. Bir adamın her ne işden dolayı olur ise olsun Hükûmet'e celbinde dayak atmak darbetmek ve nihâyet merkûmun vefâtına sebebiyet vermek ve bu münâsebetle Rusya devletinin da'vâya kıyâmına yol açmak gibi Mutasarrıf'ın ahvâli şâyân-ı dikkatdir. Yere nâhiyesinde kâ'in Skopolos (?) karyesi ahâlî-i islâmiyyesinden ba'zısı memleketlerinin akçesini sû-i isti'mâl etdikleri iddi'âsıyla bilâ-hüküm ü karar hayli zaman habsetmiş ve mu'ahharen hiyn-i muhâkemedede beriü'z-zimme çıkmıştır.

Vaslicot (?) karyesi İhtiyâr Meclisi Kemâl Bey'in hem-efkârı olup şimdi Aydın vilâyeti Mektûpcusu Hüseyin Efendi'nin fuzûlen müdâhale eylediği bir kıt'a mer'ânın istimplâkine kıyâm eyledikleri iddi'âsıyla bilâ-karâr habse ilkâ olunmuş ise de Mahkeme'nin ifâdesi üzerine tahliye olunmuştur Petra karyeli Pivâniçe yani Benli (?) nâm kimseneye cihaz maddesinden dolayı Kalonya Metropolitliğinden verilen i'âmı her neden ise Mutasarrıf Bey beğenmediğinden emsâli gibi ke'en lem-yekûn torbasına atmış ve mu'ahharen merkûm Yani Molova Mahkemesi'ne mürâca'atla i'âm-ı Kânûnî istihsâl etmiş ve hüküm kat'î derecesini kesbeylemiş olduğundan tenfiz-ı ahkâmına Mahkeme'ce kıyâm olunmuş iken Mutasarrıf'ın vukû bulan iş'ârı üzerine Molova Kâ'im-makâm-lığı'ndan istirdâd ve hükümü te'hîr olunmuştur. Ve bu misillü rû hânî ve nizâmî i'âmıların cihet-i icrâiyyesinden dolayı yalnız icrâ me'mûrları her vakit metropolit-hânelerle muhâberezeye me'zûn oldukları ve Mutasarrıf'ın i'âmı istirdâd etmesinden maksadı bu misillü i'âmıların hükûmet-i mülkiyye tarafından ba'de'l-mütâle'a icrâ me'mûriyetine havâle edilmek lâzım geleceğinden dolayı imiş İcrâ me'mûrunun me'zûniyeti İcrâ Kânûnunun on ikinci madde-

sinde münderic olduğundan Mutasarrıf'ın böyle hod-be-hod i'lâmı istirdâd etmesi ve hâlbuki bu işe me'mûr olan Re'is-i Mahkeme bilâ-sebeb kânûnî bir i'lâmın icrâsını te'hîr edemeyeceğini Kânûn-i mezkûrun dokuzuncu maddesinde musarrah ve mezkûr i'lâmın icrâsına Mahkeme Re'isi tarafından kıyâm olunduğu muhakkak iken Mutasarrıf'ın bu hareketi bütün bütün muğâyir-i kânündür.

Bir mağaza sirkatinden dolayı maznûn bulunan Kostanti Pitale hakkında zâbita-i 'adliyyece icrâ olunan tahkikâtın ilerüye götürülmesi kâbil olmayup hıtâm bulmuş olduğundan zabtiye-i 'adliyyenin bu ma'ûle tahkik-ı cerâ'imde Usûl-i Muhâkemât-ı Ce-zâiyye Kânûnu'nun verdiği müddet-i me'zûniyyetin birkaç katı geçse yine ne ise ne Fakat öyle bir zan ve ta'mik ve tedkiki mümkün olmayan evrâk-ı mevcûde ile müdde'î-i 'umûmilîğe teslimi lâzım geldiği bi'd-defe'ât Adliyye Me'mûru tarafından Mutasarrıf'a te'kid ve iş'âr ve 'âdetâ isrâr olunduğu hâlde Mutasarrıf'ın re'y-i hoduyla merkûm dokuz ay mazlûmen mahbûs kalmış ve mu'ahharen berî'ü'z-zimmeti Mahkeme-i İstinâfiyye'ce tahakkuk ettiği hâlde yine habsinde isrâr etmiştir.

Erâzilden bir kadın mes'elesinden dolayı altmış hânedan 'ibâret küçük Mültimana (?) karyesi Mutasarrıf Bey'in 'asâkir-i nizâmiye ve zabtiye ile abluka etdirüp mu'teber-i ahâlden yigirmi üç kişiyi mahallinde bir müddet ahûr içine tı kayup habs etmiş ve o kuvve-i müdhîse ve müsellâhaya terfikan teşhîr yollu Midillü'ye celb ile kavânîn-i 'adliyyenin hiçbir harfini icrâ ve kimseye ma'lûmât itâ olunmaksızın üç buçuk mâh kadar zulmen habs etdirmiş ve avukat tutmak ve ma'îşetine bakmak ilcâsıyla biçâreleri otuz liradan ziyâde zarâra uğramıştır. Ve bunların sırf bî-günâh oldukları mu'ahharen 'adliyyece anlaşılarak oradan salıverilmiş ise de ne çâre ki biçâre köyceğiz hâne-harâb olmuştur.

Vrissa karyeli Kostanti Anagonos Polikare nâm kimseneyi Mutasarrıf Kal'a Habshâne'sindeki mücrim habshânesinde tevkif ettiğinden keyfiyyet Adliye'den Habshâne Müdirriyeti'nden soruldukda merkûmun sefinesine Yûnan bandırasını küşâd etmesi töhmetiyle Mutasarrıflık tarafından taht-ı tevkiife alındığı bildirilmesi üzerine Mutasarrıf'dan resmen sorulup ve Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun ikinci maddesi müfâdına nazaran kontrato senedine muğâyir Fi'l-hakika Yûnan bandırasını küşâd etmiş ise sefine cânib-i müriden zabt olunmak lâzım geleceği der-kâr ise de bundan dolayı

tevkîfi icyâb etmeyeceği bildirilür Mutasarrıf 'ale'l-âde istediği işi istediği reнге komaktaki iktidarının ma'lûm olduğundan resmî ve tahrirî verdiği cevâblarda bu adam bandıra işinden dolayı tevkîf olunmuşdur. Ötekine berükine rüşvet verdiği işidildiğinden tevkîf olduğu ve ertesi gün yazdığı cevâbda bu adam sefinesinden ve Yunân bayrağı altında hıdmet etmekte olduğundan ve bir devletin tebe'ası başka bir devlet bayrağına hâdim olur ise hukûk-i beyne'l-ümem kavâ'id-i külliyesine korsanlıkla ittihâm olunageldiğinden tahkîk-i keyfiyyet için tevkîf edilmiş idi. Sonradan mes'elenin bu derece ehemmiyeti olmadığı tebeyyün etmekle sebili tahliye olduğu bildirilmişdir. Mutasarrıf Bey 'arif-i kânûn olmak şöyle dursun kendini vâzı'-ı kânûn olacak raddede her fûnûn-ı esâsiyye ve siyâsiyyeye vâkîf olduğunu kendi i'tikâdınca bilir ise de evvel emirde sefinesine Yûnân bandırasını küşâd ettiği i'tirâfıyla ikrâr ederken habsi icyâb etmediği hâlde mütemâdiyen iki aydan mütecâviz habs etmiş ve kânûnen 'adliyye tarafından ilzâm olununca işi değıştirerek biçâreyi korsanlıkla ittihâm etmişdir. Vâkı'a esnâ-yı muhârebede bir adamın mensûb olduğu devlete karşı i'fân-ı harbeden devletin donanmasına ilticâ ile devleti 'aleyhine isti'mâl-i silâh eder ise korsanlıkla ittihâm olunur asılır kesilür ancak hâl-i sulhda bir 'Osmanlı bir Yûnan tüccâr sefinesinde ta'ifelikle müstahdem olduğu hâlde korsanlıkla ittihâm olunabilür mi? İki ay habs olunup sonra işin ehemmiyeti yokdur diyerek o adamı kârından kisbinden bigayr-ı hakkın cüdâ etmesi muvâfık-ı merhamet ve kânûn olur mu? İşte Mutasarrıf Bey'in kânûn bilışı veyâhud kânûn vaz' edişi hep öyledir.

Kal'a-bendlik cezâsıyla mahkûm Topcubaşı-zâde Mehmed'in taraf-dârları Mutasarrıf'ın mensûbları olduklarından merkûm kal'ada bulunmak şöyle dursun memleketde bîmahâbe 'adliye me'mûrlarınca işidildiğinden hükûm-i kânûna tevfikân merkûmun yine kal'abend edilmesi (?) hakkında vukû' bulan iş'ârât-ı mükerrere üzerine kânûndan falandan tutdurarak Mehmed'in hâric-i kal'ada serbest olarak gezebilmesi mücâz olduğu tahsilâtına ve bu makûle kal'a-bendler hakkında gelen fermân-ı 'âlî Mutasarrıf'lık makamına hitâb ile yazılmış olduğundan muhâfazaları da Mutasarrıflığa 'â'id bulunduğu cihetle Mehmed hakkında cereyân eden mu'âmele dahî bu kabîlden olduğu bildirilmişdir Böyle te'vilât-ı safsa-ta-kârâne ile bir kal'a-bendin memleket çarşusunda alış-veriş etmek hânesinde yatmak köyüne gitmek tecvîz olunur hâlâtdan olmadığından 'Adliye Nezâreti'nin iş'ârâtının lüzûm-ı tenfizi hakkında

kendüsine yazılan tahrîrât-ı resmîyyeye verdiği cevâbın me'mûriyet-i mülkiyyenin habshânelere ve ana ittibâ'en kal'alara nezâreti var ise alınacak emirle Adliyeden değil Dâhiliye Nezâreti'nden alınmak lâzım gelür Yoksa kendüsi bu yolda verilen emirleri lağviyâtından 'addetdiği ve kendüsi mutasarrıf olup cellâdlığa me'mûr olmadığı ve Nezâret-i müşârünileyhâdan tebliğ olunan evrâkı ke-enlem-yekûn hükmünde 'addetmeğe mecbûr bulunduğunu yazdığından keyfiyet bi'd-de-fe'ât 'Adliyye Nezâret-i Celilesi'ne iş'âr ve merķûmun be-heme-hâl kal'a-bend edilmesi hakkında mükerreren ve kat'îyyen Nezâret-i müşârünileyhâdan tahrîrât istâr olunmuş ve Vilâyet'den dahi yüzlerce te'kîdât ile bildirilmiş iken Mutasarrıf merķûmu yine keyfine bıraktığından enzâr-ı yâr ü ağıyârda huķûķ-ı ķânûnî muhâfaza ve 'Adliye Nezâreti'nin iş'ârâtının hükmünü 'adem-i tenfizden vikâye maksadıyla merķûm Mehmed'in Rodos kal'asına naklinden başka kat'a bir çâre kalmadığı adliye me'mûrlarınca tasavvur olunduğundan ol vechile Nezâret-i müşârünileyhâdan bi'l-istîzân nakline irâde-i seniyye tahsil olunduğundan icrâ-yı iycâbına teşebbüs olundukda mahzâ Mutasarrıf bu tasavvurâta ğâlib gelebilmek ve Mehmed'i Midillü'da alıkoymak için iki ay müddet sahte bir sûretle hastalandırarak alıkoymuş ise de adliye me'mûrları tarafından lâ-yenkatî vukû' bulan mürâca'at-ı şe'dide üzerine merķûm Mehmed Rodos kal'asına nakletdirilmiştir

Mutasarrıf'ın usûl-i tâkat-fersâsından canı burnuna gelmiş olan ahâli bâb-ı 'adâlet-i saltanat-ı seniyyeye daha bundan iki sene evvel böyle bir mahzar-ı 'umûminin islâmca ve hıristiyanca tanzîmine mübâderet ve herkes memnûnen vaz'ı imzâya müsâra'at ettiği sırada Midillü Mahkeme-i Ticâret dâ'imî a'zâsından ve mu'teberân-ı tüccârândan 'Aziz Ağa'nın bu bâbda medhali olmak zannıyla köyüne giderken ma'hûd teftiş İspiro Efendi'yi üstüne düşürerek tuturmuş ve hayvanından indirüp hattâ cihât-ı mestüresini de yoklamış ve bununla iktifâ olunmayup kasabaya i'ade ile ķâtil mücrim gibi ihtilâtdan men' ile bi'z-zât Mutasarrıf ve refik-ı zâlimleri Muhâsebeci ve ol vaķt müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini Tefvik Bey ve Şimdi Aydın Mektubcusu Hüseyin Efendi istintâk ve tahlif ve fevka'l-âde bir sûretle ya'ni İzhak Rûhî (?) kadar bir fâci'aya uğrayacağından bahs ile tehdid ve tazyik ederek sekiz gün habsetmiş ve 'adliye me'mûrları tarafından istifsâr-ı keyfiyyet için yazılan tahrîrâta verdiği cevâbda mûmâileyh 'Aziz Ağa'nın tevķifi ba'zı icâbât-ı siyâsiyyeye müstenid olduğu bildirilmiş olduğu gibi

ber-mu'câtâd dahî ahâlî 'arz-ı mahzar tanzîm etmelerine başladıkları sırada birkaç kişi habs ve tevkîf edilmiştir İslâm tüccârı ve mahkeme a'zâsı hem-şehrîsi olan İslâm ve Hıristiyan ile ittifâk edüp de şedidede tevkîf ve tehdîd olunduğu ve ihtilâtdan men' edildiği ve kesr-i nâmûsuna kadar gidildiği hiçbir yerde hiç bir me'mûrdan işidilmemiştir Evelki 'arz-ı mahzar dahî elde mevcûd bulunduğu gibi vak'anın 'umûm nazarında mekşûf olduğu bedihidir Değil şimdi ahâlî'nin şikâyatı tâ üç seneden evvel der-dest olup her nasılsa bâb-ı 'adâlete 'arz olunacağı tasavvur olunur. Böyle müdhîş tazyikâta kıyâm edeceğini ve Vilâyet dahî bunun elinden 'âciz kaldığını ahâlî bildiğinden Mutasarrıf'ın yine ğadr ü zulmünden şakku şefe edememiş lâkin hâl o dereceye gelmiş ki halk kendisini âteşe ilkâ yine Mutasarrıf'ın zulmünden ehvan olduğunu anlamıştır

Midillü Mahkemesi Baş-kitâbetinde iken bir aylık ma'âş senedine iki kerre Mutasarrıf'a verile dedirtmiş olan Molovalı Mustafa Efendi mu'âmelât-ı vâkı'ayı te'mîn ve emsâlini terhîb için bir mu'âmele-i zecrîyeyi intâc eylediğinden bahsile 'azl olduğu Midillü 'Adliye Encümeni'nden merci'ine bâ-mazbata bildirmiş ise de Mutasarrıf mûmâileyh Mustafâ Efendi'yi iki gün habs edüp sözünden çıkmayacağı ba'zı taraf-dârânının recâsıyla salıvermiş ve ol vakt Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini bulunan sâlifü'z-zikr Tefik Bey Mutasarrıf'ın yed-i tûlâsı olduğundan bi'l-iltizâm bu işden iğ-mâzı 'ayn ederek Mustafa Efendi'nin Ayvalık'a firârına ve orada avukatlık te'âtisine cevâz vermiştir. Mu'ahharen Mutasarrıf'a vukûc bulan recâsı üzerine vâsita-i zulmü olan mûmâileyh Tefik Bey Midillü Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini iken men-i muhâkemeye dâ'ir karâr verilüp bu kerre Mustafâ Efendi'yi Polihnit Mahkemesi riyâsetine ta'yîn etmiştir.

Midillü mu'teber-i ahâlisinden ve eshâb-ı emlakden Ligor Mandra Efendi'nin Midillü sancağının geçen seksen altı ve yedi seneleri zeytun 'âşârını iltizâmından dolayı Hazîne-i celilece 'aleyhine ikâme olunan da'vâ üzerine Mahkeme-i Temyîz'ce hakkı te-beyyüm etmiş ve i'lâm dahi vermiş olduğu hâlde Mutasarrıf zulmen ve cebren Midillü Bidâyet Mahkemesi'nden bir i'lâm-ı gıyâbî istihsâl ederek kâbilü't- temyîz i'lâmının hükmünü te'hir ve Ligor Mandra Efendi'nin çiftliğinin zabtına sâ'id-i gayreti teşmîr eylediğinden ol bâbda cereyân eden pek çok muhâberât üzerine kânûn u 'adâlete tevfikân iycâbının icrâsı hakkındaki Bâb-ı 'âlî cânib-i sâ-

misinden ve Dâhiliye ve ‘Adliye ve Mâliye Nezâret-i celilelerinden ve cânib-i Vilâyet’den müte‘addid ve mü‘ekked emirnâme-i sâmi ve tahrîrât-ı ‘aliyye ve iş‘ârât-ı resmiye ve mükerreren vukû° bulduğu hâlde Mutasarrıf cevâben Vilâyet’e yazdığı tahrîrâtının bir fıkrasında «Ligor Mandra’nın hâli ise işi dâ‘imâ akçe kuvvetiyle görmekten ibâret bulunduğunu her ne vakit istenilürse ibrâz olunabilecek delâ‘il-i müte‘addide ile müsbetdir ve ikinci fıkranın -hâla söylemeğe te‘eddüb ederim ber-mütâd kendüsine ve hüsn-i İtimâdına mazhar olan bendegânınca bu bâbda vukû° bulacak mürâca‘atlar dahî ke‘en-lem-yekûn hükmünde kalur= ve üçüncü fıkrasında mebd’inden me‘mûriyeti nihâyetine kadar para ile idâre olunagelmiş bir işde devlet ve millet nâmına ve kavânin-i ‘adliyyeye taban tabana zıd değil tamâmiyle muvâfık olarak ettiği bir hareket için nakden ve şahsen her dürlü mes’ûliyyet terettüb edecekse kendüsine birağılmasını sûret-i mahsûsada istid‘a ettiği ve Ligor Mandra birkaç sarfiyla me‘mûrin-i mülkiyyeye ve ‘adliyyeye bedâhete karşı galebe ederse her sâhib-i hamiyet kâbil-i islâh olduğumuzdan kat‘-ı ümmid etmeğe başlar= olduğunu yazmıştır Mutasarrıf Bâb-ı ‘âlî’nin evâmîr-i sâmiyesini ve Dâhiliyye ve ‘Adliye ve Mâliye Nezâret-i celilelerinin iş‘ârâtını Vilâyet’in ihtârâtını sû‘i isti‘mâl ile hakâyik-ı kânûna karşı bu sûretle mûmâileyh Ligor Mandra Efendi’yi mahvedercesine zarâra ugratması ve en büyük devâ‘ir-i merkeziyyenin hakka kânûna makrûn evâmîrini ‘ademî tenfizden başka rüşvet gibi bir töhmet-i ‘azimeyi me‘mûrin-i mülkiyye ve ‘adliyyeye ‘atf u ‘azv etmesiyle bunun seyyiâtından kat‘â havf ü hayyet eylememesi bir kat daha erbâb-ı hamiyetçe mûcib-i esef ve biçâre ahâliye bâdî-i havfdır Bu kerre ‘Adliye Nezâreti’nden vukû° bulan iş‘âr üzerine evvelki f’lâm-ı gıyâbinin feshiyle teferru‘ât-ı mes’eleden dolayı yeniden mahallinde muhâkeme olunması zımında Midillü Mutasarrıfı’ndan bir vekil göndermesi lüzûmuna dâ‘ir Mahkeme’den gönderilen resmî dâ‘vet-nâmeye icâbet ve kânûna itâ‘at etmek lâzım gelürken Mutasarrıf ‘ale‘l-‘âde eski hâlini terk etmeyerek ‘akla kânûna tatbîk kabûl etmeyen bir takım uzun uzun safsataları hâvî mahkemeye mektûb göndermiş ve işi ne te’hîrde bırakmıştır Bu meddenin evrâkı devâ‘irde mevcûd ve herkesce ma‘lûm olduğundan bi‘l-mürâca‘a sıdk-ı ifâdemiz ve Mutasarrıf’dan çekindiğimiz andan anlaşılır

Mekâtib-i ‘âdiyye ve telgraf-nâmelerin ta‘arruzdan masûniyyetini bile ihlâl etmiştir Apostol Somendre (?) ve Vasil Vasila’nın

münâza^{as}ına müte^{allik} olup Midillü Ticâret Mahkemesine keşide olunan bir kıt^a telgraf-nâmeyi zabt ile telgraf-hâneye verilmesini men^e etmiştir

Midillü Metropolidi tarafından Piyi (?) karyesi papasına gönderilen bir kıt^a tahrîrât Teftiş İspironun ma^{rifeti}yle Papas'ın evinden ahz ile yanında tevkîf etmiştir

Vilâyet tercemânı sâbık İpokrat Tavlaryos Efendi tarafından Midillü tercemânına gelen bir kıt^a tahrîrât ol vakt Müddeⁱ-i ^{umûmî} Mu^{âvini} bulunan Tevfik Bey ma^{rifeti}yle alınarak feth ü küşâd olunduktan bir müddet sonra kendüsüne i^{âde} olunmuştur Kalonya Manastırı İgomenos Papazı Yadayo'nun (?) ba^{zı} sû^{'i} hâ-linden dolayı Der-sa^{âdet}'e irsâli hakkında Patrik-hâne'den Bâb-ı ^{âli} cânib-i sâmisine vukû^e bulan ^{arz} u iş^{âr} üzerine merkûmun tesyârı bi^d-defe^{ât} emir buyurulmuş ise de merkum Yadaya Mutasarrıf'ın tah-ı himâyetinde bulunduğundan anın inzimâm-ı re'y ü ma^{lûmâtı}yla evden eve saklandığına mebnî güc hâl ile iki sene-den sonra merkûm Der-sa^{âdet}'e gönderilebilmiştir

Bundan akdem devâ'ir-i sulhiye teşkil etmek için Yere nâhiyesinde ve taht u riyâsetinde ^{akd} eylediği meclisde mu^{teberân}-ı ahâ-liden yüz elli kişi kadar hâzır oldukları hâlde Mutasarrıf sarhoşlukdan istifrâğ edüp yere yıkılmış ve bunun üzerine bu hâlini görmeyen ahâlî te^{'essüf} ve istiğrâb eylemiştir Ve bu hâl Midillü'de yaptırdığı tiyatrolarda mükerreren ve ^{alenen} ahâlî karşusunda vukû^e bulmuştur «Bunun tafsîlâtı pek uzundur»

Hükûmet konağının bir köşesinde kâ'in küçük köşkün Mutasarrıf'ın ârâm-gâhı ve gerek havfen ve recâen ve gerek mesâlihini ^{arz} u beyân emeline binâen mürâca^{at} eden mu^{teberân}-ı ahâlî ve sâ'irenin penâhı olup baş-kaldırabildiği takdirde züvvârı hem kabûl eder ve hem de mey-gede vafına şâyân o köşkte ^{alenen} rakı içer İstid^a-yı umûmîmizde Mutasarrıf'ın kesret-i ^{ayş} ü iş-retinden icmâlen bahsolunmuş ise de bu bâbda cereyân eden vukû^{ât}-ı yevmiyyenin ^{arz} u tafsîli hakikaten imkân hâricidir Ya mezkûr köşkte ya Hasan Paşa köşkü denilen mahall-i ferahfezâda eğlenüp burası ^{âdetâ} hükûmet konağı hükmündedir Çünkü ağleb evkâtta hey^{'et} ve rü^{'esâ}-yı hükûmet ve me^{'mürin}-i ^{adliyye} kâmilen mevcûd bulunuyor Fakat Mutasarrıf gecelik entârisiyle bacağındaki bağı kopuk paçalı donlarıyla baş açık uzun saçları gâyet karma karışık olduğu hâlde muttasıl dolaşur salonun yanındaki kü-

çük bir odaya girüp çıkmakda ve herbir girüp çıkışında reng ü tavrı değişmekte olduğundan burası hükümet konağına benzemiyor Yoksa hâkim-i sâbık zamânında bazı mesâlih-i hükümeti ve mahkemeye müte'allik husûsâtı mutasarrıf'dan istifsâr ve diğer taraftan tabur-Ağası'nın yine hükümete müte'allik bazı cihetleri 'arz ederek Mutarassıf'ın emrini intizâr eylediğinden ve Muhâsebeci elinde bulunan bir paket evrâk-ı resmiyyeyi yine kendüsi mercî'lerine havâle etdiğine ve Mutasarrıf Bey'in önünde efendinin birisi bir emir-nâme-i sâmi okuduğuna ve gerçi cevâb-ı sâfi alamıyorsa da ihtiyâcât ü mesâlihini 'arz etmek için ahâliyi girüp çıktığına bakılırsa burası hükümet konağı denilür Elhâsıl hükümet konağı fukarânın tuzağı ve sarhoşların yatağı olan bu karma karışık mahal nazar-ı dikkatden geçirilürse hakikaten nâmûs ve şeref-i hükümete dokunur bir hâlde görünür Ba'zı kerre konsololarla cezîreye uğrayup Mutasarrıf'ı görmek için hükümet konağı denilen karışık köşke giren ecnebiler kemâl-i hayretle o hey'et-i müşevveşeyi seyrederek mütebessimâne ve müte'essifâne 'avdet ederler

Sa'âdetlü Vâli Paşa Hazretleri Midillü'de buldukları şu sırada leylek ve kazâen bir yangın zuhûr ederek sür'ât-i itfâsiyçün müşârünileyh hazretleri bi'z-zât mahalli harika 'azîmetle itfâsına himmet buyurmuşlarsa da gitmesi evleviyette olan Mutasarrıf Kemâl Bey 'işrete olan ibtilâ ve istiğrâkından dolayı yangına gitmek bir taraf kalsun başını yadıktan bile kaldıramamışdır mes'ûl demek olan böyle bir Mutasarrıf'ın elinde Midillü ahâlisi kalursa hâlleri neye müncer olacağı ma'lûmdur mârrü'z-zikr sarhoş Ahilef'in birâder-zâdesi Dimitri Amira bir cinâyetinden dolayı tahte'l-hıfz İtalya'dan gönderilmiş ve Midillü'de 'âdetâ serseri gezmede bulunmuş olduğu hâlde Mutasarrıf sarhoş Ahilef'in hâtırı için Posta-hâne'nin çarşu içinde te'sis olunan şu'besine me'mûr etmiş ve zanna göre kefâleti de yoğemiş Devlet posta-hânesi umûr-ı muhâbere-i ticâreye ve 'umûmiyyeyi teshil eder emniyetli bir dâire olduğundan Mutasarrıf 'aleyhlerinde bulunduğu adamların mektûblarınca sù-i isti'mâl gibi bir hâlin vukû'u Dimitri Amira'dan pek büyük bir zann-ı kavî ile maznûn olduğundan tüccâr ve sâ'ire bundan dolayı muztaribdir

Mahzâ adamlarını kayırmak maksadıyla altı nâhiyede Mutasarrıf'ın yeniden teşkil etdiğini mahkemelerde ahâlinin re'y ü intihâbı bulunmaksızın rey-i hõduyla a'zâ intihâb ve ta'yin etmiş-

dir Sûret-i zâhirede içlerinden ba°zısının isimlerini Dâ°ire-i Belediye Re°isi Marinokambor ve Meclis-i İdâre A°zâsından Mihail Komya Efendiler'e bildirdikde Polhinit nâhiyesi mahkemesi a°zâlığına nasbolunan İstirati Palita°i şâyân-ı intihâb ve istihdâm olmadığı cihetle ba°zı mütâle°ât-ı mühimme beyân etmiş ise de yine nasbına isrâr ve mu'ahharen dahî ahâli tarafından °umûmen takdim kılınan °arzihâlde merkumun °azl ü tardı istirhâm olduğu hâlde ahâliye rağmen ibkâsını ihtiyâr eylemiştir

Kemâl Bey'in bu ef°ali ile kendü sözlerinin müntehablarından olan «Bir zâlim bir biçârenin burnunu kulağını kesse ve başına bir çingıraklı külâh giydirse de çırılçıplak sokağa koyuverse elbetde görenlerde hâline ağlayanlardan kıyâfetine gülen çok bulunur» fıkrasını fi°len meydâna koyup da °âlemi ahâliye ekalliyetle ağlatmak ekseriyetle güldürmek istemiştir Her ne ise eğer müşâ-rünileyhin ahvâl-ı °ibret-iştimâli sem°-i merhamet-vaz°-ı Devlet'e vâsil olmayıp da böyle iktizâyı vukû°ât gibi bir külfete muhtâc olacağımız bilinse idi zabıt cerîdesi yolunda rûz-merre ahvâl-i hayret-fezâ derc ü tahrîr ve bâb-ı °adâlet ve merhamet-i saltanat-ı seniyyeye °arz u tesyîr olunur idi Vukû°âtın çoğu unutulmuş mü-rûr-ı zamân cihetiyle hükümden sâkit kalmış ve felâket-dîde olanlar muzmahîl ü perîşân olmuş olduğundan teksîr-i sevâd ile tasdi° etmek dahî muğâyir-i edeb ve °ubûdiyyet olduğundan bu kadar vukû°âtın icmâlî sıdk-ı müdde°âmızın sübûtunca derece-i lâzımı geçmiş olduğu der-kâr idüğünden °adâlet ve merhamet-i hazret-i Mülûkâne'ye müterakkib ve muntazırız Ol bâbda emr ü fer-mân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fi 4 Zi'l-ka°de sene 301 Fi 13 Ağustos Sene 300

3.— Muhakkikten Dâhiliye Nezâreti'ne Gönderilen Tahrîrat

Kemâl Bey aleyhinde Midilli ahâlisi tarafından ileri sürülen şikâyetler, yukarıda da belirtildiği gibi, Cezâyir-i Bahr-ı Sefîd Vâlisi İsmâil Hakkı Paşa tarafından tahkîk edilmişti. Vâlî Dâhiliye Nezâreti'ne yolladığı 15 Ağustos 1300-6 Zi'l-ka°de 1301 (27 Ağustos 1884) târihli bu yazısında, tahkîkatta ta°kîb ettiği usûl hakkında bilgi vermektedir. Bu yazıdan anlıyoruz ki, muhakkîk daha önce de bu mevzu ile ilgili olarak **re°sen** veyâ **cevâben** telgraf-nâme ve yazı göndermiştir.

İsmâil Hakkı Paşa, Midilli Mutasarrıfı hakkındaki şikâyetleri iki grupta toplamaktadır:

- a) Şahsî hayâtıyla ilgili husûslar,
- b) Me'mûriyetiyle ilgili husûslar.

Muhakkik, bu ikinci katagoriye giren ve altmış beş madde tutan husûsları bir kâğıda çıkararak Kemâl Bey'e göndermiş, cevaplandırmasını, iddialarıyla ilgili yazılı vesîkalar varsa, onları da eklemesini istemiştir. Mutasarrıf, bunları mufassal bir lâhiya ile cevaplandırmıştır; ayrıca, **evrâk-ı melfûfesi** de vardır.

Bu yazıdan anlıyoruz ki, kazâ, nâhiye ve köylerden gelen kâğıtlar arasında Nâmık Kemâl'in lehinde olanlar da vardır.

Vâli, Mutasarrıf'ın, cevap lâyihasıyla ana bağlı evrâkı yolladığını bildiren bu yazıda, şahsî mütâle'e yürütmekten çekiniyor. Bir yerde de, kanâ'atlerini önceden arzetmiş olduğunu yazıyor. Ancak **lüzûm-ı muhâkeme** veyâ men'e-i muhâkemeye karâr vermenin, Devlet Şûrâsı Dâhiliyye Dâ'iresine âid olduğunu bildiriyor. Bu itibarla, sözü geçen yazıya, bir «fezleke» nazarıyla bakılamaz. Fezlekenin yerini, daha önce Mithat Cemal Kuntay tarafından neşredilmiş bulunan «mazbata» tutacaktır.

Şimdi metne geçebiliriz:

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine fi 15 Ağustos sene 300 târihiyle yazılan tahrîratın sûretidir.

Midillü Mutasarrıfı 'ütüfetlü Kemâl Beyefendi Hazretleri 'aleyhinde cânib-i ahâlden vukû' bulan şikâyat-ı müte'addidenin müte'allik ve şeref-südûr buyurulan irâde-i seniyye-i Hazret-i cihân-bânî muktezâ-ı celili üzre tahkîkât ve tedkîkâta bed'ü mübâseret olunduğu evvel ve âhir re'sen ve cevâben takdim eylediğim telgraf-nâmeler ile ma'rûzât-ı çâkerânemden 'arz u inhâ olunmuş idi.

Mutasarrıf-ı müşârunileyhin icrâat ve mu'âmelât-ı vâkı'asının tafsil-i derecâtına dâ'ir ahâlden ortaya konulan yetmiş üç maddeden altmış beşi müşârunileyhin me'mûriyyeti sıfatıyla yapılmış şeyler olduğu cihetle bunlar bir varakaya çıkarılarak bâ-tezkire müşârunileyhe iş'ârıyla icrâat-ı vâkı'asında medâr-ı istinâdı olacak evâmîr ve evrâk-ı resmîyye var ise anların dahî birer sûretinin rabtıyla gönderilmesi taleb ü isti'câl olunmuş idi

Zikr olunan altmış beş maddenin cevaplarını hâvî ve bu bâbdaki icrâatını hâkî ve muhtevî Mutasarrıf-ı müşârunileyh tarafından alınan bir kıt'a lâyiha-i mufassala ile evrâk-ı melfûfe-i müte-

ferri'ası 'aynen ve leffen takdim olunduğu gibi asıl lâyiha-i işti-kâiyyede münderic olup da müşârünileyhin ef'âl-i mahsûsa ve ma'îşet-i zâtiyyesine müte'allik olan sekiz madde ki hülâsası 'ayş ü 'işrete devâmından 'ibâretdir bunların kendüsinden su'âl ü istizâhına hâcet görülemediği için yalnız bir sûretinin evrâk-ı mez-kûreye 'ilâveten takdimine ictisâr kılındı

Ve bir de gerek müşârünileyhin lehine ve gerek 'aleyhine Mi-dillü'ye mülhak kazâ ve nevâhî ve kurâdan vekiller vâsıtasıyla vârid olan birçok imzâ ve mühürleri şâmil bulunan ve 2 Ağustos sene 300 târihli ve altmış beş numrolu tahrîrât-ı 'aliyye-i Nezâret-penâhîleriyle irsâl buyurulan mahzarlar dahî başka başka tobrala-ra mevzû'en takdim olundu

Bu işde birinci derecede yapılacak şey müşârünileyhin icrâât-ı vâkr'asına müte'allik olan sâlifü'z-zıkr altmış beş maddenin suver-i icrâiyyesince Mutasarrıf-ı müşârünileyhin hılâf-ı usûl ü kânûn harekâtı ve mezâlim ü ta'addiyyâtı vâkî olup olmadığının tahkiki ciheti olup müşârünileyhin icrâât-ı vâkr'asında medâr-ı istinâdı olan bir takım evâmîr ve evrâk-ı resmîyyenin sûret-i musaddakasını i'tâ eylediği gibi icrâât ü mu'âmelâtının esbâbını dahî her sü'âlin zîrine yegân yegân tafsîl ü beyân etdiğinden onları işbu 'ariza-i bendegânemde tekrâr söylemek ma'lûmu i'lâm kabîlinden olacağından evrâk-ı melfûfenin münderecât ü muhteviyyâtı kâmilen mütâle'a ve tedkik buyurulduğu hâlde hakâyık-ı şikâyât ve icrâât bi'l-etrâf rehîn-i 'ilm-i âli buyurulacağından tekrîr-i tafsîlâtına lüzûm ve hâcet görülmedi ve icâb-ı hâl ü maslahata nazaran bu babdaki mütâla'ât ve mülâhazât-ı kâsıra-i bendegânem evvelce cevâben inhâ olunmuş idi

İşbu altmış beş maddenin tahkîkât-ı evveliyyesinin evrâk-ı resmîyye ve ecvibe-i lâzimesi bu sûretle ahz ü istihsâl ve iki tarafın da'vâ ve müdâfa'ası istimâc ve istikmâl olunup şimdi ise şu şikâyât ve müdâfa'âtın şâyân-ı kabûl ve muvâfık-ı usûl olup olmadığının ve bunlardan dolayı müşârünileyh Kemâl Beyefendi'nin veyâhûd müştekiyelerinin taht-ı istintâk u muhâkemeye alınmaları lâzım gelüp gelmeyeceğinin ve iki taraftan birisinin kânunen taht-ı istintâk u muhâkemeye alınmasına karâr verildiği hâlde mercî-i ru'yet-i maslahat ve mevki-i istintâk ü muhâkeme kangı mahkeme olmak lâzım geleceğinin ta'yîninde kalmışdır

Evvelce 'arz ü inhâ olunduğu vechile me'mûreyn-i mülkiyenin usûl-i muhâkemeleri hakkında Şûrâ-yı Devlet'e 'â'id olan vezâ'if-i

nizâmiyyenin teşrih ü tefsirine ve suver-i icrâiyyesine dâ'ir bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhi fî 11 Rebi'ü'l-evvel sene 301 ve fî 28 Kânûn-ı sâni sene 99 târihinde neşrolunan izâh-nâme hük-münce şu şikâyetlerden dolayı müşârünileyh Kemâl Beyefendi'nin taht-ı muhakemeye alınması veyâhud men'ci muhâkemesi kararının it'âsı Şûrâ-yı Devlet Dâhiliyye Dâ'iresinin kararına ve taraf-ı hazret-i Sadâret-penâhi'den bi'l-istizân müte'allik ve şeref-südürlü buyurulacak irâde-i seniyye-i hazret-i Şehinşâhi hükmi âlisine me'nüt ve mütevakkıfır

Binâen'aleyh gerek evrâk-ı melfûfe-i ma'rûze ve gerek evvelce takdîmine ictisâr kılınan telgraf-nâmelerle ma'rûzât-ı çâkerânem mevkî-i tedkik ve müzâkereye konulduktan ve cânib-i ahâlden ve müşârünileyh Kemâl Beyefendi tarafından der-miyân olunan şikâyat-ı umûmiyye ve müdâfa'ât-ı kalemiyye bi'l-etrâf mütâle'a ve muvâzene olunduktan sonra icâbât-ı mevkî'iyeye ve iktizâ-yı hâl ü maslahata nazaran ol bâbda her ne vechile tensib ve irâde buyurulur ise mücib-i 'âlisi üzere harekete müsâra'at olunacağı ve ma'hazâ sâlifü'l-beyân altmış üç maddeden mâ'adâ ba'zı tefer-ru'ât-ı şikâyâta dâ'ir ahîren makâmı Vilâyet'e verilen evrâkın dahî salâhiyyet ve me'mûriyyet-i kemter-ânem dâ'iresinde tesviyye-i icâbâtına müsâberet olunmakta idüğü rehîn-i 'ihn-i 'âlî buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân Hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 6 Zi'l-ka'de sene 301 ve Fî Ağustos sene 300

4.— Muhakkikten Mâbeyn Baş-kâtipliğine Arıza

Bu yazı da, 15 Ağustos 1300-6 Zi'l-ka'de 1301 (27 Ağustos 1884) târihlidir. Cezâyir-i Bahr-ı Sefîd Vâlisi, metni aşağıdaki arızasında, Midilli Mutasarrıfına sorduğu altmış beş maddenin cevaplarıyla eklerini posta ile Dâhiliye Nezâretine, bir sûretini de Mâbeyn-i Hümayûn'a yollamış olduğunu bildiriyor.

Sa'âdetlü efendim hazretleri

Ma'lûm-ı haqâyık-melzûm-ı 'âlî-i hazret-i velî-ini'âmî buyurulmuş olduğu vechile Midillü Mutasarrıfı 'aleyhinde sebķ eden şikâyat-ı umûmiyye üzerine Midillü'ya gelüp nasıl ve ne yolda tahkikâta teşebbüs olunduğu ve maddeye dâ'ir Dâhiliyye Nezâret-i celilesine cevâben ne yolda beyân-ı hâl olunduğunu evvelce 'arz

u iş'âr ve evrak ve muharrerât-ı lâzime sûretlerini dahî manzûr-ı dekâyık-nüşûr-ı 'âlî-i Hazret-i Velî-i ni'met-i bî-minnet buyrulmak üzere takımıyla takdim ü tisyâr eylemişdim

Cânib-i ahâleden der-miyân olunan ve Mutasarrıf-ı müşârüni-leyhden ka'ideten su al ü istîzahı icâb eden altmış beş maddeye cevaben Mutasarrıf-ı müşârünileyh cânibinden verilen lâyiha-i mu-fassala evrâk-ı müteferri'asıyla bu posta Dâhiliyye Nezâret-i celîlesine ırsâl ve birer kıt'a sûreti dahi leffen takdim ü isâl olundu

Gerek evvelce 'arz u takdim eylediğim ma'rûzâta ve gerek ev-râk-ı melfûfede mûnderiç şikâyât ve ifâdâta ve hâl ü mevki'nin icâbât-ı tabriyye ve zarûriyyesine nazaran her ne vechile emr ü fermân-ı isâbet-üvân-ı âli-i hazret-i zıllu'l-lâhî şeref-südûr buyu-rulur ise 'ayn-ı isâbet ü kerâmet anda olacağında şübhe yokdur

Hemân Rabbimiz te'âlâ ve tekaddes hazretleri Halife-i rû-yi zemîn ve Şehinşâh-ı 'adâlet-âyîn Pâdişâhımız velî-i ni'met-i bî-min-netimiz efendimiz hazretlerini bu mülk ü millete ve bu mülk ü milleti merhametlü ve 'umûm teb'a-i sâdıkasına şefkatlü olan Şehinşâhımız efendimiz hazretlerine bağışlayup kâffe-i bendegân-ı sadâkat-nişân-ı hazret-i zıllu'llahîlerini zir-i cenâh-ı terâkkî ve fe-lâh-ı velî-i ni'amîlerinde mustazıl ve handân ve rızâ-yı feyz-iktizâ-yı hazret-i Hılâfet-penâhilerine muvâfık ve efkâr-ı 'adâlet-âsâr-ı tebe'a-perverilerine mutâbık hıdemâta muvaffakiyyetle mahsûdü'l-akrân buyursun du'â-yı vâcibü'l-edâsını her rûz ü şeb zîver-zebân-ı tekrâr eylediğim ve şimdiki hâlde dahî şikâyât-ı vâkı'anın ru'yet-i teferru'âtıyla meşgûl bulunduğum muhât-ı 'ilm-i 'âlem-sümûl-i 'âlî-i hazret-i Velî-i ni'met-i bî-minnet buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân Hazret-i men lehü'l-emr efendimizindir

Fî 6 Zi'l-ka'de sene 301 ve Fî 15 Ağustos Sene 300

Bende

Vâli-i Vilâyet-i Cezâ'ir-i Bahr-i Sefid
(Mühür İçinde)

Es-seyyid İsmâil Hakkı

5.— Tahkikat dışında bırakılan sekiz madde

Vâli, Dâhiliye Nezâreti ile Mâbeyn Baş-kâtipliğine yolladığı yazılarda şikâyet-nâmedeki sekiz maddenin Kemâl Bey'in husûsî hayâtıyla ilgili olduğu için tahkikat dışında bırakıldığını bildirmişti. Bunları, ayrıca bir kâğıda çıkarmıştır. Muhakkikin de bildirdiği gibi bunlar umûmiyetle sarhoşluk etrâfında toplanıyor; ayrıca görüyoruz ki, işret meclislerinde Şâir, kadeh arkadaşlarına kötü hareketleri men^e edecek kudreti kaybetmemiştir.

Bu iddiâlar, suâl olarak Nâmık Kemâl'e yöneltmediği için cevapsız kalmıştır.

Midillü Ahâlîsi tarafından verilen yetmiş üç mâddeyi hâvî lâyhada münderic olup Mutasarrıf Beyefendi'nin ef'âl ü ahvâl-i zâtîyyesine müte'allık olan ve 'arîzâ-i çâkerânemde kendisinden su'âle hâcet görülemeyen sekiz mâddenin sû-retidir.

- Mâdde 1 İstî'mâl ettiği mürevvicân-ı efkâr ellerinde türkçe yazılı varakpâreler tutarak ve nefsi Midillü kasabasıyla Midillü köylerinin sokak ve yollarına koşup gezerek mezkûr varakpârelerin türkçe bilmeyen ahâliye müftehirâne gösterüp ba'zen 'âfiyyet-i zi-kıymetini istifsâr ba'zen kerîmesi için dâmâd izâmını tebşîr ve ba'zen dahi fenn-i 'askeriyeyi tahsîl için mahdûmunu Berlin'e irsâle müsâ'ade yolunda ve ba'zan buna mümâsıl dürlü dürlü iltifât tarzında taraf-ı müstecmi'ü'l-mecid ve's-şeref Hazret-i Pâ-dişâhî'den Mutasarrıfa keşide buyurulan telgraf-nâmeler idüğünü söylemek ve mürevvic-i efkârının ser-firâzı Livâ-Ser-teftîşi olmak gibi vesâ'ita mürâca'atla kuvvet ü kudret sâhibi olduğunu ahâliye anladup ahâlîyi korkutmak
- 2 Yalnız a'şârî iltizâmından dolayı hazîneye otuz dokuz bin lira borcu olan Ahilef Amira gece ve gündüzün yigirmi dört sâ'atinde hâl-i ser-mestîde bulunduğu ve binâ'en'a-leyh Mutasarrıf Bey ile berâber zevk u safâlar sürdüğü cihetle mazhar-ı hüsn-i teveccüh-i fevkâl'âdesi olmak.
- 3 Ahilef Amira bir ahşam Mutasarrıf'ın odasında müdâvim-i bezm-i zevk ü safâ olan sâ'ir arkadaşlarıyla berâber iken terbiyesiz ve şehvetkârâne hareket etmek.

- 4 Hâl-i ser-mestî-i dâ'imide bulunduğu kimsece mechûl olmamak ve bütün gece Sezar Pinto ve Jul Pinto ve Ahilef Amira ve Dimitri Amira ve avukat Artin ve vaktiyle me'mûriyetde bulunmuş olan Tefvik Beg ve Es'ad Efendi ile berâber tâ-be-sabâh süren eğlencesinden dolayı öğleden evvel kalkmağa hâli olmamak ve Meclis-i İdârede riyaset etmeği münâsib gördüğü zamânlarda a'zâ-yı Meclis kendüsini sâ'at sekiz ve dokuza kadar beklemek mecbûriyetinde olmak ve rikkati câlib şu 'illet yalnız işte kaydsızlık etmeğe ve umûr-ı idâreyi sektelendirmeğe sebep olmayup Hükûmet-i seniyyenin vekili sıfatını hâ'iz bir zâta ahâli tarafından ifâsı vâcib olan hürmet ve ri'âyette ve 'ale'l-umûm me'mûriyyet-i devletin hâ'iz oldukları haysiyetden kendüsini 'ârî kılmak
- 5 İki sene evvel tiyatro içinde serhoşluk te'sîrâtıyla yer yüzüne düşmek ve kay etmek ve hizmetkârlarından kaldırılıp lâ-yakîl bir hâlde götürülmek
- 6 Yere nâhiyesinde Meclis-i idâre ortasında taht-ı riyâsetde meclis-i 'alenî 'akd olunduğu hâlde serhoşluk istifrağatına tutulup yere düşmek
- 7 Hükûmet Konağı bağçesindeki köşk kendüsünün hem ikâmetgâhı hem kabûl odası ve hem de iş kalemi olup mey-hâne hükmüne tenezzül etmek ve oraya her hangi sâ'atde girilür ise kendüsi gecelik elbîsesiyle ve ortada 'arak ve etrâfda müskirâtca olan arkadaşları görülmek ve eşhâs-ı merkûme hâl-i sermestîden hâsıl olan keyfi 'acib icrâ-yı ahkâmına başladıkda müşâvirlik ve müşevviklik vezâ'ifini ifâ etmek ve serhōşluk esnâsında zikri bile 'ayb olan ve lâkin ferdâsı çârşûda bir hayli adamların ma'lûmı olup ötede berüde işâ'a olunan hâller vukû' bulmak
- 8 Küçük Köşkde serhoşluk esnâsında Ahilef Amira ile Muhâsebeci el-ele tutuşarak bir nev' gâvğa etmek ve Kalyopi. Semirpoti nâm karının 'arz-ı hâli kabûl ve havâle olunmak ve Teofani nısfü'l-leylde ahz ü giriftle istintâk olunmak

6.— Nâmık Kemâl'in Müdâfa'ası

Kemâl Bey'in müdâfa'ası (32), kronolojik sıra itibâ-

riyle bütün vesikaların başında gelir Ancak çeşitli ithamlara cevap teşkil ettiği için yazımızın bu kısmına alıyoruz. 11 Ağustos 1300 (23 Ağustos 1884) Cumartesi günü tamamlanmış olan Bu lâyhada Nâmık Kemâl, aleyhindeki şikâyetlere mevzû teşkil eden hareketleri hangi kanûn, nizamnâme ve emre dayanarak icrâ ettiğini; ne zaman salâhiyetini kullandığını; suçlandırılmasındaki iddîâların mesnetsiz, sarâhatten mahrûm nortalarını, vak'ca tahriflerini ... mantığın her imkânından faydalanarak ortaya koyuyor

Kemâl Bey aleyhindeki şebeke, onun mutasarrıflığa başlamasından daha önceki devreye âit bazı hâdiseleri dahî, Şâir'e yüklemek istemiştir.

Merkezden kazâlara, nâhiyelere, köylere kadar, vatanperver Mutasarrıfı suçlandırmak için her imkânı yoklamışlar; fakat şâir, yalnız devletin menfâ'atini gözetmiştir

Bu müdâfa'a-nâmeyi okuyup da, Kemâl Bey'in dehşetli bir müfteri şebekesi karşısında kaldığını teslim etmemek mümkün değildir.

Metin şöyledir :

Midillü hıristiyanları tarafından 'aleyhime bâ'is-i şikâyet olmak üzere ta'yîn olunan maddelerin cevâbları zirde birer birer irâd olunur.

Fıkra 1 İstirati İspireli bütün Ayasu karyesinin mekrûhı iken ve devâ'ir-i belediyye rü'esâsının intihâbı ahâliye 'âid bulunur iken taraf-ı mutasarrıfiden karye-i mezkûra dâ'ire-i belediyye riyâsetine tayîn olunarak bugüne kadar me'mûriyetinde ibkâ olunmak.

Cevâbı

Öteden berü Midillü'de Belediye Hey'eti karâlara mutasarrıf olarak vezâ'ifi henüz kânûn-ı mahsûsu ile ta'yîn buyurulmadığından dolayı nevâhîde belediye teşkil olunmadığından gerek nâhiyelerde ve ve gerek bazı büyücek köylerde umûr-ı belediyyeyi mümkün mertebe rü'yetle vâridâtını cibâyet için çavuş kabilinden olarak bir belediye me'mûrı bulundurulmakta ve bu me'mûrları hükûmetin re'yi

dahî munzam olarak kazâ belediyeleri intihâb ve ta'yîn etmektedir Belediye re'isinin a'zâ içünden intihâbı bile hükûmete 'â'id iken nâhiye ve köylerde bulunacak ve bir dereceye kadar mahallî me'mûrîn idâresiyle münâsebeti olacak olan belediye me'mûrlarının intihâb ve ta'yînine hükûmetin re'y vermesi nasıl cây-ı i'tirâz olabilir bu fıkra da hâlimden şikâyet olunan İştirati İspireli hükûmetin re'yi munzam olduğu hâlde merkez belediyesinden intihâb ve ta'yîn edilmiştir Bu bâbda verdiği re'y hangi kânûnun hangi fıkrasına mugâyir ise beyân olunsun

Merkûmun şahsına gelince kendisi bu seneye kadar muhtârlıkta ve ihtiyâr meclisi a'zâlığında bulunarak hükûmetce meşkûrül-hıdme idi Bu sene intihâb kazanmadığından ihtiyâr meclisi takımından hâricde kaldı ahvâl-i mahalliyyeye vukûfî cihetiyle belediye me'mûrluğuna ta'yîn olunması için re'y verildi hey'et-i belediyenin kendisinden bir şikâyeti var ise yine hükûmetin re'ine mürâca'atla beraber yerine bir diğeri ta'yîn edebilirdi 'Acabâ böyle bir mürâca'at vukû' bulmuş da ısgâ olunmamış mıdır

Fıkra 2 Yere Karyesi Dâ'ire-i Belediye Re'isi Prokop Lefter öyle bir mu'âmele-i 'örfiyye-i mutasarrıfî ile 'azl olunmak

Yere Belediye Me'mûriyeti Hükûmetin muvâfakatiyle Hey'et-i Belediye tarafından ta'yîn olunmak ve müdürlükten vârid olan şikâyet cihetiyle hükûmetin vukû' bulan ihtârı üzerine yine Belediye tarafından 'azl edilmiştir bu mu'âmele hılâf-ı kânûn bir hareket mi demek oluyor

Fıkra 3 Molova'da Hâfız 'Ali Ağa bi'z-zât taraf ı Mutasarrıfî'den Dâ'ire-i Belediye Riyâsetine ta'yîn olunmak

Cevâbı

Hâfız 'Ali Efendi zâten belediye a'zâlığına intihâbında ekseriyet kazananlardan olduğu hâlde Herse Müdürlüğünde bulunmakta idi mu'ahharen Molova Belediye Re'isi olan Mehmed Efendi'nin Kalimotya mahkeme riyâsetine ta'yîn

olunması ve Hâfız ‘Ali Efendinin Herse Müdirliğinden istîfâ etmesi cihetiyle mûmâ-ileyh belediye riyâsetine ta‘yîn edilmiştir. Bu intihâb ise Hükûmet’in hukûk-ı kânûniyyesinde olduğu muhtâc-ı izâh değildir

Fıkra 4 Dâ’ire-i belediyye-i merkeziyye olan nefsi Midillü Dâ’ire-i Belediyesi mutasarrıfın emri olmadıkça hemân bir şey yapamamak

Cevâbı

Ma‘lûm-ı vilâyet-penâhileri buyurulduğu üzere belediyeler zâten Hükûmetin re‘yi olmadıkça bir şey yapamaz. Merkez belediyesine icrâ edilen tebligâtta kavânin-i mahsûsasına muğâyır bir şey var ise o cihetle gösterilsün

Fıkra 5 Ayasulu Panayot Sabnadeli muhtarlığa intihâb olunmuşken mutasarrıfın mazhar-ı hüsn-i iltifâtı olan merkûm İspireli’nin tatyib-i hâtırıyçün intihâb-ı vâkî‘ fesh olunmak

Cevâbı

Muhtârları kânûnen halk intihâb eder Fakat riyâset-i idârede bulunan me‘mûrun emriyle ta‘yîn olunur Sabnadeli mahkemece sahtekârlıkla maznûn bulunduğu için bi’t-tabi‘ muhtârlığa ta‘yini hakkında emir verilmemiş idi.

Fıkra 6 Pafilâ karyesi ahâlisinden bir çoğu intihâb etmek ve olunmak hakkından mahrûm olmak

Cevâbı

Pafilâ karyesi ahâlisinden hakk-ı intihâbdan mahrûm olanlara dâ’ir 29 Mart sene 300 târihiyle bir ‘ariza takdim etmişdim. Bunların hakk-ı intihâbdan müstefid olmalarına dâ’ir olan mutâla‘ât-ı ‘âcizânem Şûrâ-yı devlet karârıyla Dâhiliye Nezâret-i celilesinden şeref-tastîr buyurulan 28 Haziran sene 300 târihli ve iki yüz otuz sekiz numrolu zeyl ile tebliğ olunan tahrîrât-ı ‘aliyyede kabûl buyurulmuş ve ikinci vak‘a olarak beyân eylediğim mülâhazâtın dahî Nezâret-i müşârün-ileyhadan alınan emr üzerine ‘arzına lüzûm ve cevâz olmadığı 19 Temmuz sene 300 târihli ve iki yüz altmış iki numrolu tahrîrât-ı vilâyet-penâhilerinde beyân olunmuşdur Binâ’en-‘aleyh bu bâbda etdikleri şikâyet bendelerine değil Şûrâ-yı devlete ‘â’iddir

Fıkra 7 Midillü mu'cteberânından Panayot Vasiliya a'zâlık gibi me'mûriyetlere intihâb olunmak hakkından iskât olunmak

Cevâbı

Panayot Vasiliya selem ü mürâbaha kuvvetiyle pek çok adamları ızrâr ü ifnâ ederek vaktiyle 'âdî bir hıdmetkâr iken sonraları Midillü ashâb-ı servetinin birincilerinden olmuş ve gerek ahâli ve gerek ecnebiler tarafından hakkında bin dürlü şikâyetler vukû'a gelmekte bulunmuş olduğu mebdâ-i me'mûriyet-i 'âcizânemde işidilen ve rivâyât-ı mevsûka üzerine Vilâyete 'arz edilmişidi. O sırada Midüllü'ye gelmiş olan 'Adliye Müfettişi müteveffâ Kostan Pâşâ'nın tahkik ü iş'ârı dahî ifâdât-ı 'âcizânemi mü'eyyed zuhûr etmekle kendisi Vilâyet'den fi 17 Şubat sene 95 târîhli ve üç yüz üç numrosu ile alınan ve evrâk mukayyedliğinden musaddak bir sûreti rabt olunan tahrîrât-ı 'aliyye hükmünce mahkeme-i ticâret a'zâlığından çıkarılmış idi Andan sonra Cem'iyet-i tefrikde nâmı intihâbına konulmak istenildikce muvâfakat etmedim re'yimde muhtâr değil mi idim

Fıkra 8 Memleketin ilerü gelenlerinden Apostol Luka muhtârlık vesâ'ire gibi hidemâta intihâb olunmak hakkından sâkit olmak

Cevâbı

Halkın cânını yakmakta Panayot Vasilyo'dan eşnâ ve mudillîği ise şenâ'atinin kat kat tezâyîdini mûcib olduğundan mebdâ-i me'mûriyet-i 'âcizânemde vukû' bulan teşkilât-ı cedide münâsebetiyle yeniden intihâba koyamayacağımı Vilâyet'e 'arz etmişidim İntihâb-ı cem'iyet tefrikinden hakkı olmak cür'etiyle re'yimde muhtâr olduğuma dâ'ir cevâb aldım Andan sonra da kendisini intihâba koymakda devâm etdim Muhtârlığa veyâ ihtiyâr meclisi a'zâlığına intihâb olduğu hâtırına gelmiyor Eğer olunmuş ise hâ'iz olduğum salâhiyyet-i nizâmiyyeyi elbette anda da hi icrâ ederek kabûl etmemiş midir

Fıkra 9 Vasil Mandra memleket hıdemâtına intihâb olunmak hakkından mahrûm olmak

Cevâbı

Vasilaki Mandra 19 Hazîran sene 96 târihli ve üç yüz kırk bir numrolu ‘arîzâ-i ‘âcizânem üzerine ‘Adliye Nezâretinin fî 5 Teşrîn-i sâni sene 96 târihli ve altı yüz altmış üç numrolu zeyli Vilâyet-penâhi ile tebliğ olunan tahrîrâtı hükümünce mahkeme-i bidâyet a‘zâlığından tard olunan tor kaçakçısıdır Binâ’en‘aleyh memleket tarafından intihâb olunacak ve fakat Hükûmet’in vesâ‘it-i icrâ‘iyyesinden olacak işlerde istihdâmına müsâ‘ade göstermedim Hem hırsız hem me‘mûr olmak hem fikr-i kânûna hem fikr-i çâkerâneme muğayır düşüyor

Fıkra
10

Külliyen nizâmı dâ‘iresinde intihâb olunan Molovalı Yani Kareli’nin Mutasarrıf’ın hüsn-i nazarını hâ‘iz Zafiraki’nin taltifiyçün hakk-ı intihâbdan müstesnâ tutulmasına dâ‘ir tahrîren emir verilmek

Cevâbı

Yani Karsali Molova’ca bir dereceye kadar servet bir dereceye kadar gördüğü himâyet kuvvetiyle icrâ ettiği nüfûzu ‘âdetâ Hükûmete karşı duracak dereceye götürmeğe çalıştığından ve Meclis-i İdârede buldukça gerek Hükûmetin ve gerek ahâlinin rahatsızlığı mukarrer bulunduğundan Molova tefrik cem‘iyyeti tarafından intihâba konulmuşdu mu‘ahharen kendisini İhtiyâr Meclisi a‘zâlığına intihâb ettirmiş ise de anı dahi hâ‘iz olduğum Salâhiyyet-i nizâmiye hükümünce bendeleri reddeyledim reddimin esbâbi ol bâbda Molova Kâ‘im-makâmılığına gönderilen ve bir sûret-i musaddakası rabt olunan tahrîrât-ı ‘âcizânem de hulâsaten mündericdir

Fıkra
11

Harekât-ı mezkûre-i ‘örfiyyeyi merci‘inden aldığı emr üzerine yaptığını söyler iken mağdûründen Apostol Luka’nın Makâm-ı Celil-i Vilâyet’e olunan mürâca‘atı üzerine öyle bir emr verilmediği cevâbı Makâm-ı Vilâyet’den verilmek

Cevâbı

Apostol Luka hakkında olan mu‘âmele sekizinci fıkrada beyân olduğundan burada ayrıca söz söylemeğe lüzûm görünmez

- Fıkra 12 Nizâmen hey'et-i müşâvere 'addolunan Meclis-i İdâreyi ender 'akd etdirmek ve 'akdi hâlde evvelce kurduğu efkârın icrâsına bilâ-müzâkere serfürû-bürde-i itâ'at olacak bir hey'ete üserâ-yı nüfûz olunmasını istemek

Cevâbı

Ashâb-ı iştikâ dahi i'tirâf ediyorlar ki Meclis-i İdâre nizâmen hey'et-i müşâveredir Ne zamân lüzûm görünür ise o zamân 'akd olunur Binâ'en'aleyh burada cereyân eden mu'âmele dahî o yolda idi Meclis-i İdâre a'zâsını ne dereceye kadar re'yime mağlûb etmek fikrinde bulunduğuma ve birkaç kere ekalliyetde kalmış iken yine hükümlerini tenfize müsâra'at etdiğime bir sûretini rabt eylediğim za- bıt delâlet eder

- Fıkra 13 İn'ikâd-ı Meclis-i İdâre takdîrinde bir mâdde hakkında efkârına gayr-ı muvâfık ekseriyet-i ârâ hâsıl olur ise o mâddeyi Vasil Mandra'nın işi gibi ilâ-gayr-ı nihâyeye ta'lik ve te'hîr etmek

Cevâbı

Vasilâki Mandra mes'elesine gelince bu mâdde için Meclis-i İdâreden 23 Mart sene 99 târihiyle bir mazbata verilmişidi 7 Rebî'ü'l-evvel sene 301 târihinde diğerk bir isti'lâm zuhûr etdi evvelki mazbatayı imzâ edenler bu isti'lâm üzerine o karârın nakzına kıyâm etdiler İş bi't-tabîc muhâvereye düşdü işin te'hîrine de bu mes'ele sebep oldu nihâyet uğraşa uğraşa hiçbir şey'e benzemez bir diğerk mazbata tertib eylediler ki me'âli suâle cevâb bile değildir Bu ikinci mazbatada bendelerinin imzâm da yokdur Her gün 'akd olunmamasından şikâyet etdikleri Meclis-i İdârenin mâhiyetine bir nümûne olmak üzere ikisinin de yine birer musaddak sûretleri rabtolundu

- Fıkra 14 İki kızın tahvil-i dini mes'elesinde olduğu gibi mazbataları irâde-i keyfiyyesine göre değışdirmek

Cevâbı

İki kızın tahvil-i din etmesi hakkında olan mazbataları irâde-i keyfiyyeme göre değışdirmek istemedim Meclis-i İdâre baş-kâtibinin kaleme aldığı müsveddenin rumca ter-

cemesini Despot Efendi tashih ederek islâm a'zânın ifâdâtını tenkis etdiğinden ifâdât-ı mezkûreyi işitdiğim gibi mazbataya 'ilâve eylediğim Hıristiyan a'zânın da ifâdâtı 'ayniyle ibkâ olunmuş-idi İslâmın sözleri veyâhûd bendelerinin ifâdâtım bilmem neden dolayı o kadar dehşeti mücib olmuşdur ki tashihâtını bu şikâyeti da'vet etmişdir Keyfsiz olmayup da Meclis-i İdâre'de bulunsa idim bendelerini lakırdı söylemekden de mi men' edecekler idi Mazbataları Despot Efendi'nin istediği gibi tertib olundu bendeleri de bir inhâ ile mazbataları 'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i Celilesi'ne takdim etdim Nezâret-i müşârün-ileyhâca Despot Efendi'nin tertib etdirdiği mazbatalara değil hatta inhâ-yı 'âcizânemde münderic olan bazı kuyûd-ı ihtirâziyyeye bile ehemmiyet verilmedi iki kızın da İslâmı makbul olduğuna dâ'ir tahrîrât-ı 'aliyye geldi Mahkeme-i Şer'iyeye havâle olundu faziletli Hâkim Efendi ikisine de telkîn-i dîn etdiler ve tâliblerine bir zebh-i Şer'î tezvîc eylediler 'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i celilesi'nden bu bâbda alınan ve bir sûreti 4 Mayıs sene 300 târihli ve yüz seksen sekiz numrolu 'arıza ile Makâm-ı Vilâyete takdim olunan tahrîrât-ı 'aliyyenin bir diğeri sûreti de rabt olundu

Fıkra
15

'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i Celilesinden şeref-vârid ve bir ihtidâ mâddesine müta'allik tahrîrât-ı 'aliyye münderecâtını tenkis etdikden sonra Meclis-i İdâreye koymak

Cevâbı

İşte tenkis olduğundan şikâyet edilen bu tahrîrât-ı 'aliyyedir Tahrîrât-ı 'aliyye çâkerlerine hitâb ve münhasıran 'arıza-i 'âcizâneme cevâb olduğundan zâten Meclise koymağa mecbûr değildim Binâ'en'aleyh koymadım yalnız kuyûd-ı ihtirâziyyesinden sarf-ı nazar asıl tebdil-i dîne müte'allik olan cihetinin ma'lûmât veyâ bir hürmet olarak Despot Efendi'ye gösterilmesini o zaman Meclis-i İdâre ri-yâsetine vekilim bulunan Muhâsebeci Efendiye ihtâr eyledim Despot Efendi bundan başka ma'nâlar çıkararak tahrîrâtın 'aynen tebliğ olunmasını istemiştir Böyle bir iddi'â üzerine tebliğinde bir mahzûr olmadığı cihetle bir tercemesinin irsâliyle berâber vazîfesinin hâricine çıktığı kendisine tefhîm edildi Bunun üzerine bir tecâvûze daha kıyâm etdi ana da mukâbele olundu bu bâbda cereyân

eden muhâbere evrâkının sûretleri dahi merbûtât arasındadır

Fıkra 16 Seb° ü reb° hakkındaki emr-i °âliyi Meclis-i İdâre'ye koymamak

İrâde-i seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî ile takarrür etmiş olan seb° ü reb° hakkındaki emr-i °âliyi Meclis-i İdâre'ye koymak vazîfesiyle hiçbir me'mûr mükellef olamaz Cumhurlarda bile bir meclis-i idâre mafevkinden gelmiş bir emri müzâkere ve cerh etmek iktidârını hâ'iz değildir

Fıkra 17 Dâ'ire-i Belediye °arsasının bir kısmı dâhil olduğu hâlde sâhil-i deryâden bir tâkım arâzinin gûyâ Hüseyin Efendiye satılmış olduğuna dâ'ir mazbatâ tanzimini hüsn-i tevecühünü hâ'iz Bostânî'nin hâtırı için tecvîz etdirmemek

Cevâbı

Bu da°vâ Meclis-i İdâreden Bahriye Nezâret-i Celîlesi'nin 12 Mayıs sene 95 târihi ve (33) numrolu bir tahrirâtı üzerine 27 Nisan sene 98 târihinde verilen bir karâra müstenidirdir Andan sonra müsâadenin tevsî'i müteveffâ °Abdî Bey tarafından istid°a olundu Meclis-i İdâre'nin hıristiyan a°zâsı tarafından itirâz vukû° buldu iş hâli üzerine kaldı

Fıkra 18 Midillü Mutasarrıflığı'na ta°yîninden evvel muntazaman haftada iki def°a Meclis-i İdâre °akd olunduğu hâlde şimdi Meclisin nâdirenen in°ikâdı cihetiyle bey° ü şirâ-yı emlâk için kasabaya gelen köylüler burada haftalarca kalmak mecbûriyetinde olmak

Cevâbı

Hiç bir mutasarrıfın Meclis-i İdâreyi haftada iki gün °akd etmekle mükellef olmadığını ta°rife hâcet yokdur Emlâk için kasabaya gelen köylüler bahsine gelince bidâyet-i me'mûriyyetimde seلفden müdevver olarak Meclis-i İdâre'de bulduğum evrâkdan biri büyücek karyelerde ferâğ u intikâl mu°âmelâtının icrâsına dâ'ir olan ve irâde-i seniyye-i pâdişâhî ile neşr edilen emr idi ki 27 Kânûn-ı evvel sene 94 târihinde buraya gelmiş iken Meclis-i İdâre a°zâsın-

dan hiristiyânların emlak hacz ettirmek veyâhûd şüfa tarikıyla şunun bunun mâlnı kıymet-i hakikiyyesinden düşürmek gibi suver-i garibeden itiyâd ettikleri istifâdeye mâni olduğu için 18 Kânûn-ı evvel sene 95 târihine kadar neşrini men' ettirmişler idi O sıralarda yine Meclis-i İdâre'nin aylarca in'ikâd etmediği zamân olurdu ferâğ ve intikâl mu'âmelesi için Mande-Mande gibi sekiz on sâatlik köylerden adam gelür sokaklarda sürünür dururdu kimse bir şey demezdi Bu emir me'mûriyet-i 'âcizânem zamânında ta'mim olundu mu'ahharen nâhiyeler teşekkül ederek her birinde ferâğ ve intikâl mu'âmelesini icrâ için me'mûrlar bulunduğundan bu husûs için merkez Meclisi idâresine mürâca'at mecbûriyetinde bulunanlar nısfı derecesinde bile kalmadı Bununla berâber her gün Meclis-i İdârenin bir cüz'ü hükûmet konağında bulunduğu gibi ekseriyet teşkil edebilecek bir mikdârının celbine dahî imkân olduğundan Meclisin in'ikâdına bakılmaksızın ferâğ ve intikâl mu'âmelâtı icrâ ettirilerek köylülerin süründürülmemesi için Defter-i Hâkânî me'mûriyyetine tenbihât-ı lâzime icrâ edildi Mu'âmele hâlâ o yolda cereyân etmekte ve kimsenin işi geri kalmamaktadır Köyden gelüp de haf talarca kalmış adamlar kimler ise gösterilsün

Fıkra
19

Kendüsünün veyâ hüsn-i teveccühünü hâ'iz olanlardan birinin manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olmamak bahtsızlığına uğramış olanlar çoluk çocukları ortasından ekseriyâ gece vakti cebren alınıp habs olunmak ve tevkif müzekkeresi ısdâr olunmaksızın veyâhûd Kemâl Bey'in perver-didesi ve evâmîrine mutî ve irâde-i keyfiyyesinin mürevveci olan Tefvik Bey ile Artı'a ve Es'ad Efendilerden ma'adâ müdde'î-i 'umûmî mu'âvini veyâ mustantiklerin ma'lûmâtı bile olmaksızın aylarca habsde oturtulmak

Cevâbı

Bu fıkroda aylarca tevkif olunmuş adamların ismi ta'yin olunmadığından bir cevâb vermeğe mahal kalmıyor Tefvik Bey ve Artın ve Es'ad Efendilerin irâde-i keyfiyyeme ve mürevvic oldukları sahîh ise anlar mes'ûl tutulmak lâzım gelür Bu itâ'atları âmir-i mücbir sıfatıyla vukûc bulmuş bir hareketimden neş'et eylediğini anlar iddi'â ederler ise yalnız o zamân bendeleri mes'ûl olabiliriz

- Fıkra 20** Vrişa karyesi ahâlisinden Palikare nâm kimsene bir seneyi mütecâviz müddet habse yatdırılmak ve lehine olarak Sakız'dan i'âm sūdûrundan sonra bile tahliye olunmamak

Cevâbı

Merbûtât içinde bulunan hey'et-i ittihâmiye mazbatasından bilâ-tarâf anlaşılacağı üzre Palikara bir barut kaçakçılığın-
dan ve bu sûretle beş kişinin telefine sebep olduğundan dolayı cinâyetle maznûn olarak tevkîf edilmiş ve müddet-i medide habsde kalması mahkemece icrâ olunan tahkika-
tın hitâm bulamamasından neş'et etmiştir Hey'et-i ittihâmiye zimmetini ibrâ etdi cezâ-yı nakdî için kefâlet-i nakdiyyeye rabt ile sebili tahliye olunan hey'et-i ittihâmiye mazbatasının târihi 2 Haziran sene 99 ve tahliyesi için alınan kefâlet senedlerinin târihi 7 Ağustosdur ki bu fark mazbatanın vilâyetden Midillü Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvinliği'ne oradan Hükûmet-i Mülkiyye'ye tebliğ olunması ve Palikara'nın kefâlet-i nakdiyye bulabilmesi için güzerânı tabî'î olan zamândan 'bâretdir

- Fıkra 21** Nilonya karyesi ahâlisinden Pasareli nâm kimsene Kalonya manastırı mes'elesince muhâlifü'l-efkâr olduğu cihetle keyfiyyetin itmâm-ı rü'yetine değin muvakkaten tahliye-i sebili için binlerle liralık kefâlet istenilmek

Cevâbı

Pişedeli Molova Mahkemesince zât-ı şevket-simât-ı Hilâfet-i Pâdişâhiye itâle-i lisân ile mahkûm edilmişidi Hükümü istinâf edildiğinden buraca hakkında cereyân eden mu'âmelâtı mübeyyin Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvinliği'nden alınan taktîr rabt edildi

- Fıkra 22** Biciladi nâm kimesne mahkemece hiç bir mu'âmele cereyân etmeksizin hânesinden alaturka sâ'at on ikide kuvve-i müsellaha ile ahz ü gasb olunarak habse atılmak ve kemâl-i havfinden dolayı orada 'alâmât-ı ihtilâl-i şu'ûr zuhûr etmekle sabâh oldukda evlâd ü 'iyâli gelüp merkûm bir hasır üzerine konularak lâya'kil hâlde hânesine götürülmüş ve sekiz aydan sonra kesb-i ifâkat etmiş ise de tamâmiyle sıhhat bulamamak ve lede'l-muhâkeme Mutasarrıf'dan 'azv olunan ve şu hâle gelmesine sebep ittihâz

olunan ihlâl i tarîk-ı miyâh-ı 'âmme töhmetinden berâ'etine hüküm ve karâr verilmek

Cevâbı

Biciladi hakkında ser-teftiş tarafından verilen rapor ile mahkemede cereyân eden mu'âmeleyi hâvî Müdde'î-i 'Umûmî Mu'âvinliğinden alınan lâyiha sûretleri de rabt olundu

Fıkra
23

Herse karyesi mu'teberânından velâkin Mutasarrıf'ın hüsn-i teveccühünü o zamân gayr-ı hâ'iz olan Ahilef Koko bağteten katl töhmetiyle iftirâ olunmağla ol vakt 'aleyhinde bulunan Mutasarrıf Vapur-ı hümâyûna râkiben orya varup bilâ-a'zâ bi'z-zât icrâ ettiği istintâk üzerine merkûmu buraya getirüp habshâneye atmak ve ba'de çok zahmetler ve masraflar çekildikten sonra berâ'etine hüküm verilmek ve evvelce i'dâma şâyân gibi tehdîd olunan merkûm Koko el-yevm Mutasarrıfın manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olmak

Cevâbı

Ahilef Koko mes'elesine dâ'ir olan evrâkın da sûretleri rabt edildi Mutâla'alarından ma'lûm olacağı vechle bu adam cinâyetle maznûn olarak taht-ı tevkife alınmış ve hakkında Molova Mahkemesi'nce edilen mu'âmele taraf-ı bendegânemden şikâyât-ı resmiyye vukû'una mecbûriyet vermişidi Mu'ahharen mahkemelerce cinâyet yerine cünha ile mahkûm edildi Cezâsını da itmâm eyledi merkûm hakkında şimdi vücûdundan bahs olunan teveccühüm ise kârgüzârlığı hasebiyle yol müfettişliğine ta'yîni hakkında Sermühendis Subhi Bey tarafından vukû' bulan teklifi kabûl ile mu'âbir komisyonuna tebliğinden 'ibâretdir Bununla memnûc bir hareketde mi bulunmuş oluyorum Bir insan cünha ile mahkûm olmak değil hattâ hukuk-ı medeniyeden iskât edilmiş olsa yine böyle bir hıdmetde istihdâm olunabilir

Fıkra
24

Altı yedi bin nüfûsı hâvî Ayasu karyesi muhtârları İstirati Galiçeli ve Panayot Kakava karıların kendü hâneleri kapularında oturmalarını men' eden emr-i şedid-i mutasarrıfânesinin ta'dilini taleb etmiş olmak bahânesi ve-

lâkin manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan İstrati İspireli'nin ef-kârına muhâlif oldukları sebab-i aslîsi ile habs olunmak

Cevâbı

Bu adamlar ihtiyâr Meclisi a'zâsından iken 17 Temmuz se-ne 300 târîhli ve fevka'l-âde işâretli 'arîza-i 'âcizânemde dahi beyân olunduğu üzere Ayasu Müdürlüğü'ne bi'l-mürâ-ca'a her gün sokak başlarında oturarak bin dürlü rezâlet ihtiyâr etdiklerinden bahsle bu hâlin men' olunmasını taleb etmiş ve o yolda bir de karâr tanzîmiyle imzâlamış oldukları hâlde kendi taleb etdikleri memnû'iyet i'lân olunduktan sonra tebdil-i tavr ederek ahâliyi evâmîr-i hükûmete muhâlefete teşvîk eylediklerinden dolayı celb ile istintâk altına alınmışlar idi İhtiyâr Meclisi a'zâsından bulunanların böyle zâbita-i mülkiyyeye 'â'id bir kabâhatlerinden dolayı ve istintâkına da mutasarrıflar muktedir değil midir

Fıkra 25 İhtiyâr Meclisi'nin 'azl etdiği Bekci Pire devâm-ı ifâ-yı vezâ'ife ve İhtiyâr Meclisi'ni dinlememeğe hûdserâne emr etmek

Cevâbı

Midillü'nin köy bekcilerini zirâ at şu'beleriyle ihtiyâr meclisleri bi'l-ittifâk intihâb ederler merkeze gönderirler Bekciler mahkemeye gider tahlif olunur andan sonra zirâ'at komisyonu tarafından nişân verilerek hıdmetine gönderilir 'azli lâzım geldiği hâlde dahi zirâ'at komisyonuna mürâca'at edilerek yine mu'âmelât-ı meşrûhanın icrâsıyla yerine başkası intihâb olunduktan sonra hıdmetinden çıkarılır Ayasu İhtiyâr Meclisi şikâyet-nâmede de görüldüğü üzere hiç bir tarafa mürâca'at etmeksizin bekciyi 'azl etmiş ve binâ'en'aleyh hûdserâne mu'âmeleyi kendisi ihtiyâr eylemiştir o cihetle bekci tarafından vukû' bulan mürâca'at üzerine işine devâm etmesini kendisine tavsiye eyledim esbâb-ı meşrûha mevcûd olmasa da bir köy bekcisini hıdmetinde ibkâ eylemiş olsam ne lâzım gelür

Fıkra 26 Müdde'i-i 'umûmî mu'âvini veyâ mustantik veyâ hey'et-i ittihâmiyye birisinin sübût-ı berâ'atinden sonra sebilini tahliye eder ise mahâkim ü nizâmâtın fevkinde duran

Mutasarrıf nizâmen yolu saliverileni habsde durdurmak harekât-ı ‘örfiyyesinden berî olmağla Molovalı üç kişi bir töhmetden dolayı ba‘de’l-istintâk töhmetleri mertebeli sübûta vâsıl olmadığı cihetle sebilleri tahliye olunduktan sonra Mutasarrıf sâlifü’z-zikr üç kişiyi tekrâr derdestle buraya getürmek ve istintâk dâ’iresinde bir işin rü’yetine girildiğide artık zâbita-i ‘adliyye vezâ’ife mahal kalmadığını unudarak gûyâ zâbitâ-i ‘adliyye vezâ’ifini ifâ eder gibi merkûmları bi’z-zât istintâk etmeğe başlamak ve Sakız Hey’et-i İttihâmiyyesi tarafından berâ’etlerine karar verilüp tahliye-i sebilleri bâ-telgraf emr olunması ve emr-i vâkı‘ Müdde‘i-i ‘umûmî Mu‘âvinliği tarafından icrâ kılınması üzerine Mutasarrıf bundan haber-dâr oldukda bir süvâri gönderüp merkûmları esnâ-yı râhda ahz ü girift etdirmek ve ba‘zen habsde ve ba‘zen zâbita nezâreti altında bulundurarak iki ay müddet daha tevķif eylemek ve bundan sonra köylerine gitmeyeceklerine kefâlet almadıkça serbest bırakmamak ve bu sûretle zâbita nezâreti tahtında bulundurulmak mücâzâtı mücrimler haklarında mehâkim tarafından hüküm olunan bir mücâzât iken Mutasarrıf işin ‘âid olduğu mahkeme tarafından berâ’atına gidilmiş adamları zâbita nezâreti tahtında bulundurmak

Cevâbı

Sebilerinin tahliyesini memleketin âsâyışince muzır gördüğüm üç kişiyi ‘Adliye Nezâret-i Celilesi’nin 79 numrolu ve 18 Kânûn-ı evvel sene 96 târihlü tahrîrât-ı ‘umûmiyesinde verilen salâhiyyete istinâden başı boş bırakmamış ve hareketimi 4 Teşrin-i sâni sene 99 târihlü ve fevka’l-‘âde işâretli ‘arîza ile Vilâyet-i Celileye dahi beyân etmişidim Bunların bir müddet mevķûf veyâ mükeffel tutulması câ‘iz olmasaydı Vilâyet hareket-i ‘âcizânemi men‘ ederdi

Fıkra
27

Petra karyesi sâkinelerinden Koniçe Vuli nâm hatunla Apostol Manol beyninde mütekevvîn bir da‘vâ üzerine verilen ve icrâ-yı ahkâmı için ‘Adliyye Nezâret-i Celilesi’nden Vilâyet ‘Adliyye Müfettişliği’ne tahrîren emir gönderilen i‘lâm-ı kat‘iyyü’l-hükm Mutasarrıf’ın umûr-ı ‘Adliyye müdâhalesi ve hürriyet-i mehâkimi bend ü tas‘ib(?) etmesi cihetle hâl icrâ olunmamak

Cevâbı

Böyle bir da'vaya kat'â ma'lûmâtım yokdur Mahkemeden su'âl etdim oraca dahî ma'lûmât olmadığına dâ'ir Riyâset'-den alınan cevâblar rabt olundu Ma'mâfih 'Adliyye Nezâret-i Celîlesi'nden Vilâyet 'Adliyye Müfettişliğine gelmiş bir emrin icrâsına da bendelerinin mâni' olamayacağı umûr-ı bedîhiyyedendir

Fıkra
28

Evkâf-ı Celâliyye bâ-irâde-i şâhâne Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinde dâ'ire-i salâhiyyetinden hâric olup Meşâ-yih-i mahalliyyeye muhavvel ve mevdû' iken ve Apostol Luka Ayasu kıyâsında kâ'in Evkâf-ı Celâliyye'den İbrâhim Dede nâm bir mülkün Çelebi Efendi'nin bir kıt'a senedi resmîsi mücibince takriben yigirmi seneden berü mâlik ve sâhibi bulunurken Mutasarrıf manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan İspireli tarafından keyfiyyet-i hâle haberdâr oldukda Apostol Luka'nın 'aleyhinde olan kîn ü garazını icrâ etmek için mezkûr mülki der-'a'kab gasb etmeği kurup sûret-i tasarruf yolsuz olduğundan bahsle bidâyet mahkemesi huzûruna ikâme-i da'vâ etmesini bura vakıfçısına emr etmek ve da'vâ-bidâyeten redd olunduktan sonra vakıfçının gûyâ vekîli velâkin Mutasarrıfın hâ'iz-i hüsn-i teveccühü avukat Artin Efendi vâsıtasıyla Sakız'da istinâf-ı da'vâ ettirmek ve da'vâ-ı istinâfiyye de redd olunmuş ise de Artin Efendi'nin ücret nâmıyla aldığı yüz lira Vakf sandığından verile idi defâtir-i mahsûsasında el-yevm görünmeyen kaydı bulunması lâzım geleceğine nazaran müdde'î zâhiren vakıfçı iken asıl müdde'î anın arkasında gizlenen Mutasarrıf olmak

Cevâbı

Evkâf Müdiriyyeti'nin bu bâbda olan müzekkere-i 'âcizâ-neme verdiği cevâb-nâme dahi merbûtdur i'kâme-i da'vâ etmesi için mûmâ-ileyhe icrâ-yı tebliğât etmişdim Bu hareketime müdde'îlik sıfatı verilmek isteniliyorsa bi'l-iftihâr kabûl ederim Hâlâ dahî Hükûmet nâmına olarak müdde'îyim Hele eshâb-ı iştikânın yüz lira vekâlet ücreti aldığından ve bununla berâber bendelerinin müşteki olduğumdan bahs etmekten murâdları ne ise istizâh buyrulmasını sûret-i mahsûsa ve resmiyyede olarak istid'â ederim

Fıkra 29 Ahilef Amira'nın köşkün kurbunda tarik-ı 'âmdan bir mîkdâr yeri kendü bağçesi derûnuna almağa tasaddî eyledikde mutazarrır komşuların mahkemeye olunan mürâca'atları üzerine dîvarın men'ci inşâsına qarâr ve bu bâbda i'flâm verilmişken Mutasarraf Ahilef Amira'nın tatyîb-i hâtırı için ser-teftîş ile altı nefer zabtiyeyi mahall-i inşâ'ata gönderüp dîvarın itmâm-ı inşâsına değin orada bulundurmak

Cevâbı

Bu adam Belediye'den bir parça yer satun alarak bağçesine ilhâk için dîvar yaptırdığı sırada komşularından biri gece vakti cebren yıkmaya kalkıştığından bu tecâvüzün men'ci için zâbitaya emir verilmişdi Amira ile komşular beyninde olan da'vâyı da Amira kazanmışdi bi'l-bedâhe ma'lûmdur ki eğer dîvarın inşâsını mahkeme men'ci etmiş olsa idi bu bâbda verdiği hükmün tenfizini müdde'ci olan komşularına havâle etmez idi

Fıkra 30 Virişe karyesi ahâlisinden Palikara'nın bir gemisini bilâ-muhâkeme müsâdere etmek

Cevâbı

Palikara Yûnân tebe'asından olduğu hâlde gemisine 'Osmanlı bayrağı çektiğinden bu sefine Ticâret-i bahriyye Kânûn-nâme-i Hümâyûnu'nun birinci ve ikinci bendleri hükmüne tevfikân zabt ile Meclis-i İdârenin bir sûreti merbût olan 14 Kânûn-ı sâni sene 97 târihli kararı hükmünce satılmışdır Kendisi değil hatta konsoloshânesi bile da'vâya kıyâm etmemişdi Palikara'yı himâyet Konsolosdan ziyâde ashâb-ı iştikâya 'â'id ise o cihet dahi muhâkemede hall olunur

Fıkra 31 Panayot Rifa yûnânîlik iddi'asında bulunsa bile şeref-vârid olan evâmîr-i 'aliyye-i mütevâlîyyeye göre kendüsine yûnânîli nazarıyla bakmaya hiçbir hakkı olmadığı hâlde mücerred gemilerini müsâdere için kendüsine yûnânîli nazarıyla bakmak ve gemilerini bilâ-muhâkeme müsâdere eylemek

Cevâbı

Panayot Rifa da'vâsı 95 Şubatında meydâna çıkmış idi Hâl-buki o vakit tebe'a-i meşkükenin tefriğine dâ'ir elde hiçbir

emr yok idi Kendinin yunanlılığı ise öteden beri tanınmış ve mes'ele-i iflâsının rü'yetine Yûnan Konsoloshânesi tarafından dahî o sıfatla mübâşeret olunarak o sırada Sakız'da bulunduğum cihetle vekâletde bulunan Fâtih Efendi tarafından Konsoloshâne'ye gönderilen takrîrde dahi merķûmun ecnebîliği maķbûl olduğu gösterilmişidi Sonraları dahî alacaklılarından hiç kimse °Osmânlı tebe°asından bulunduğunu iddi°â etmedi Hükûmet'ce tâbî'yyetini mevķi°i şekk ü tahķîķa koymağā lüzûm gösterecek bir vesîle ve münâsebet zuhûr etmedi Gemileri da°vânın zuhûrundan bir ay sonra °Osmânlı bayrağıyla gezdirdiklerine dâ'ir Li-man Riyâseti'nden verilen takrîr üzerine müsâdere edildi Meclis-i İdâre'nin sûreti merbût olan karârıyla satıldı ashâb-ı istikâya bu mu°âmeleden ne dürlü zarar terettüb etmiş ve kavânin-i devlet nasıl ihlâl olunmuş ise oralarını bilemem

- Fıkra 32 Yere nâhiyesi Müdürü kendüsünün Nâ'il-i hüsn-i teveccühü Hasan Bey'i ahâlînin şikâyatına karşı olarak müddet-i medîde müdirlikde ibķā eylemek

Cevâbı

Hasan Bey °aleyhine hiçbir mahkemedem azli mûcib bir hüküm verilmemişdi Ahâlînin şikâyeti ise me'mûr °azlini mûcib olacağına dâ'ir kânûnda bir bend yokdur Binâen-°aleyh ötekinin berikinin söylenmesiyle mûmâ-ileyhi °azl etmedim O da mı medâr-ı töhmet oluyor

- Fıkra 33 Yere Nâhiyesi Müdürü Hasan Bey ekserisini °örfen ve nizâmsızca tahsil etdiği cezâ-yı nakdî paraları hesabının men°-i rü'yeti taraf-ı Mutasarrıfiden emr olunduğunu ve defterleri Makâm-ı Mutasarrıfî'ye gönderildiğini bevân etmek

Cevâbı

Bu cezâ-yı nakdîlerin rü'yet-i hesabını men° etmek değil bi'l°aks bir sûret-i musaddakası merbût olan tezkire ile Cem'iyet-i °ilmiyyey'e ve Belediyeye'ye ve Zirâat Komisyonuna tavsiye ve tenbîh etmişidim

- Fıkra 34 Manzûr-ı nazar-ı iltifâtı olan Ahilef Amira ile Dimitri Amira'nın ihbâr-ı kâzibâneleri üzerine nefsi Midillü ahâlîsin-

den ve ırz ü nâmûs ashâbından Terzi Cuvano'yu mağaza-sından kuvve-i müsellehâ ile ahz u giriftle habs etmek ve sebilini iki üç gün sonra tahliye eylemek

Cevâbı

Bu fıkranın hakikati müdde'i-i ʿumûmî Muʿâvinliği'nin merbût olan cevâbnâmesinden anlaşılır

Fıkra
35

Merkûm Cuvano mütevâliyen ikâme-i daʿvâ etdiyse de hak-kına nâ'il olamayup yalnız en sonunda Mutasarrıf'la merkûm Ahilef'in araları bozuldukda hak-kına nâ'il olmak

Cevâbı

Bu fıkranın hakikati de mezkûr cevâb-nâmede mündericidir

Fıkra
36

Todori Pavlakli ile Fortone birâderleri beyninde mütekevvin olup bidâyeten rü'yeti henûz bitmemiş olan bir daʿvâya dâ'ir verilen bir kıt'a lâyiha nizâma müstenid olduğu Hâkim Efendi tarafından tanılıp kabûl olunmuş iken muhâkeme Mutasarrıf tarafından men' olunmak ve bu sûretle daʿvâ yüz üstüne kalmak

Cevâbı

Bu bâbda faziletli Hâkim Efendîden alınan cevâb-nâme ile Mahkeme-i Şer'iyeye Baş-kitâbeti'nin varakası rabt olundu Mes'ele-i mezkûrede ta'yîn-i mercî sâhib-i husûsiyyeye â'id olduğu meydânda ve bir mülkün cihâz tarikiyle verilmiş olması mahsûlünden mütevellid daʿvâların da cihâzdan hâdis olan münâza'alar gibi ve Depothâne ma'rifetiyle rü'yet olunmasını icâb etmeyeceği ise rütbe-i bedâhetdedir

Fıkra
37

Bayram-zâde Ahmed Bey bir zeytünliğini başkasına satmış iken Mutasarrıf mezkûr zeytünlik Mekâtib Sanduğu'na ʿâ'iddir bahânesiyle mu'âmele-i bey' ü fûruhtanun feshi için ikâme-i daʿvâyı Ma'ârif Cem'iyeti'ni ta'yîn eylemek ve Cem'iyet-i Ma'ârif öyle bir daʿvânın nizâmsızlığına ve haksızlığına nazaran ikâmesinden icnîtâb eyledikten sonra kendüsi müdde'i olmak ve tarafından o zamân müdde'i-i ʿumûmî mu'âvinini bulunan Tevfik Bey'i tevkil eylemek

Cevâbı

Ma'ârif Cem'iyeti a'zâsından ba'zıları böyle bir mes'ele çıkardılar ikâme-i daʿvâ için Cem'iyet Re'isi olan Müftî

Efendi tevkîli kabûl etmediğinden Hükûmet nâmına olarak bendeleri bir vekil göndermişdim. Mahkemece Ahmed Bey'in hakkı tebeyyün eyledi Mes'ele hitâm buldu Hükûmet nâmına ikâme-i da'vâ etmek memnû' bir hâl midir Eğer verdiğim vekâletnâme tarafeynin teşkiline kâfi olmazdıysa mahkeme nasıl kabûl etmiştir

- Fıkra 38 Terma karyesinde kâ'in ve mine'l-ka'dim Dâ'ire-i Belediyeye 'â'id olup i'âne-i 'umûmiyye ile ta'mir olunan ılıcaları gûyâ yüzlerce seneden evvel yapılan bir vasiyet-nâmeye istinâden Dâ'ire-i Belediyeden olup Cem'iyet-i 'ilmiyye'ye vermek

Cevâbı

Bu ılıca Sarıca dedikleri mahaldedir ki meşrût-ı lehi mün-deris olan Mehmed Bey vakfına 'â'id olduğu dokuz yüz yigirmi sekiz târihinde tanzim olunmuş olan ve el-yevm Cem'iyet-i 'ilmiyye'de mevcûd bulunan bir vakfnâme ile sâbitdir meşrût-ı lehi Munderis olan bir vakfın mekâtib-i İslâmiyyeye verilmesi de hatâ mı imiş

- Fıkra 39 Herse ve Petra ve Vira ve Masatopo karyeleriyle kurâ-yı sâ'irede efrâda ve cemâ'ata 'â'id bir takım emlak satilup es-mânı müştereken köyler mekâtibine verilmeyüp münhasiren mekâtib-i İslâmiyyeye verilmek

Cevâbı

Bu köylerde satılan yerler 'avârız-ı islâmiyyeden olarak Molova Cem'iyet-i 'ilmiyyesi tarafından fûruht olunmuşdur Hıristiyanların buna hakk-ı iştirâkleri var ise Cem'iyet 'aleyhine bidâyeten ve istinâfen ve temyizen buradan İstanbul mahkemelerine kadar ikâme-i da'vâ edebîlürler

- Fıkra 40 Kapi karyesi ahâlisinden Galino, Kalonya Manastırı mes'elesindeki mesleği Mutasarrıf'ın hoşuna gelmemiş olması sebab-i aslîsi velâkin efrâd-ı ahâliden tarafeyni sulh etmekte ve bu sûretle mahkeme-i bidâyet vâridâtını sektelendirmekde olması bahânesiyle cebren ahz ü girift olunmak ve bilâ-muhâkeme burada bir ay müddet durdurulmak

Cevâbı

Kapiye'e (34) ahâlisinden Galino buraca sevâbık-ı seyyi'e ile meşhûr olarak geçende emvâl-i emiriyenin tahsiline mâni° olduğu Mânde-mânde Teftişi tarafından beyân olunmağ, la celb olunarak hakkında iktizâ eden mu'âmelenin icrâsı Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvinliği'ne havâle edilmişidi Hakkında isnâd olunan cürüm istintakında lâyıkiyla sâbit olmamak cihetiyle mustantik tarafından delâ'il-i cedîde zuhûruna kadar men°-i muhâkemesine karâr verilmişdir Nitekim bir sûreti rabt olunan mustantik karârından dahi anlaşılır ashâb-ı iştikâ mazlûm olduğunu iddiâ ettikleri adamın mahkemece ne ile maznûn olduğunu bile tahkik edememiş

Fıkra
41

Vilaskot karyesi sâkinlerinden bir kişi ednâ bir sebep ile gece vaktinde derdestle zabtiyeler tarafından darb olunarak habs'e atılmak ve müte'essiren çend rûz mürûrun-da vefât etmek hâline getirilmek

Cevâbı

Takriben dört sene evvel öyle bir da'vâ zuhûr etmiş ve o zamân Rusya Konsolos'u vekî'li bulunan ve el-ân hükûmetle münâsebeti münkatı° olan Mösyö İzvilaric da'vâ-da hâzır bulunmak üzere Meclis-i idâreye gelmişidi Rusyalıyı darb u habs etmekle müttehem olan °Ali Mülâzim çağırıldı ve henüz usûl-i muhâkemât-ı cezâ'îyye Meclis-i İdârede cârî olmadığından kâ'ide-i kadîmesine tevfiikan isticvâba başlanıldı Mösyö İzvilaric °Ali Mülâzimi görünce bu adam öyle mu'âmelede bulunmaz dedi andan sonra bir daha da'vânın arkasını aramadı

Fıkra
42

Merkûmun tebe'asından olduğu Rusya Devletinin buradaki Konsoloshânesinden bu bâbda ikâme-i da'vâya sebebiyet verilmek ve da'vâ henüz bitmemek

Cevâbı

Dört yıldan beri ikâme ettiği da'vâyı ta'kib etmesi için Midillü ashâb-ı iştikâsı Rusya Konsolosunu iknâ'a muktedir olsalar idi şimdi şikâyetnâmelerine böyle bir mâlâya°nî daha 'ilâvesine muhtâc olmazlardı

- Fıkra 43 Cemâ'atın paralarını gûyâ sû'i isti'mâl etmiş velâkin şim-diye kadar bir gûne sû-i isti'mâlâtı meydâna çıkarılama-mış olan Oskoplu karyesi ehl-i islâmları bilâ-muhâkeme hayli günler mahbûs olmak

Cevâbı

Oskoplu islâmı hakkındaki da'vâ çâkerlerine selefimden intikâl etmiş bir mes'eledir Bu adamlar yalnız cemâ'atın parasını sû-i istimâl etmek değil bir de virgüye para zamm etmek ile maznûn idiler 'aleyhlerine ikâme-i da'vâ etmek üzere ahâli tarafından bir de vekil ta'yîn olunmuş idi usûl-ı kadîme hükmünce Meclis-i İdârede isticvâb olundular virgüye zamm mes'alesi tebeyyün etmedi sû-i isti'mâl olunan cemâ'at emvâl ü emlâki ise Cem'iyet-i 'İlmiyyenin tasarrufuna geçerek şimdiki hâlde mekâtib-i İslâmiyyeye birbiri üzerine senevî on bin guruşdan zi-yâde irâd vermektedir

- Fıkra 44 Valaskot karyesi muhtârları mutasarrıfın mazhar-ı hüsn-i teveccühü olan Hüseyin Efendinin hukûk-ı tasarrufiyyesi idüğü iddi'âsında bulunduğu karye civârındaki bir mer'âya gûyâ kendülerinin hakk-ı tasarrufları olduğunu beyân etdikleri cihetle karârname yogiken habse atılmak ve se-billeri ba'de mahkeme tarafından tebligât-ı icrâ olunduk-dan ve mekâtib-i İslâmiyye'ye teberruan bir mikdâr şey vermek şartıyla Hüseyin Efendi ile uzlaşmağa mecbûr ol-dukdan sonra tahliye olunmak

Cevâbı

Bu mes'ele dahi çâkerlerine selefimden intikâl etmiş bir da'vâdır mer'â hakkında cereyân eden mu'âmeleye dâ'ir Cem'iyet-i 'İlmiyye riyâsetinden ve habs olunan adamlara dahi o zamân Müdde'i-i 'umûmî Mu'âvini bulunan Hüsnî Bey'den alınan varakalar rabt olundu ashâb-ı iştikâyı gücendirmemek için vakfiyyeleri ibtâl etmek ve me'mû-rîn-i hükûmete karşı duranlar mes'ûl tutulmamak mı lâ-zım gelürdi

- Fıkra 45 Vrîşe karyesi mu'teberânından sekiz on kişi umûr-ı ce-mâ'atı esnâ-yı idârede sû-i isti'mâlât etdiklerinden bahsle derdest ve habs olunmak ve yigirmi senelik hesâb istenil-

mekde ve gâh köylerine gönderilerek ve gâh tekrâr buraya getirilerek üç seneden berü mü'ezzâ olmak ve haklarında bir hüküm ve karâr i'tâsını defa'âtle istedikleri hâlde bir gûne hüküm ve karâr verilmemek ve rü'yet-i muhâsebeye taraf-ı mutasarrıfiden me'mûr kılınan Vasil Yani işini ba'de'l-ifâ muhâsebâtı teslim için zahmetinin ücretini istediği cihetle habs olunmak ve ücretinin verilmemesi merkûm sekiz on kişiye emr olunmak

Cevâbı

Vrişe karyesi halkı iki vekil ta'yîn ederek muhtârların rü'yet-i hesabını resmen istid'â etmişler idi işe başlanıldı fi'l-hakika yığirmi senelik bir karışık hesab olduğundan ve sû-i istî'mâl ile maznûn olanların kimi ahâdden ve kimi ihtiyâr meclisi takımından bulunmak cihetiyle merci'ler ta'dâd eylediğinden da'vânın henûz hitâmı kâbil olmadı Hükûmet köylünün istid'âsını red mi etmeliydi Bu hesabın rü'yetine Hükûmet tarafından hiç kimse ta'yîn olunmadı Böyle bir hesab mes'elesiyçün hiç kimsenin habs olduğuna da yokdur Eğer var ise müdde'î meydâna çık-sun da ikâme-i da'vâ itsün

Fıkra
46

Mahkeme-i Bidâyet Cezâ Dâ'iresi A'zâsından Necâti Efendi ile Vasil Mandra ifâ-yı vezâ'if-i me'mûrelerince Mutasarrıf'ın esîr-i nüfûzu olmağı istemedikleri ve vicdânlarından başka kimseyi dinlemedikleri cihetle me'mûriyetlerinden 'azl ve hatta Necâti Efendi bir bahâne ile kırk altı gün habs olunmak

Cevâbı

Necâti Efendi a'zâlıktan 30 Mayıs sene 96 târihi ile vilâyete takdîm olunan 'arizaya cevâben 19 Teşrin-i evvel sene 96 târihiyle zeylen gelen emr üzerine ihrâc edilmişidi Tevkîfinin sebebi ise 19 Eylül sene 96 ve 28 teşrin-i evvel sene 96 târihlerinde Vilâyete gönderilen 'arizalardan ma'lûm olur Vasil Mandra'ya gelince bu adam tuz kaçakçısı olduğuna dâ'ir vilâyete takdîm olunan 19 Hazîrân sene 96 târihli 'arizaya cevâben 21 Teşrin-i evvel sene 96 îarihinde zeylen gelen emr ile mahkemededen tard edilmişdir ki iki mes'eleye müteferri' olan evrâkın da birer sûreti merbûtdur

- Fıkra 47** Mutasarrıfın esîr-i nüfûzu olan Tefvik Bey ile Artin ve Es'ad Efendiler Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvinliği'nde buldukları müddetde şimdiki Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini ile şimdiki Hâkim efendi habshânelerden beriyü'z-zimmeleri çıkarmağa haftalarca hasr-ı iştiğâl edecek derecelerde müstantik karâr-nâmesi veyâ mahkeme karârı olmaksızın habshâneleri bir takım külliye beriyü'z-zimme ve bir takım kısmen müttehem adamlar ile doldurmak

Cevâbı

Ashâb-ı iştikâ beriyü'z-zimme ve kısmen müttehem adamlarla habshâneler toldurulmağı Tefvik ile Artin ve Es'ad Efendilere isnâd etmekte olduklarından böyle bir hâl vâki' ise onların mes'ûl tutulması ve bu hâlin vukû'una bendeniz sebep olmuş isem anın dahi mûmâ-ileyhim tarafından beyân olunması lâzım gelir Şimdiki Müdde'î-i 'umûmî Mu'âvini Efendi burada mevcûd olduğundan kimin zamânında ve kimin emriyle tevkif olunmuş ne kadar adam tahlis ettiği kendisinden istizâh buyurulabilir bu fıkroda hâkim efendinin tevkifhânedan adam çıkardığını beyân ediyorlar ki sahîh ise mûmâ-ileyh hakkında mes'ûliyeti dâ'î olmak lâzım geleceğinden o cihet dahi bi't-tabî' kendisinden su'âl olunur

- Fıkra 48** Apostol Şimandri ile Vasil Vasila beynindeki da'vâya dâ'ir Midillü Ticâret Mahkemesi'nden Sakız Ticâret Mahkemesi'ne keşide olunacak bir telgraf-nâme zabt ve men' olunmak

Cevâbı

Bu kadar bedihîyü'l-butlan bir iftirâya ne denilür hakıkında isnâd olunan fi'li istesem de yapmağa muktedir olamayacağım meydândadır ashâb-ı iştikânın delillerinde olan kuvvete bu da açık bir nümüne oluyor

- Fıkra 49** Midillü Metropolitî'nin Piki karyesi Papası'na gönderdiği bir kıt'a mektûb Papas'ın hânesinden ahz ü zabt olunmak

Cevâbı

Piki Vak'ası 8 Temmûz sene 99 târihiyle ve üç yüz on bir numrosu ile Vilâyete takdîm olunan merbût 'arızada

mündericdir Papas Efendi vak'ının muharriklerinden 'add olduğu için Zâbita-i 'Adliyye Me'mûrları Nizâmî'na tevfikân hanesindeki evrâk'da tutmuşlar idi arasında ihtimâl ki Despot Efendi'nin kâğıdı da vardır

Fıkra 50 Vilâyet tercemânı sâbık İpokrat Tavlaryos'dan Midillü tercefânı Teofrastos'a gönderilen bir kıt'a mektûb ahz ü zabt olunmak

Cevâbı

Tavlaryos Efendi'nin bendelerinin ma'zûliyyet-i muvakkatem zamânında tercemân Teofrastos Efendi'ye gönderilen mektûb elden ele dolaşa dolaşa çâkerlerine kadar gelmişidi me'âli italyanları tesâhüb ve Hükûmeti tezyîf ve tahkirdan 'ibâret olduğundan orada bir ecnebi mes'ele si dönüp dururken Vilâyet Tercemânî'nin Sancak Tercemânî'na Hükûmet 'aleyhine sözler yazması cây-ı dikkat olduğundan Vilâyet'e takdîm olundu Tavlaryos Efendi'nin 'azlini mûcib olan esbâbdan biri de bu mektûbdur.

Fıkra 51 Molova Metropolitidi ile ahâli beyninde husûl-ı i'tilâf için ahâli tarafından hüsn-i rızâ ile imzâ olunmakda olan bir 'arz-ı hâl ve Metropolitidliğin da'vet-nâmeleri ahz ü zabt olunmak

Cevâbı

'Azr-ı hâl denilen şey taraf-ı sâmi-i sadâretpenâhi'ye Patrikhâneye gönderilmiş bir emr 'aleyhine yapılan bir varakadan 'ibâret olacaktır ki anın da bir sûret-i musaddakası merbûtdur Metropolitidliğin da'vetnâmelerinden murâd dahi Egirvüz (Egriboz olması lâzım) halkının tutduğu varakadan başka bir şey olmasa gerekdir o mes'elenin tafsilâtı da Vilâyet-i Celiley'e 23 Mart sene 300 târihi ve elli numrosu ile takdîm olunan ve sûreti merbût bulunan 'arızada mündericdir.

Fıkra 52 Himâyesini istid'â etmiş olan Tolmîdi'nin acentası olduğu Bozca-ada Vapuru'nu ve Dimitri Amira'nın acentası bulunduğu Yahyâ Kumpanyası vapurlarını iltizâm için sâ'ir kumpanyaların 'aleyhinde bulunmak ve bu sûretle murâkabet-i sefenin umûr-ı ticâriyyeye getirdiği fâ'ideyi sektelendirmek

Cevâbı

Gerek Bozca-ada Vapuru ve gerek Hamîdiyye Kumpanyası vapurları Osmanlı bayrağı altında geşt-ü-güzâra başladıklarından bi't-tabîc Hükûmet'ce iktizâ eden mu'âvenete mazhar olmuşlardır Memâlik-i pâdişâhîde iskeleden iskeleye vapur işletmek devletin hakkı olduğuna dâ'ir bu kadar zamândan beri uğraşdığım mes'ele Bâb-ı 'âlice bi'l tarâf ma'lûmdur Midillü halkını farz-ı muhâl olarak iddi'â ettikleri gibi rekâbet-i mevârideden müstefid etmek için devletimin ecânibe karşı hukûkunu fedâ eylemeğe kendimde bir mecbûriyet göremem ma'mâfih vapurlar beyninde rekâbet o kadar cârî oldu ki buradan İzmir'e bir guruşa kadar adam taşıdılar

Fıkra
53

Yerliden olup hıdmet-i devletde ihtiyarlanmış ve vezâ'ifini sâdikâne ifâ etmiş bir çok adamları bilâ-muhâkeme me'mûriyetlerinden 'azl ve yerlerine evâmîr ü işârâtına mu'tîc sû'-i ahvâlli giridliler ve bir takım arnabudlar ta'yîn etmek

Cevâbı

Bilâ-muhâkeme me'mûriyetlerinden 'azl etdigim yerliler kimlerdir sû'-i ahvâl ashâbından hangi giridli veyâ arnavûdu onların yerine ta'yîn etmişim beyân olunsun bir de me'mûr 'azl ve nasbına ahâli ne karışur

Fıkra
54

Cinâyet irtikâbından dolayı İtalya'ya gönderilmiş olan velâkin manzûr-ı nazarı iltifâtı bulunan Dimitri Amira Osmânlı postasının çarşudaki şu'besi me'mûriyetine ta'yîn olunmak ve kefâlet itâ edüp etmediği de mechûl olmak

Cevâbı

Dimitri Amira'nın çarşı şu'besinde istihdâmını bendeniz tavsiye etmişidim Posta idâresi tarafından ondalık ile ta'yîn olundu şimdi isti'fâ ediyor Fakat şu'be açıldıktan sonra posta vâridâtı bir hayli tezâyüd eylediğinden İzmir müdiriyyeti isti'fâsını kabûl etmiyor Kendisine ondalık yerine ma'âş vermek istiyor Kefâlet lâzım olup da itâ etmemiş ise orasını bi't-tabîc Posta idâresi düşünür Cinâyetle İtalya'ya gitmiş bir adam mahkûm olsa koyuverilmezdi beriyü'z-zimme çıkdı ise bir kerre maznûn ol-

ması istihdâmına mâni° olamaz bunun kullanıldığı iş iş uşaklık kabilinden olarak bir postacılıktan °ibâretdir Husûsiyle ben kendini yalnız tavsiye etdim istihdâm eden Posta idâresidir Dünyâda adam tavsiye etmek de mi cerâ'imden ma°dûd olacak

Fıkra
55

Kurânın bu°d u mesâfesi ve memleketin efkâr ü menâfi°i gözedilmeksizin ve keyfiyet velev yalnız kâ°ide yerini bulmak için olsun Meclis-i Idâreye konulmaksızın yeniden altı mahkeme teşkiline Hükûmet-i seniyyeye lüzûm göstermek ve °Adliyye Nezâret-i Celilesi°nin izni olmaksızın rü'esâ ta°yin etmek ve rü'esâ iktidârsız ve ma°lûmâtsiz ve bir takımı da sinn-i nizâmîye gayr-ı bâliğ olmak ve biri olan Mustafa Efendi hıdmetce vefâsızlıktan dolayı mahkeme kitâbetinden kovulmuş bulunmak ve mehâkim-i mezkûre hâsılâtından idâre olunduğuyçun bahânelerle da°âvî tekvîn olunmak ve zikri °ayb nizâmsızlıklara sapılmak ve ni°met-i °adâlet yakışmaz alçaklığa vardiirilmek

Cevâbı

Mahkemenin tekessüründen şikâyet ashâb-ı istikânın muharrikleri gibi halkı soymakla tahsîl-i servet etmiş olan gürûha mahsûsdur Kurânın bu°d-i mesâfesi düşünülmediyse nâhiyelerin teşekkülünde düşünülmemiş olacak nâhiyeler ise üçü ibtidâ-yı me°mûriyyet-i °âcizânemde mevcûd idi Üçü bendenizin ma°zûliyyet-i muvakkate zamânında teşkil olundu O zamân Kurânın bu°d-ı mesâfesi mütenâsib olup da mahkemeler yapıldıktan sonra mı bu tenâsûbe hâlel getürdi Ahâlinin fikr ü menfe°ati ihkâk-ı hakk için yarım sâ°atlık bir yere mi yoksa bir günlük bir yere mi gitmekde olunduğunu dünyâda kim cây-ı tereddüd °add edebilür ki mahkemelerin teşkilini °arz etmekde halkın fikr ü menfâ°atini düşünmediğime ta°rîz câ°iz olabilsün Bu adamların ta°rîzâtı farz-ı muhâl olarak vârid olsa çâkerlerine değil mahkemelerin teşkili hakkındaki ma°rûzâtımı kabûl eden devâ°ir-i °âliyyeye °â°iddir Mahkemelerin teşkil ve re°islerinin ta°yin olunduğu zamân vâli-i sâbık devletlü Paşa Hazretleriyle °Adliye Müfettişi sa°âdetlü °Asım Bey birlikde olarak fenâ havâli bir mevsimde cezîreyi devr etmişidik Re°isler bi°l-müşâvere

intihâb olundu ‘Adliye Nezâret-i Celilesine de o sûretle ‘arz edildi Mehâkim rü’esâsının hâlâ işlerinde devâm etmesi mes’elesi 23 Mart sene 300 târihinde kırk dokuz numrosu ile takdîm etdiğim ‘arizada şerh ü izâh edilmişidi yanlış bir hareket etmiş olsam elbette ‘Adliye Nezâret-i Celilesinden veyâhûd Vilâyetden men° edilür idi Re’isler ma’lûmâtsiz sinn-i nizâmiye gayr-i bâliğ hıdmetce vefâsız olsalar idi ta’yinlerini Encümeni ‘Adliye kabul etmezdi ashâb-ı iştikânın müfritliğini bi-edebliğini gösterecek bir fıkrada İrâde-i ‘aliyye ile teşkil olunan mahkemelerin hâsılâtından idâre olunduğu için de‘âvî tekvin etmek ve zikri ‘ayb olacak nizâmsızlıklara teşebbüs eylemek ve ni°met-i ‘adâlete yakışmaz alçaklığa kadar iş yaptırılmak sözleridir

Hâlâ teşekkül etmiş nazarıyla bakılamayan ve binâen°aleyh masrafını çıkaramayan Herse Mahkemesi istisnâ olunduğu hâlde diğer beş mahkemenin ma‘âş ve masraflarını yalnız mesâ’il-i hukûkiyyeden ma‘a-ziyâdetin ifâ etmekde olduğu Müdde’i-i ‘umûmî Mu‘âvinliğine göndermekde oldukları hesâblarla sâbitdir

Umûr-ı ‘adliyyeye müdâhale etdiğime dâ’ir beyân-ı şikâyet eden zevât mehâkim-i mevcûdeyi resmen tahkîr ettiklerinden ‘aleyhlerine ikâme olunacak iftirâ da‘vâlarının biri de mevâdd-ı müştekâ-bihânın bu fıkrasıdır

Fıkra 56 Mahallî ahâlisinin re’yini sokmaksızın re’y-i hõdu ile mezkûr bidâyet mehâkimi a‘zâsını ta’yin etmek

Cevâbı

Nevâhî mahkemeleri birer sûreti merbût olan muharre-rât-ı ‘aliyye hükmünce ticâret mahkemesi usûlünde teşkil olunacağından ve ticâret mahkemesinin a‘zâsını ise Encümeni-i ‘Adliyye intihâb ve ta’yin edeceğinden vâlî-i sâbık Devletlû Pâşâ hazretleri ve ‘adliyye müfettişi sa‘âdetlû Beyefendi ile berâber devrede bulunduğumuz hâlde bu mahkemelere a‘zâ araşdırılmış ve muktedir olabilenleri Encümeni-i ‘Adliyye tarafından intihâb ve ta’yin olunmuşdur

Fıkra 57 A'zâ-yı merkûmeden yalnız bir kaçının isimlerini re'y sormak için değil sırf bir usûl ve kâ'ideden 'ibâret kalmak için nefis-i Midillü Dâ'ire-i Belediyyesi re'isiyle Meclis-i İdâre a'zâsından birine bildirdiği ve cevâben Polihnit karyesi Bidâyet Mahkemesi a'zâlığına ta'yîni istenilen ve ahvâl-i seyyi'esi ma'âlûm olan İstirati Vali'nin ta'yinine i'tirâzât-ı mühimme 'arz olunduğu hâlde merkûmu ta'yîn eylemek ve ba'de merkûmun 'azliychün ahâlî tarafından istid'ânın takdîm olunmuşiken mazhar-ı nazar-ı iltifâtı olduğu için me'mûriyetlerinden infikâk ettirmek

Cevâbı

Kimsenin ismini ne re'y sormak ne kâ'ideye muvâfık olmak için kimseye bildirmediğim Yalnız bildiğim yerlerde a'zâlığa lâıyk adam kimler olduğunu o zamân şifâhî olarak i'timâdına mazhar olan Kompa ile Marinodan istifsâr etdim Meclis-i İdâre a'zâsından biri veyâ Belediye Re'isi Encümen-i 'Adliyyenin ta'yîn edeceği a'zâya neden karışacak ve mes'elenin Encümen-i 'Adliyye'ye 'âid olduğu ma'âlûm iken bunlardan resmî re'y almağa neden mec'bûriyet gelecek İstirati Bali'nin (35) a'zâlığına vâkı'â i'tirâz vukû' bulmuşdu fakat ta'yîninden sonra vukû bulan i'tirâza hiçbir delil gösterilmedi Da'vâ-yı mücerrede bir 'adliyye me'mûrunun infisâline nasıl sebep olabilir İstirati Bali nüfûs-ı mektûme haber vermek gibi Hükûmet'e ba'zı hıdmetler etmiş olduğundan bi't-tabî' benderince mültefit idi Devletin menâfi'ine çalışanlara iltifât etmekle müftehirim

Fıkra 58 Mehâkimin teşekkülünden dolayı ef'âl-i cürmiyye azalacak yerde çoğalmak ve Molova'da bir senede dört katil vukû' bulmak ve Zeytünli'den Molova'ya bir kız ile berâber gitmiş olan bir adam ortalıktan gâ'ib olduğu gibi kızın hânedan hâneye gezdiği mütevâtir iken ve vukû'-ı hâl ba'zı efrâd-ı müslimenin şehâdetiyle sâbit iken efrâd-ı merkûme habs olunmak ve ba'de sebîlleri tahliye olunduktan sonra bir daha şehâdet etmek mec'bûriyetine gelmeleri için anlar dahî ortalıktan nâbûd olmak

Cevâbı

Mehâkimin teşekkülü cerâ'imin azalmasını mücib olacağı ashâb-ı iştikâya mahsûs bir hikmetdir Molova'da bu sene dört katil vukû' bulduğu da kizb-i sarıhdır O hikmetle bu rivâyet doğru dahi olsa Molova Mahkemesi bendenizin me'mûriyetimden bir hayli zamân evvel mevcûd idi Dört katil mâddesinin yeni teşkil olunan mahkemeler dâ'iresinde zuhûr etmeyüp de zâten mahkemesi mevcûd olan Molova'da zuhûr etmesi mahkeme cerâyimi taklil etmese bile tezyîd etmediğini isbâta kâfidir Zeytünliğe gelen kız mes'elesini Petre'de bulunduğum zamân istîzâh etmişdim Da'vâ Zâbıta-i mülkiyenin elinden, çıkararak Molova Mahkemesine düşmüş bir mes'ele olduğundan lâzım ise işin ne hâl kesb eylediği oradan istîzâh olunabilür

Fıkra
59

Grigor Mandra keyfiyeti sekiz seneden berü rü'yet ve evâmiri 'aliyye ile iltizâm olunduğu hâlde hâlâ bilmemek

Cevâbı

Grigor Mandra meselesi muhâberât-ı resmiyyede Ligor Mandıra da'vâsı ta'birıyla zikr olunmaktadır 15 Teşrin evvel sene 96 târihinde verilmiş ve 15 Nisan sene 97 târihinde hükm-i kat'i hâlini almış bir i'lâm-ı gıyâbi ile hitâm bulmuşdur Tecdidine çalışılır (çalışılıyor olacak) taraf-ı 'âcizânemden muvâfakat görülemiyor Buna dâ'ir vilâyete en sonra takdîm ettiğim 18 Nisân sene 300 târihli ve yüz otuz iki numrolu 'arızada tafsilât-ı keyfiyyet 'arz olunmuşdur

Fıkra
60

Dersa'âdet'e i'zâmı evâmiri 'aliyye ile bi'd-defa'ât emr olunan Kalonya Manastırı Gomnos'u ve Mutasarrıf'ın müstazıllı cenâh-ı himâyesi Bedeon nâm keşiş Patrikhâneye tahkiren Mutasarrıfın ihbârâtıyla hânedan hâneye nakl etdirilmek ve Dersa'âdet'e i'zâmına değin iki sene mürûr etmek

Cevâbı

Bu Gomnos hakkında cereyân eden muhâberât lâzım ise takdîm olunur Kendisi geçenlerde Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne gönderilmiş ve alınan evâmire nazarân hüsn-i kabûle mazhar olmuşdur

- Fıkra 13 Zilka'de sene 1292 târihli fermân-ı zî-şân-ı Şâhânenin ahkâm-ı münife-i sarıhasına muğâyir olarak 'alâkadârların istid'â ve da'vâsı yoğiken eytâm-ı hıristiyâniyyenin taksîm-i emvâline tasaddî etmek

Cevâbı

Burada İslâmın eytâmı için de bir sandık teşekkül etmemişdir Ba'zı menâfi'-i mahalliyyeyi müzâkere için mu'teberândan mürekkeb bir hey'et tertîb olunmuş idi O sırada eytâm mes'elesi meydâna konuldu Eytâm Nizâmnamesi okunuldu İslâm için yapılacak cem'iyet hıristiyânlar tarafından da beğenildi Muhtelit bir sandık teşkil için bir karâr verildi Müdürleri nasb olundu Ba'zı müşkilâtını müzâkere etmek için komisyonlar teşkil edildi Karâr tahtına alındı o zamân Dersa'âdet'de bulunan Despot Efendinin 'avdetlerinden sonra hıristiyân cemâ'ati bu sûrete muvâfaqat etmedi Hükûmet dahi bi't-tabi' 'indullah hâsıl olacak mes'uliyetle berâber keyfiyeti kendi re'y ü ihtiyârlarına terk eyledi Eytâmın taksîm-i emvâline vakit ve nasıl karışılmış ise mâdde ta'fîniyle beyân olunsun

- Fıkra 61 Paskalya gibi mezhebece büyük yortular merâsiminin icrâ-yı (icrâsı olacak) esnâsında bir kol zabtıye göndermek 'âdet-i kadîmini lağv eylemek ve dürlü dürlü tedâbir ü vesâ'ite mürâca'atla bir takım mezmûmü'l-ahvâl karıların mezheblerini tahvil etdirmeğe ve yüzlerce senelerden berü karındaş gibi geçiren İslâm ve Hıristiyân vatandaşları beynine mürâkabât ve münâza'ât-ı mezhebiyye tohumunu ekmeğe çalışmak ve Midillü cezîresindeki metropolidler ile Midillü sancağına tâbi' Yunda kazâsı piskoposuna karşı mu'âmelât-ı tahkiriyyede bulunmak ve Molova metropolidinin 'aleyhine 'arz-ı hâl tanzîm etdirdiği hâlde lehine imzâ olunan 'arz-ı hâller Mutasarrıfın nâmına olarak men' olunmak ve metropolidi sıfat-ı me'mûriyetinden iskât ve metropolid-hânesinin emlâkini gasb ve metropolidliğin 'â'idâtını tevkîf ve Meclis-i 'Umûmiye 'akd ü izdivâc için izin-nâmeler itâ ve şunları da Hükûmet'in ma'lûmât-ı tâmmesi tahtında icrâ edecek derecede metropolidin hilâf-girânına cesâret vermek ve metropolidin Hükûmet'e mürâca'atları külliyyen semeresiz kalmak

Cevâbı

Mezhebce büyük yortular merasiminin icrâ-yı esnâsında bir kol zabtiye bulundurmak gibi mu'âmelât-ı teşrifâtiye icrâsına dâ'ir bir emr ve nizâm yokdur Despot Efendi'nin böyle bir tevkîre salâhiyyet-i nizâmiyyesi var ise iktizâ eden makâmâta mürâca'atla bir emir istihsâl etmeliydi Tahvil i mezheb eden kadınların merbût mazbata ve inhâ ile 'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i celilesi'nden vârid olan tahrîrât-ı 'aliyye sûretlerinden anlaşılacağı üzere kavâ'id-i müttehize-i devlet iktizâsınca İslâmiyeti kabûl olunmuşdur Yüzlerce senelerden beri kardaş gibi geçiren İslâm ve Hıristiyân vatandaşları beyninde rekâbet ve münâza'a-i mezhebiyyeye bu mâdde sebep oldu ise ta'rizât-ı vâkı'a bendelerine değil 'Adliyye ve Mezâhib Nezâret-i celilesine 'â'id olur Metrepolid 'aleyhine 'arz-ı hâl tertîb edenler doğruca Hükûmete getürmekde idiler bir salâhiyyet-i nizâmiyyem yok idi ki men' edeyim 'arz-ı hâlî kendim tanzim etdirmek bahsine gelince ma'lûmdur ki ahâlî Hükûmet'den hoşnûd iken bir despot aforosu ihâfesiyle Hükûmet 'aleyhine mahzar tertîb etdirebilür Fakat hoşnûd olan ahâlîyi despot 'aleyhine 'arz-ı hâl tertîb etdirmek için Hükûmet'in icbârdan başka hiç bir vâsita-i mü'essiresi bulunamaz Kalonya despotunun 'aleyhinde bulunmak için kimi icbâr etdim ise gösterilsün Lehine olarak tertîb olunurken men' etdiğimden bahs olunan 'arz-ı hâl mes'elesinin elli birinci fıkrada dahi mezkûr olduğu cihetle cevâbı orada verilmişidi Kalonya despotunun hılâfgîrânı kiliseye müta'allik husûsâtda bir cürm ihtiyâr etmişler ise men' ve te'dibleri bi't-tabî' me'mûrin-i mülkiyyeye değil me'mûrin-i rûhâniyyeye 'â'ididir Despot Efendinin mâdâm ki bu mesâ'ilde Hükûmet'e etdiği mürâca'atlar semeresiz kalmışdır ve mâdâm ki o mürâca'atları semeresiz bırakmamak Hükûmet'in vezâ'ifindedir niçün mâfevkine beyân-ı kâl ile şikâyatının istimâ'ı ve metâlibinin is'âfı hakkında bir emir istihsâl etmemiş Metrepolidler mu'âmeleden müşteki iseler muhâkeme kapısı açıkdır

nesiyle oradan kal'a hâşîşânesine ilkâ ve gece vakti Pikbi karyesine ma'a yürü bir bölük asker sevk ile karye istilâ ve etrafı ihâta ve mu'teberândan yigirmi iki kişi girift ü bend ve kasabaya nakl ile kal'a hâşîşânesine ilkâ ve mu'teberân-ı merkûmenin aleyhine evrâk-ı istintâkiyyede muharrer iftirânın esnâ-yı muhâkemede inkârı ile aks-i isbât olunmak ve ihtidânın da aslı olmamak

Cevâbı

Bu vak'anın sûret-i cereyânı kırk dokuzuncu fıkraya merbût olan arıza sûretinde mündericdir Despot Efendi müs-lûmân olmak arzusunda bulunan kızın doğrudan doğruya kilisâya veyâhûd Rûm hastahânesine gönderilmediğinden tutdurarak devletce müsâ'ade buyurulan tahkikâtı icrâ için bir hayli müddet Meclis-i İdâreye gelmekden ictinâb etmiş ve mu'ahharen kendisi köylerde bulunduğu sırada gâlibâ Dersa'âdet'den aldığı emir üzerine Meclisde vekilini hâzır buldurmuş idi Kız çağrıldı kendisi İslâm olmak için iğfâl olduğunu beyân ederek vâlidesiyle gitmeğe arzû gösterdi gönderildi Tevkif edilenler hakkında mahkemece cereyân eden mu'âmelâtı hâvî Müdde-i umûmî Mu'âvinliği'nden alınan cevâb-nâme merbûtdur

Fıkra
64

Ahâlinin mutasarrıfın aleyhine evvelce yaptığı mahzar mahall-i maksûda erişdirmemek ve mu'teberândan Azîz Ağa derdest ve üstü başı taharri ve ba'de kendüsi on gün habs olunmak ve ahâli korkutulmak

Cevâbı

Ma'hûd Avrupa Komisyonu mevcûd iken buraların dahi şerefi Rûmeli tarz-ı idâresine ilhâkına dâ'ir Midillü Despotı Efendinin ahâliye bir mahzar tertib etdirdiği gibi mu'ahharen yine bu yolda bir mahzar tertib ve buna ahâli-i İslâmiyyeden ba'zıları dahi teşrik edilmekte olduğu ve Azîz Ağa'nın bu mahzarı İslâma Temhir etdirmeği der'uhde eylediği haber alınarak kendüsi taht-ı tevkife alınmış ve üzerinde İslâm ve Hıristiyânın mu'teberânından ve ayak takımından bazı adamların esâmisini hâvî eski bir arz-ı hâl kenârına yazılmış bir pusula bulunup istintâkında evvelâ yazısını inkâr ve hatta pusula

yazacak kadar yazısı olmadığını iddiâ etmiş ve pusula-
nın tertibini me'mûrîn-i zâbitaya isnâd etmek istemiş iken
mu'ahharen tahvil-i lisân ile yazı kendisinin olduğunu ve
pusulada münderic olanlar gûyâ belediye a'zâlığı için
mevki'î intihâba konulmak üzere tertib olunduğunu be-
yân eylemiş olduğundan ve hâlbuki bu esâmî arasında
kendi dahî mevcûd olarak gerek kendisinden ve gerek
esâmî ashâbından bir çoğunun nizâmen a'zâ intihâb et-
meğe veyâhûd olunmağa hakkı olmadığından Hükûmet'-
ce bi't-tabî' ihbârât-ı vâkı'a ciddiyet ve ehemmiyyet hâ-
sıl etmiş ve o sırada istizâhı hâvî yazılan tezkireye Met-
repolid Efendi burada bulunmamak cihetiyle vekili tara-
fından gelen cevâbda İslâm ve Hıristiyanın bir mahzar
tertib etmek üzere despothâneye gelmekte oldukları ve
fakat bu mahzar Hükûmet-i seniyyeye 'â'id olmayup şah-
sına müte'allik bulunduğu beyân olunmakla ve bir Mu-
tasarrıf'a senin 'aleyhine gizli mahzar tertib ediyoruz
denilince bununla setr edilmek istenilen maksad-ı hafî ne
kadar ağır bir mes'ele olmak lâzım geleceği ve hele İslâm-
ın metropolidhâneyi merkez-i müşâvere etmesi ne mer-
tebe câlib-i dikkat olduğu meydânda bulunmakla evvelki
iştibâh bir kat daha kuvvet bulmuş idi ma'âmâfih tahar-
riyât-ı vâkı'a üzerine mahzarın vücûdu aradan kalkmış
ve Azîz Aga'nın da elde bir âlet-i câmide kabîlinden ol-
duğu ve her bildiği öğrenilse yine netice-i matlûba hâsıl
olamayacağı anlaşılmış olmağla zâbita odasında edilen
istintâkına hitâm verilerek sebili tahliye edilmiştir Ken-
disinin şimdiye kadar da'vâya kıyâm edememesi garîbdir

Fıkra 65 Ahâli tarafından olunan şikâyât münhasıren Mutasarrıf'ın şahsına 'â'id iken Hükûmet'in 'aleyhine imiş gibi anlatma-
ğa çalışmak ve nümâyiş-i asâyiş-intimâyı Hükûmet-i se-
niyyeye nümâyiş-i 'âsiyâne gibi göstermeğe çabalamak ve
memleketin içinde gece gündüz tüfenkli askerler gezdiril-
mek ve nümâyiş edenler memleketin en mu'teberleri iken
Mutasarrıf'ın divarlara yapıştırdığı beyân-nâmelerde müf-
sid ve konsoloshânelere gönderdiği takrîrlerde miskin
sıfatıyla tavsif olunmak

Cevâbı

Munhasıren Mutasarrıf'ın şahsı 'aleyhine şikâyet edenler

bir cem'-i gafir ile mahkemeye gidüp de mevkûf salıverilmezse ta'til-i mu'âmelât edeceklerini beyân etmezler bu dürlü nümâyiş-i âsâyiş-intimâyı devletin kânunlarına göre cevâz olup olmadığı 'inde'l-muhâkeme sâbit olacak hâllerdendir Memleketde 'asker gezdürüp gezdirmemek ahâlinin karışacağı şeyler değildir Sûreti merbût olan i'lân-nâmede kendilerine müfsid dememişdim Fi'lerini harekât-ı mefsedetkârâne ile tavsîf eyledim

İngiltere Konsoloshânesine gönderdiğim takrîrde şahısları hakkında miskin demedim hazele dedim bu ta'bîrlerin ikisi de i'tikâd-ı 'âcizânemce sahîh ve mevki'inde müstamel olduğundan yine tekrâr ederim Bu da bir cürm ise mahkeme ta'yin eder ol bâbda emr ü irâde Hazret-i men-lehü'l-emrindir Fî 11 Ağustos sene 300

Bende
Midillü Mutasarrıfı
Mehemmed Nâmık Kemâl

II — E K

Nâmık Kemâl, her zaman İngiliz aleyhdârı değildir. Osmanlı tebe'ası olan bir şahsın haksız tutumu karşısında, Britanya devleti temsilcisine tarzîye mektûbu göndermesini de bilir. Şâir'in Rodos mutasarrıflığı esnâsında Ahmed Efendi adlı bir türk yüzbaşı, bu adadaki Britanya konsolos mu'âvini'ne yakışıksız bir mu'âmelede bulunmuş; Kemâl Bey, bundan dolayı sözü geçen şahsa, hâdiseden duyduğu üzüntüyü ifâde eden mektup yollamıştır (Mes'eyleyle ilgili üç vesîka daha vardır).

Metni aşağıya çıkarılan, onu müteakip de tercemesi verilen vesîka, bu tutumundan dolayı bu konsolos mu'âvini'nin Kemâl Bey'e teşekkürlerini ifâde etmektedir.

Vice—Consulat Britannique,
Rhodes, le 4/16 Octobre 1887

Monsieur le Gouverneur,

J'ai l'honneur d'accuser reception de la lettre que Vortre

Excellence a bien voulu m'adresser ce soir exprimant ses regrets au sujet des inconvenances auxquelles le Capitaine Ahmed Effendi s'était livre pendant une visite qu'il m'avait faite peu avant

Comme le temps pressait j'ai prie Monsieur le Commissaire de Police qui m'avait apporte la lettre de Votre Excellence d'en exprimer verbalement tous mes remerciements en attendant la presente. J'ai en même temps par son entremise prie Votre Excellence de ne pas faire mettre aux arrêts Ahmed Effendi avec lequel j'avais eu des relations amicales et qui probablement ne s'était laisse emporter que par esprit de corps.

D'apres ce qui m'a ete rapporte à la suite du depart de chez moi de Monsieur le Commissaire il y aurait eu cependant, au corps de garde pres du Vice-Consulat d'autres emportements de la part du Capitaine Ahmed Effendi pouvant amener des incidents beaucoup plus facheux que celui dont il etait question lors de mon message à Votre Excellence. A ce qui m'a ete assure, le Capitaine Ahmed Effendi aurait donne aux soldats de ce corp de garde l'ordre d'arretes le Vice-Consul Britannique lorsqu'il viendrait à sortir de sa porte.

Dans ces circonstances Monsieur le Gouverneur je dois m'en remettre à la discretion de Votre Excellence pour ce qui est de l'exemption du Capitaine Ahmed Effendi des consequences de sa conduite; et comme je compte conduire demain à bord de son bâtiment le capitaine au long cours du yacht de la marine royale «Rosalind», qui passera cette nuit dans le Vice-Consulat, je vous prie, Monsieur le Gouverneur, de prendre les mesures que Votre Excellence jugera necessaires par suite de ce fâcheux etat de choses.

En terminant je desire egalement exprimer à Votre Excellence mes vifs remerciements pour les dispositions qu'elle a prises envers l'officier indigne de son epee qui fut la cause indirecte de l'incident dont il est plus immediatement question.

Veilles agréer, Monsieur le Gouverneur l'assurance de ma consideration tres distinguee (36).

Sceau du Vice
Consulat Britannique/ **/Signe/**

Le Vice-Consul :
Edmund Calvert

Aslına mutabıkdır Fi 12 Teşrin-i evvel sene 1303

Liva-i Rodos
Platon Kavakis

T e r c e m e s i

Britanya Konsolos Yardımcılığı
Rodos, 4/16 Ekim 1887

Muhterem Mutasarrıf,

Ekselanslarının bana göndermek lutfunda bulunduğu, içinde Yüzbaşı Ahmed Efendi'nin biraz önce beni ziyareti sırasında giriştiği uygunsuz davranışlar mevzû'unda teessüflerinizi ifâde eden bu akşamki mektûbunuzu almaktan şeref duydum.

Vakit çok geç olduğu için, bana Ekselnslarının mektubunu getiren Polis Komiseri Bey'den, bizzat kendim yazmayı beklerken, teşekkürlerimi size sözlü olarak iletmesini recâ etmiştim. Yine bu zâtın aracılığı ile Ekselansları'ndan, kendisiyle geçmişte dostâne ilişkilerimiz olmuş olan ve muhtemelen sâdece askerce bir öfke ve heyecanla kendine hâkim olamamış Ahmed Efendi'nin tevkîf ettirilmemesini istirham etmiştim.

Bununla beraber, Komiser'in evimden ayrılmasından az sonra bana iletilen bilgilere göre Konsolos Yardımcılığı'nın yakınındaki Muhâfız Birliği'nde Yüzbaşı Ahmet Efendi tarafından, Ekselansları'na daha önceki mesajımda bahsettiğimden daha vahîm hâdiselere yol açabilecek başka taşkınlıklara tevessül edilmiş olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Bana verilen emin malûmâta göre, Yüzbaşı Ahmed Efendi, Muhâfız kıt'ası askerlerine, İngiltere Konsolos Yardımcısını evinden çıkarken tevkîf etme emrini vermiş olacak.

Durum böyle olunca Sayın Mutasarrıf, Yüzbaşı Ahmed Efendi'nin davranışının sonuçlarını müdrik olmadığına kanâatle Ekselanslarını haberdâr etmek zorunda kalıyorum. Bu geceyi Kon-

solos Yardımcılığı'nda geçirecek olan, Kraliyet Deniz Kuvvetlerinin **Rosalind** adlı açık deniz yatının kaptanını yarın gemisine götürmek niyetinde olduğum için, Ekselansları'ndan, olayların bu vahîm durumunu dikkate alarak lüzumlu göreceği tedbirler tevessülünü istihâm ediyorum.

Mektûbumu bitirirken, Ekselansları'ndan, bu vahîm olayın dolaylı mes'ûlü olan ve taşıdığı kılıca lââyık olmayan subay konusunda aldığı tedbîrler için en derin teşekkürlerimi ifâde etmeği arzu ediyorum.

Ekselans, en seçkin saygılarımın teminâtını kabûl etmek lutfunda bulununuz.

Konsolos Yardımcısı
Edmund Camvert

İmza
İngiltere Konsolos Yardımcılığı
Mührü

Aslına Mutabıktır. Fî 12 Teşrîn-i evvel sene 1303
—..... Liva-ı Rodos
Platon Kovakis

III — N e t i c e

Nâmık Kemâl'in Midilli mutasarrıflığı esnâsında Osmanlı men-fâatlerini zedeleyen ecnebîler karşısında takındığı sert tavır, metropolit ve despotların istedikleri gibi hareketlerine imkân vermemesi, devlet itibârını herşeyin üstünde tutması, ihtidâ edenleri siyâneti, cemiyet-i İlmiye'nin inkişâfı için bütün imkânları yoklaması, müslüman mekteplerine mâlî kaynaklar hazırlaması, âmmeye zarar getireceğini bildiği kimseleri seçim yoluyla da olsa -resmî hizmetlerde kullanmaması, hırsızlarla, kaçakçılarla çetin mücâdeleye girmesi, suçluları bizzat ta'kîbetmesi, prensiplerini gerçekleştirmek için kanun, nizamnâme, hattâ ta'mîmlerin verdiği bütün yetkileri kullanması yüzünden menfâ'atleri sarsılan, nüfûzları kırılan kimseler; sözlerinin geçeceği kimseleri de teşvîk ederek şâir aleyhinde bir şikâyet şebekesi kurmuşlardı.

İddiaların tahkiki, Cezâyir-i Bahr-i sefîd Vâlisi İsmâil Hakkı Paşa'ya havâle edildi. İthâmılar hem resmî hayâtını, hem husûsî hayâtını alâkadâr ediyordu.

Şikâyetnâmelerin resmî hizmetle ilgili maddeleri bilhassa o zamânını mevzû'âtı bilmeden- okunursa, Kemâl Bey'i suçlu saymak gerekir. Şâir, bütün ittihâmıları muknî bir sûrette cevaplandırmıştır. Bunlar karşısında, Nâmık Kemâl'in büyük bir iftirâ şebekesine hedef olduğunu teslim etmemek mümkün değildir.

Şâir'in husûsî hayâtıyla ilgili ittihamlar, tahkikat dışı bırakıldığı için cevapsız kalmıştır. Muhakkik tarafından da bildirildiği gibi, bunlar Mutasarrıf'ın fazla içki içmesi etrâfında toplanmaktadır.

Bu satırlarda herşeyden önce, Şâir'i Pâdişâh'ın gözünden düşürmek gayreti dikkati Nâmık Kemâl, Zât-ı Şâhâne'nin kendisine teveccühünü ortaya koyan kâğıtları, telgrafları halka gösterecek itibâr kazanma yoluna baş vurmağı küçüklük sayar. Polis Başmüfettişi İspiro, Rûm ahâliye türkçe ibâreli bazı kâğıtlar gösterip efendisinin teveccüh-i şâhâneye mazhariyetinden söz etti ise; bu, kendisine iftihâr payı çıkarmak arzûsuyla yorumlanabilir.

Hattâ Şâir'in tiyatrodaki sarhoşluk hâliyle ilgili satırlarda bile İkinci Sultan Hâmid'in hassasiyet duyduğu bir mes'ele yakalanmış gibidir : Hünkâr, Bursa'da tiyatro kurduğu için, Ahmed Vefik Paşa'yı Hüdâvendigâr vâililiğinden azletmişti (Kemâl, tiyatro kurmasıyla alâkalı başka bir şikâyet vesilesiyle, Mâbeyn Baş-kitâbetine yolladığı telgrafta bu husûsa temâs eder.)

A'sâr iltizâmı dolayısıyla Hazîne'ye borçlu bulunan Ahilef Amira ile dâ'imî berâber olmasından da şikâyet edilmiştir : Hiçbir kanun, Hazîne'ye borcu olan kimseyle mu'ârefeyi yasak etmiş değildir.

İşret meclisinde zikri bile ayıp hâllerin vukû bulduğundan söz ediliyor. Bu hâller Nâmık Kemâl'den mi, **eşhâs-ı merkûme** diye söz edilen kişilerden mi sâdir olmuştur? Burası da karanlıktır.

Yine sarhoşluk esnâsında Ahilef Amira ile Muhâsebeci **el ele tutuşarak bir nev'i gavga** ettikleri ileri sürülüyor. «Bir nev'i kavga» ne demektir? Ya etmişlerdir ya etmemişlerdir. Etmişlerse, bunun suçlusu Mutasarrıf değil, Ahilef Amira ile Muhâsebecisidir

Anlaşıyor ki, Kemâl Bey, işret meclislerinde başkalarından sâdır olan bâ'zı çirkin hâlleri müsâmaha ile karşılamaktadır.

Nâmık Kemâl'in bu kadar çok rakı içmesi neden? Evvelâ â'ile geleneğidir X: Babası da çok içerdi, oğlu da. (Üstelik kendisi daha Magosa'da iken, babası kendisine az içmesini tavsiye eden mektup göndermişti.) Fakat bunda, Akdeniz Adaları'ndaki mecbûrî ika- metin de payı yok mudur? Vatan şâiri, hem-bezm olmak için Ahi- lef Amira'ya, Dimitri Amira'ya, ilk ev sâhibinin oğullarına, Avu- kat Artin'e, Muhâsebeci'ye, Tefvik Bey'e, Es'ad Efendiye muhtaç mı kalacaktı? Ona «bir başka zemîn lâzım» değil miydi. Elbette ki, fazla içki içmesine ma'zeret aramıyoruz. Fakat bu mes'e- leden söz eden şikâyetçiler, Mutasarrıf için çok küçültücü bir dil kullanmışlardır.